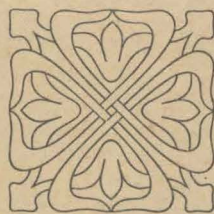

A. J. Kruis

BESCHRIJVINGSBRIEF

voor het Dertiende Congres der Soc.-Dem.
Arbeiders=Partij in Nederland, te houden
op Zondag 31 Maart, Maandag 1 en Dinsdag
2 April 1907, in de Societeit „De Vereeniging”
Begijnestraat te Haarlem.

HET CONGRES WORDT GEOPEND VOORMIDDAGS TE TIEN UUR.

BESCHRIJVINGSBRIEF.

---

1. Openingsrede door den voorzitter van het Partijbestuur.

2. Jaarverslag van den partijsecretaris.

3. Financiële Verslagen.

4. Aanwijzing van de plaats, waar het volgende congres zal worden gehouden.

5. Verkiezing van drie leden en drie plaatsvervangende leden in de Commissie voor beslechting van geschillen tusschen de redactie van het partijorgaan en inzenders.

Volgens art. 53 van het Huish. Reglement is door de federatie-Amsterdam de volgende voordracht ingezonden: J. A. Fortuijn, M. A. Hamel, H. Loopuit-Speijer, M. Mensing, Murris en G. H. Pieters.

6. Verslag van de Kamerfractie.

7. Benoeming redactie *Het Volk*.

8. Voorstellen en moties, ingezonden door het partijbestuur en de afdelingen.

A. **Organisatie.**

1. Afd. *Assen*. De afdelingen zijn verplicht haar periodieke bestuursverkiezingen te houden in October.

Toelichting. Kort na het verschijnen van ons jaarboekje moeten wij elk jaar vele wijzigingen bijwerken wegens periodieke verkiezingen. Door aanneming van bovenstaand voorstel is een groot bezwaar opgeheven en zal dit de correspondentie ten goede komen.

2. Afd. *Grouw*.

Het congres enz., kennis genomen hebbende van het feit dat een groot gedeelte der afdelingssecretarissen nalatig is gebleven om een jaarverslag op te zenden aan den partijsecretaris, waardoor het voor dezen onmogelijk is om een overzicht te geven van wat er door de partij in haar geheel is gedaan, spreekt zijn afkeuring hierover uit en draagt het P. B. op maatregelen te nemen, opdat een dergelijk plichtsverzuim op groote schaal tot een minimum beperkt worde.

Toelichting. Een 100-tal afdelingen hadden op den daartoe bestemden datum geen jaarverslag

en een 50-tal geen opgave van het ledental op 31 December 1906 gezonden. Het werk door de secretarissen gedaan, die wel een verslag zonden, wordt op deze manier teniet gedaan, wat ten gevolge zal hebben, dat ook zij in het vervolg geen verslagen meer zenden, tot nadeel van de partij.

3. Afd. Goor. Door den partijsecretaris worde om de drie maanden aan de afdeulingssecretarissen een lijst toegezonden, bevattende de adressen van:
a. de afdeelingen der partij en der federaties,
b. de vakbonden,
c. de bestuurdersbonden,
d. de sprekers, die zich voor de propaganda beschikbaar stellen.

Toelichting: Het gebeurt herhaaldelijk dat in den loop van het jaar wijzigingen worden gebracht in de adressen van vereenigingen en personen. Doordat de afdeulingssecretarissen met die wijzigingen dikwijls onbekend blijven, komen brieven en andere stukken niet altijd of met vertraging aan de juiste adressen terecht. Aanneming van het voorstel zal hierin veel verbetering brengen, zonder groote kosten voor de partij.

4. Afd. Langendijk e. o. Het congres besluite, dat de afdeelingen vrij zijn, in 't aannemen van personen tusschen 16 en 18-jarigen leeftijd als aspirant-leden.

Toelichting: Wat in groote plaatsen mogelijk blijkt, dat er afdeelingen van „De Zaaier” worden opgericht, voor personen beneden den 18-jarigen leeftijd, is veelal in kleinere plaatsen niet mogelijk. Om die jeugdige, somtijds veel belovende jonge krachten tot ons te krijgen, meent de afdeeling, hen als aspirant-leden te moeten kunnen aannemen. Hen van ons te houden, is somtijds hen verliezen.

5. Afd. Leeuwarden. De partij voere bij hare verkiezingen, het bij het rijk geldende stembiljet in.

Toelichting. De tot nu toe gevolgde manier geeft dikwijls aanleiding tot zeer veel misverstand.

* * *

De afd. *Rotterdam V* stelt voor tusschen de woorden „verkiezingen” en „het” te voegen de woorden: „de gansche partij rakende”.

B. Wijziging art. 14 der Statuten.

(Opmerking: Met het oog op onderstaande voorstellen wordt er de aandacht op gevestigd, dat op het congres 1906 besloten en door het referendum bekrachtigd werd, dat moties voortaan ook, na aanneming op het congres, aan het referendum worden onderworpen, wanneer het congres zulks besluit.

Dit besluit zal dus op het a. s. congres in toepassing worden gebracht. v. K.)

6. Afd. Zwolle. De afd. stelt voor artikel 14 der statuten als volgt te wijzigen:

Binnen 4 weken na het congres worden door bemiddeling der afdeelingen aan het referendum onderworpen alle door het congres aangenomen voorstellen en die aangenomen moties, waarvoor door de afgevaardigden van minstens vijf afdeelingen op het congres een referendum wordt verlangd.

Toelichting. Waarom „moties” niet aan een referendum onderworpen zijn, voorstellen wel,

(althans de belangrijkste moties) is niet duidelijk. In haar gevolgen hebben die moties dikwijls zeer groote gevolgen, het is zaak er voor te zorgen, dat niet de afgevaardigden op het congres alleen daarin een beslissing kunnen brengen.

Om te voorkomen dat alle moties onder die bepaling vallen, worden minstens 5 afdeelingen noodig geacht om den doorslag te geven.

* * *

De afd. *Tilburg* stelt voor te lezen in plaas van „aangenomen voorstellen en moties” „behandelde voorstellen en moties”.

7. Dit voorstel is door de afdeeling ingetrokken.

C. Propagandisten.

8. Afd. *Middelburg*. Het congres drage het P.B. op, pogingen aan te wenden tot aanstelling van een propagandist voor de provincie Zeeland. En zoo dit niet tot uitvoering komen kan, worde een jaarlijksche bijdrage verstrekt aan het partijgewest-Zeeland voor de propaganda in die streek.

9. Afd. *Goes*. Zoolang geen propagandist voor Zeeland kan aangesteld worden, blijve het P.B. zooveel mogelijk het partijgewest Zeeland financieel steunen.

10. Afd. *Schiedam*.

Het congres, enz., spreekt als haar meening uit, dat subsidies aan propagandisten voortaan alleen uit de partijkas, en niet door particulieren moeten worden verstrekt.

Toelichting. De afd. *Schiedam* was deze meening toegedaan, dat propagandisten, die voor een gedeelte door particulieren worden betaald, daardoor te veel afhankelijk zijn van die particulieren.

* * *

De afd. *Rotterdam I* stelt voor aan dit voorstel toe voegen:

de partij stichte een fonds, waaruit de propagandisten kunnen worden gesteund.

11. Afd. *Zaltbommel*. Er worde een propagandist aangesteld voor Gelderland, voornamelijk voor den Bommelerwaard en Brabant, met standplaats: Den Bosch.

D. Opleiding van propagandistische krachten.

12. Afd. *Amsterdam III*. Het congres benoeme een commissie (of draagt de benoeming hiervan aan het P. B. op), wier taak het zal zijn te onderzoeken, wat er door de partij gedaan kan worden, voor de ontwikkeling en opleiding van propagandistische krachten, zoowel in woord als in schrift.

E. Contributie aan de partijkas.

13. Afd. *Zaltbommel*. De contributie aan de partijkas worde verhoogd met $\frac{1}{2}$ cent of 1 cent per lid en per week.

Toelichting. De afd. doet dit voorstel, omdat zij geene gelegenheid heeft iets te doen voor het partijfonds.

F. Contributieregeling.

14. Afd. Goes. De afdeelingen stellen zelf haar contributieregeling vast.

G. De Zaaier.

15. Afd. Den Haag II.

Het congres overwegende, dat

1e. het de plicht is der partij, zich de organisatie der jeugd aan te trekken,

2e. dat daarvoor het eerst in aanmerking komt de bond van jonge arbeiders en arbeidsters „De Zaaier”, draagt het P. B. op, in overleg te treden met het hoofdbestuur van genoemden bond, ten einde een band te leggen tusschen deze organisatie en de partij.

H. Verkiezingen voor de Provinciale Staten.

16. Afd. Leeuwarden. Het congres spreke zich uit over de te volgen gedragslijn bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten in 1907.

16a. Het P. B. stelt voor:

a. tegen den tijd van de verkiezing voor de Staten wordt door het P. B. een manifest uitgegeven, waarin de beteekenis van deze verkiezingen wordt uiteengezet en de afdeelingen worden aangespoord aan de verkiezingen met eigen candidaten deel te nemen;

b. de houding der partij bij de herstemmingen wordt door het partijbestuur vastgesteld;

c. in districten, waar wij niet met eigen candidaten aan de verkiezing deelnemen, wordt de houding der partijgenooten vastgesteld in overleg met het partijbestuur.

I. Maatregel om te voorkomen, dat de opzeroepenen voor landweer en herhalings-oefeningen hun kiesrecht niet kunnen uitoefenen.

17. Afd. Leeuwarden. Het congres noodigt de Kamerfractie uit, te trachten maatregelen te verkrijgen, waarbij de tijd voor de opkomst onder de wapenen voor oefeningen der landweer of herhalingsoefeningen, zoodanig wordt geregeld, dat de uitoefening van het kiesrecht bij de periodieke verkiezingen voor de Tweede Kamer of Provinciale Staten, geen bezwaar ondervindt.

Toelichting. De jongste verkiezing voor de Provinciale Staten in het district Leeuwarden, viel juist samen met de opkomst onder de wapenen der landweermannen, waardoor deze verhinderd waren het kiesrecht uit te oefenen.

J. Moties naar aanleiding der houding van diverse partijgenooten aangenomen in het afgelopen partijjaar.

18. Afd. Utrecht.

Het congres,

overwegende, dat eenerzijds door sommige partijgenooten het uiten van meeningen afwijkend van de hunne en het uitoefenen van zakelijke critiek op hunne opvattingen te spoedig verkeerdelijk als persoonlijke worden beschouwd,

doch dat ook anderzijds de onderstelling van

afwijken van de lijn van ons beginsel allerminst lichtvaardig mag geschieden,

van oordeel dat het recht tot zakelijke critiek op het werken van organen en vertegenwoordigers der partij als steunende op een democratische grondslag onzer partij volstrekt onaangetast dient te blijven,

betreurt ten sterkste het scherp karakter dat de meningsverschillen tusschen sommige partijgenooten heeft aangenomen,

roept alle partijgenooten op om met inachtneming van het bovenstaande al hun krachten te geven aan de eenheid van en de eendracht in de partij, ten einde haar groot te maken zoowel in haar practisch streven als in den opbouw harer theorie.

19. Afd. *Zaandam.*

Het congres der S. D. A. P. :

overwegende dat sedert het laatste congres zekere partijgenooten, hetzij uit misplaatste persoonlijke gekrenktheid, hetzij om andere redenen trachten door dienstweigering als anderszins de organen der partij in hun arbeid te belemmeren ;

dat zij, na zich zoo goed als geheel uit den strijd onzer partij tegen het kapitalisme te hebben teruggetrokken en aldus de arbeidersbeweging verzwakkende, deze verzwakking nog deden toenemen door in de partij zelf het streven te helpen bevorderen om bij voorkeur te zoeken naar hetgeen de partijgenooten verdeelt ;

van oordeel, dat aan deze desorganiseerende houding hunnerzijds, in het belang eener krachtige, eensgezinde arbeidersbeweging, zoo spoedig mogelijk een einde diene te komen ;

sprekt den wensch uit, dat deze partijgenooten het verkeerde hunner handelwijze, dat slechts noodelooze onderlinge verbittering wekt, zullen inzien, en overeenkomstig de beginselen eener gezonde democratie, eerbied zullen hebben voor genomen congresbesluiten, niet langer door obstructie als anderszins de souvereiniteit van hun eigen „ik” zullen stellen tegenover de uitspraken der partij, maar integendeel als goede sociaal-democraten hun actie weder tegen onzen gemeenschappelijken vijand, de bezittende klasse, zullen richten.”

20. Afd. *Rotterdam II.*

Het congres :

van meening, dat boven alle theoretische verschilpunten staat en moet blijven staan de partij in haar geheel, als de daadwerkelijke uitdrukking van het oplevend klassebewustzijn der arbeiders, als de werkelijk revolutionaire macht die het kapitalisme door het socialisme zal doen vervangen,

van oordeel, dat pogingen, om de organen der partij, door dienstweigering als anderszins, zooals na het Utrechtsche congres van 1906 zijn voorgekomen, in hun arbeid te belemmeren, beslist moet worden afgekeurd,

roept alle partijgenooten op, in de lijn der taktiek tot heden door de partij gevolgd, nauw aaneengesloten te blijven opmarcheeren naar het socialisme.

21 Afd. *Lonneker V.*

Het congres spreekt de noodzakelijkheid uit, dat er meer eenheid in de partij tot stand moet worden gebracht en draagt het P.B. op dienaangaande maatregelen te nemen en besluit: dat partijgenooten, die zich niet aan congresbesluiten onderwerpen, of daarmee in strijd handelen, uit de partij moet worden verwijderd

22. Afd. Den Haag II.

Het congres,

met leedwezen, het streven constateerende, dat onder sommige partijgenooten blijkt te bestaan om bij voorkeur te zoeken naar hetgeen de partijnooten verdeelt;

van meening, dat boven alle theoretische verschillpunten staat en moet blijven staan de partij in haar geheel, als de daadwerkelijke uitdrukking van het oplevend klassebewustzijn der arbeiders, als de werkelijke revolutionaire macht, die het kapitalisme door het socialisme zal vervangen;

dat pogingen, om de organen der partij door dienstweigering als anderzins na het Utrechtsch congres zijn voorgekomen, beslist moeten worden afgekeurd,

roept alle partijgenooten op zich niet tegen elkander te laten verdeelen, doch in de lijn der taktiek, tot heden door de partij gevolgd, nauw aaneengesloten te blijven opmarcheeren naar het socialisme.

22a. Afd. Tilburg.

Het congres, gezien het optreden van verschillende partijgenooten tegen het besluit van het partijbestuur, inzake programherziening en de discussie welke daaruit voortvloeide, zoomede de nadeelige gevolgen die daaraan voor de partij verbonden zijn;

draagt het P. B. op, wanneer dergelijke feiten zich weer mochten voordoen de betrokken partijgenooten als lid te schorsen, tot het congres daarover een uitspraak heeft gedaan;

en gaat over tot de orde van den dag.

Toelichting. De manier van handelen van bovengenoemde partijgenooten kan in de partij niet anders dan ontstemming te weeg brengen. Het optreden van hen tegen het bestuur der partij, terwijl zij zeggen goede sociaaldemocraten te zijn en dat beginsel in vergaderingen en geschriften verkondigen, kan voor ons niet anders zijn dan de bewering: discipline en organisatie in de partij moet er zijn, doch alleen voor de arbeiders, voor de minder intellectueelen, voor ons echter geldt dat niet, wij staan daarvoor te hoog. Wij mogen handelen en optreden, zooals wij dat zelf verkiezen. Wij weten het en niemand anders. Dit nu, dit rampzalig gedoe, rampzalig voor den groei der partij en hare ontwikkeling, moet uit zijn. Het doet den arbeiders zich niet thuis gevoelen in hun partij, het doet hun zeggen: de heeren hebben te bevelen en wij moeten gehoorzamen. Doch dit vertikken wij, wij willen strijden voor onze zaken en op onze manier en laten ons evenmin door zich sociaaldemocraten noemende heeren als door anderen de wetten stellen.

En met dat al daalt onze invloed en vertrouwen onder onze mede-arbeiders, onze klassegenooten, hen, die wij noodig hebben voor de verwezenlijking van ons grootsch ideaal, tot beneden nul.

Lang genoeg hebben wij de op hunne manier alwetters vrij spel gelaten en lijdelijk toegezien, dat zij, zij het dan ook met geen slechte bedoeling, onzen groei in den weg stonden. Het moet nu uit zijn met dat gemier. Meenen zij, dat zij hunne hooge theorieën toch moeten verkondigen, laten zij het dan doen op een andere manier, maar niet in onze partij, want wij worden er minder van.

* * *

De afd. *Haarlem* wenscht vóór dit voorstel te plaatsen:

Het congres constateerende, dat in het tijdvak tusschen twee congressen het

P. B. vertegenwoordigt het hoogste gezag der partij, dat bij twijfel aangaande de bevoegdheid van het P. B. in een bepaald geval, art. 10 der statuten laatste alinea het middel aangeeft om dezen twijfel op te lossen,

dat in geen geval individueele twijfel bij enkele partijleden gerezen, bij niet toepassing van dit art. 10, laatste alinea, voor hen aanleiding mag en kan wezen gevraagde medewerking aan het hoogste gezagslichaam te weigeren, gezien het optreden enz.

K. Motie naar aanleiding van de resolutie II, aangenomen op het congres te Utrecht 1906.

23. Afd. Zwolle.

Het congres enz.,

gezien de op het vorig congres te Utrecht aangenomen resolutie II, welke zonder voorafgaande bespreking in de afdelingen in stemming werd gebracht,

van oordeel, dat die resolutie *kan* worden opgevat als een beperking der vrijheid van meeningsuiting,

dat zij als zoodanig *is* opgevat door een groep partijgenooten, welke zich daardoor *genoodzaakt* hebben gezien zich gedeeltelijk aan den propaganda-arbeid te onttrekken,

dat onder meer in het partijorgaan *Het Volk* herhaaldelijk die resolutie *in dien geest* is gebruikt,

verklaart dat het *nooit* de bedoeling geweest kan zijn eenige richting binnen de partij in het uitvoeren van zakelijke critiek te belemmeren,

dat het bestaan van verschillende richtingen binnen de partij *niet nadeelig* voor haar groei geacht kan worden,

dat juist wederzijdsche critiek *voor overdrijving* naar een of anderen kant *behoedt*,

noodigt *alle* partijgenooten uit eendrachtig naar beste krachten mede te werken voor de verbreiding onzer beginselen en den bloei der partij.

* * *

De afd. *Weesp* stelt voor in deze motie na de woorden „in dien geest is gebruikt” op te nemen:

a. In *Het Volk* van 29 April 1906 in het artikel „Op den Uitkijk” o. a. in de zinsneden: „Zóó deed Gorter op het congres, toen hij het optreden van de meerderheid der taktiek-kommissie toeschreef aan hun zucht om onze partij meer in vrijz. dem. vaarwater te brengen.”

Door zulke gedachtelezing wordt het terrein van de zakelijke kritiek verlaten en de oprechtheid van partijgenooten aangerand.

Mocht zij des ondanks in het vervolg nog blijven voortduren, hiermede is haar in elk geval de angel uitgerukt (zij: die soort van kritiek gelijk G. c. s. uitoefenen).

b. In „Het Volk” van 19 Juni 1906 in de rubriek buitenland: „dan is dat (nl. een vergelijking door partijgenoot Roland Holst gemaakt) alleen te verklaren uit de eigenaardige blindheid die deze partijgenoot aan den dag legt. Ze ziet niet de feiten, doch alleen wat ze bewijzen wil. De feiten houdt ze dan zoo'n beetje tot den vorm, waarin ze voor haar bruikbaar zijn.”

c. In „Het Volk” van 22 Juni 1906 in het artikel „Op den Uitkijk”.

„Als wij onze partijgenooten zoo zonder eenig voorbehoud aanspraak zien maken op het recht om op elk oogenblik onder alle omstandigheden elke meeningsverandering te propageeren, dan

vragen wij ons af of zij haast niet te goed is voor een organisatie als de onze, die nu eenmaal niet ongestraft in 1906 een voorstel kan verwerpen, dat zij in 1903 heeft ingediend."

d. In „Het Volk" van 9 October 1906 het antwoord van de redactie aan partijgenoot M. Mensing inzake vrouwenkiesrecht, waarin o.a. de woorden: „Een „iets minder-principieel partijgenoot" is een onding, met zulk een uitdrukking wrijft men de meerderheid van ons jongste congres een smet aan."

* * *

De afd. *Rotterdam I* stelt voor, achter de voorlaatste alinea in te voegen:

„Verlangt echter, dat bij elke onderlinge critiek „alle onnoodige scherpte en bitterheid vermeden wordt."

24. Afd. *Leiden*.

Het congres enz.,
gezien de verschillende uitleggingen der ten vorige jare inzake de geschillen binnen de partij aangenomen motie,

verklaart zich onbevoegd een beslissing te vellen ten aanzien van de juiste bedoeling van het vorig congres, doch spreekt als eigen meening uit, dat de vrijheid van critiek binnen de partij onverkort gehandhaafd dient te worden en dus elk partijgenoot het volste recht heeft op te komen tegen hetgeen hij als een afwijking van onze beginselen beschouwt,

verlangt echter, dat bij elke onderlinge critiek alle onnoodige scherpte en bitterheid vermeden worde.

Toelichting. De ten vorige jare aangenomen motie wordt door sommigen opgevat als een verkorting van het recht van critiek en meeninguiting, andere weerspreken dit karakter. De motie bedoelt, een onvruchtbaren strijd over deze zaak afsnijdende, door ons zoo duidelijk mogelijk vast te stellen dat het bedoelde recht bestaat, den partijgenooten, die meenden, dat zij onder de gegeven omstandigheden zich van sommige soorten van propaganda moesten onthouden, te kennen te geven, dat de partij prijs stelt op hun arbeid in elke richting.

De afdeeling is van meening, dat aanneming van dit voorstel een blijvende samenwerking tusschen de beide richtingen in de partij zal bevorderen.

25. Afd. *Utrecht*.

Het congres,
van oordeel, dat de partij nooit bedoeld heeft sommige partijgenooten ongeschikt of onwaardig te verklaren voor verschillende functies, die zij tot nog toe bekleed hebben of waarvoor zij krachtens hun aanleg of ontwikkeling bijzonder geschikt zijn, betreurt het dat die partijgenooten gemeend hebben, op grond van hun oordeel omtrent de strekking van de 2e resolutie op het vorig Utrechtsch congres, zich aan verschillende functies te moeten onttrekken,

noodigt in verband met het bovenstaande deze partijgenooten uit, op hun houding terug te komen.

* * *

De afd. *Helder* wenscht in deze motie de woorden: „betreurt het" te vervangen door „keurt af".

I. Programherziening.

26. Afd. *Zwolle*.

„Het congres enz.,
overwegend, dat door de benoeming der com-

missie tot programherziening door het P. B. *ondemocratisch* is gehandeld en het zijn bevoegdheid overschreden heeft, dat het bovendien in zijn eerste rondschrjven aan de partijgenooten op de conclusie dier commissie is vooruitgelopen door zich voor de noodzakelijkheid van programrevisie uit te spreken, besluit eventueele voorstellen tot programherziening t h a n s niet in behandeling te nemen."

Toelichting. Het eigenmachtig benoemen eener commissie, welke tot taak heeft: „in een beoordeeling te treden van het beginselprogram; de resultaten van deze beoordeeling neer te leggen in een aan het P. B. uit te brengen rapport, eventueel vergezeld van voorstellen tot wijziging", vanwege het P. B. verdient afkeuring, als zijnde in strijd met het wezen der partij, evengoed als het vooruitloopen op het werken dier commissie, waar het P. B. in zijn rondschrjven van Juni 1906 programherziening zelf noodig oordeelt.

Voorstellen tot herziening van het beginselprogram naar aanleiding van het onderzoek der onbevoegde commissie kunnen door de partij niet in behandeling genomen worden.

27. Afd. Leiden. De afdeeling Leiden, van meening dat slechts aan een commissie door de partij op haar congres ingesteld, de *overweging* eener mogelijke eventueele herziening van ons beginselprogram mag worden opgedragen, stelt aan het congres te Haarlem voor, om mogelijke voorstellen tot programherziening niet in behandeling te nemen, alvorens door de partij zelf is beslist, of de wenschelijkheid eener programrevisie bestaat; welke wenschelijkheid eerst op haar congres kan aan de orde worden gesteld, nadat uit een grondig en principieel onderzoek van een door het congres benoemde commissie is gebleken, dat er werkelijk zinsneden in ons program voorkomen, die den toets der kritiek niet kunnen doorstaan en daardoor de propaganda onzer beginselen belemmeren.

28. Afd. Weesp.

Het congres:

van oordeel, dat een besluit tot programherziening en het benoemen van een commissie ter voorbereiding daarvan, zaken zijn, die alleen tot de bevoegdheid van het congres behooren: keurt het af in het tegenwoordig P. B., dat het zich die bevoegdheid heeft aangematigd, en gaat over tot de orde van den dag.

29. Afd. Utrecht.

Het congres enz.:

gelet op het feit dat, en de wijze waarop door het P. B. de voorbereiding eener geheele programherziening is ter hand genomen,

van oordeel dat zoowel de goede trouw en eerlijke overtuiging van het P. B. als van die partijgenooten die meenden daaraan niet te moeten medewerken zonder opdracht van het congres, boven alle twijfel verheven dient te zijn,

overwegende overigens dat er in den laatsten tijd genoegzame redenen zijn opgekomen om aan te nemen dat er in den boezem der partij verschil van opvatting is ontstaan omtrent de strekking en beteekenis van sommige uitdrukkingen en twijfel omtrent de juistheid van enkele gedeelten van ons beginselprogram,

van meening dat het daarom dus gewenscht is te onderzoeken in hoeverre verduidelijking of wijziging noodig is,

besluit de door het P. B. benoemde commissie aan te vullen en haar op te dragen een rapport saam te stellen dat minstens 6 maanden voor het volgend congres bij het P. B. moet zijn ingediend, opdat de afdelingen ruimschoots tijd en gelegenheid hebben eventueele voorstellen te behandelen.

30. Afd. *Schoonhoven*.

Het congres enz.,

alle uitspraken over „Marxisme” of „Revisionisme” ontijdig achtende, zoolang de partij in haar geheel, niet in staat gesteld is, met kennis van zaken een oordeel te vellen,

overtuigd, dat de oorzaak van den huidige strijd in de partij geen andere is, dan het streven om den besten weg te vinden tot verwezenlijking van ons doel,

roept alle partijgenooten op tot den strijd tegen het kapitalisme, met alle beschikbare krachten;

en draagt het P. B. op voor zoo breed mogelijke voorlichting van de afdelingen, in het komende jaar te zorgen, teneinde een weloverlegde beslissing voor te bereiden.

* * *

De afd. *Rotterdam IVA* stelt voor de twee laatste alinea's van dit voorstel te laten vervallen en deze te vervangen door:

„van meening, dat de groote meerderheid der „partijgenooten het noodig achten, dat de verschillende voorstellen voorkomende op den beschrivingsbrief worden afgehandeld en daardoor „meerdere belangstelling en meerdere strijdlust „de partijgenooten zal gaan bezielen,

„draagt het P. B. op, voor een spoedige en „breede voorlichting van de afdelingen zorg te „dragen, daarna een buitengewoon congres bijeen „te roepen, waarop een beslissing zal worden genomen, die aan den strijd in de partij een einde „maakt, en gaat over tot de orde van den dag.”

31. *Het Partijbestuur*. Het congres bevestige het besluit van het partijbestuur tot benoeming eener commissie, die de opdracht heeft:

in een beoordeeling te treden van het beginsel-program; de resultaten van deze beoordeeling neer te leggen in een aan het partijbestuur uit te brengen rapport, eventueel vergezeld van voorstellen tot wijziging.

Het congres vulle deze commissie aan met zes leden.

Toelichting: Dit voorstel wordt door het P. B. gedaan naar aanleiding van het rapport der commissie tot programherziening bij het partijbestuur ingediend.

Dit rapport is als Bijlage in het Jaarverslag opgenomen.

* * *

De afd. *Den Haag I* stelt voor aan dit voorstel toe te voegen:

„Eventueele voorstellen tot wijziging moeten „minstens vier maanden voor het eerstvolgende „congres door het P. B. aan de afdelingen zijn „toegezonden.”

Afd. *Rotterdam I*.

31a. Het Congres, van oordeel, dat een zoo gewichtig, het geheele partijleven en het wezen der partij rakende zaak als herziening van het program of de voorbereiding daarvan in een democratische partij als de onze, slechts mag worden begonnen, nadat van uit den boezem der partij een duidelijke strooming tot programherziening is gebleken;

dat, wanneer een dergelijke strooming aanwezig zou blijken te zijn, de benoeming eener eventueele commissie tot herziening van het program slechts op democratische wijze zou mogen geschieden, d. w. z. door de soevereine macht in de partij, het congres, eventueel te bekrachtigen door het referendum;

van oordeel, dat van een strooming in de partij naar, zomin als van een werkelijke behoefte aan programherziening, na het jongste congres te Utrecht, niets was gebleken, althans toen het P.B. met de benoeming eener commissie tot programherziening aan kwam dragen, dat aan het P.B. de benoeming dier commissie door het congres van Utrecht evenmin was opgedragen, het eenige denkbare geval, waarbij het P.B. de uitvoerende macht in de partij, tot de benoeming dier commissie bevoegd zou zijn geweest;

keurt het in 't tegenwoordige P.B. af, zoowel op democratische, als op meer bijzonder sociaaldemokratische gronden, dat het zich de benoeming eener ongewenschte programherzienings-commissie heeft aangematigd.

* * *

De afd. *Arnhem* stelt voor: de laatste en voorlaatste alinea van deze motie te laten vervallen.

M. Nieuwe Tijd.

32. Afd. *Zwolle*.

Het congres enz.,

kennis genomen hebbende van de correspondentie, gevoerd tusschen P.B. en de redactie van „De Nieuwe Tijd”,

van meening, dat in dezen het P.B. veel verder is gegaan dan de bedoeling van het congres te Utrecht is geweest,

dat de tegenwoordige redactie van het maandschrift voor haar moeilijke taak berekend bleek en steeds haar best deed als zoodanig in het belang der partij werkzaam te zijn,

dat voor iedere belangrijke meningsuiting in de partij op theoretisch of practisch gebied altijd plaatsruimte werd afgestaan,

verklaart den tegenwoordigen teestand te willen bestendigen en noodigt daartoe geschikte partijgenooten, die niet aan het maandschrift meewerken, uit, voortaan hun medewerking zooveel mogelijk te verleen.

Toelichting. Resolutie V werd op het vorig congres met algemeene stemmen aangenomen na de uitdrukkelijke verklaring, dat „alleen een onderzoek der *N. T.* verhouding bedoeld was, *meer niet.*”

Het P.B. dat zich van zijn taak kwijt, door direct met voorstellen tot in bezitneming van het soc. dem. maandschrift en wijziging der samenstelling van de redactie te komen, gaat dus veel verder, dan de opdracht van het vorige congres bedoelde.

Evengoed als het maandblad de *N. T.* zouden een *Kroniek* en *Blijde Wereld* voor naasting door de partij in aanmerking komen.

De voorstellen tot een betere regeling tusschen partij en *N. T.*, welke door de redactie van het maandschrift zijn aangegeven, konden overwogen zijn door het P.B. zonder dat aan wijziging van de samenstelling dier redactie behoefde te worden gedacht, of het orgaan door de partij in bezit behoefde genomen te worden.

Wel dient de partij haar invloed te doen gelden op die partijgenooten, die voor burgerlijke tijdschriften bijdragen leveren, maar zoo goed als nooit medewerkten aan het soc. dem. maandblad.

De afd. *Rotterdam I* wenscht in de laatste alinea van deze motie achter het woord „toestand” in te voegen: „tot na het onderzoek”.

N. Herziening Strijd-, Verkiezings- en Gemeenteprogram.

33. Afd. *Haarlem*. Het congres draagt het P. B. op een commissie te benoemen om te onderzoeken of ons Strijd-, Verkiezings- en Gemeenteprogram geen herziening behoeft en voor het volgende congres met voorstellen dienaangaande te komen.

Toelichting. De afd. *Haarlem* is van meening, dat in bovengenoemde programs zoowel onjuistheden en inconsequenties als overbodige eischen voorkomen, terwijl zich ook de vraag voordoet of andere punten na meerdere ervaring en diepere studie geen herziening behoeven. Tot ondersteuning dezer woorden wijst zij al aanstonds op punt 1 van ons program, waar de 20-jarige leeftijd voor het kiezer-zijn als eisch wordt gesteld, een leeftijd jong genoeg voor een dergelijke taak; op den eisch in ditzelfde programmapunt, dat de gekozenen de lasthebbers der kiezers moeten zijn en het vragen van het referendum; het laatste zeker overbodig als het eerste wordt aangenomen.

Ten slotte wordt in dit artikel nog gevraagd „uitgebreide zelfregeering der gemeenten”, terwijl deze eisch volmaakt overbodig kan heeten, gelet op de desbetreffende artikelen der Grondwet.

Bij artikel 3 doet zich de vraag op of de arbeids-wetgeving voor vrouwen, waarbij aan dezen meerdere arbeid, langer werken, nachtarbeid enz. wordt verboden dan aan mannen, wel te rijmen is met het voorschrift, dat de vrouwen niet in economisch ongunstiger positie mag worden geplaatst dan de man.

Artikel 5 van het strijdprogram meent de afd., dat zeker nader onderzoek behoeft, ook in verband met de laatste al. van art. 7 van het verkiezings-program, voornamelijk wat betreft de kwestie van de invoering der volksjury. De afd. meent te weten, dat partijgenooten, die deze zaak eens nader onder de oogen zagen, niet tot dezelfde conclusie kwamen als ons program in dit opzicht.

Het strijdprogram volgend, vraagt de afd. zich af, of art. 7 niet eenige toevoeging behoeft. Algemeen toch gelooft zij, dat de meningen hierover in de partij niet zeer duidelijk zijn. Immers ten onzent bestaat reeds een zeer groote scheiding, alleen zijn de kerkgenootschappen nog door financiële banden aan den staat verbonden. De gangbare meening is, gelooft de afd., dat dezen slechts behoeven te worden verbroken zonder meer, terwijl een nader onderzoek misschien zou aantoonen, dat de kerkgenootschappen toch wel eenig recht zouden kunnen doen gelden op eenige uitkeering.

Wat het verkiezingsprogram betreft, wees de afd. al op enkele punten, meerdere zouden nog te noemen zijn, doch zij wijst slechts op het koloniale program, dat zeker eenige aanvulling behoeft; immers van staatsexploïtatie om iets te noemen, wordt daarin niet gerept.

Ook het gemeenteprogram vraagt, hoewel minder dringend, wijziging. Daar zijn in de eerste plaats de maatregelen ter bestrijding der werkloosheid, de benoeming van den burgemeester door de gemeenteraden en ten slotte de gemeentefinantiën, waaromtrent in ons gemeenteprogram nog wel iets meer kon staan.

De Haarlemsche afd. stelt niet aanstonds voor tot wijziging van een en ander over te gaan, doch

meent, dat het P. B. in deze eerst prae-advies moet geven. Wordt ons voorstel aangenomen, dan zal vanzelf meerdere aandacht aan onze programma's worden geschonken en het volgend jaar kan de partij dan na rijpere overweging op het advies van het P. B. al dan niet besluiten tot herziening van een en ander. De bedoeling is dus, dat niet het congres van 1908 reeds zelf de veranderingen aanbrengt, doch dat het congres van 1908 besluite aan eene commissie, aan het P. B. (of op welke wijze dan ook) op te dragen de herzieningen te ontwerpen, die dan door het congres van 1909 zullen worden vastgesteld.

* * *

De afd. *Utrecht* stelt voor dit voorstel te lezen als volgt:

„Het congres draagt de commissie van programherziening op te onderzoeken enz.”

Verder stelt deze afd. voor: het woord „geen” uit dit voorstel te laten vervallen.

O.   Ontwerp-Ziekteverzekering.

34. Afd. *Amsterdam III* en *Bussum*.

Het congres, overwegende, dat 't ontwerp-ziekteverzekering voor de arbeiders onvoldoende is, dat voornamelijk daarin door ons dienen bestreden te worden:

- a. de verminking der Ongevallenwet,
  - b. de verhouding van de bijdragen tot de loonen en het ontbreken van vrijstelling voor lage loonen,
  - c. de averechtsche solidariteit der gezinspremiën,
  - d. het sanctionneeren van de fabrieksfondsen,
  - e. de duur en de hoogte der uitkeeringen,
  - f. het uitsluiten van de losse arbeiders,
  - g. de onvoldoende ziekenbehandeling,
- noodigt de Kamerfractie uit, in dien zin bij de behandeling van het ontwerp-stelling te nemen.

* * *

De afd. *Haarlem* stelt voor de 1e alinea van deze motie te laten vervallen.

De afd. *Bussum* stelt voor om aan deze motie toe te voegen:

„h. te weinig invloed bij het beheer der ziekenkassen”.

35. Afd. *Gouda*.

Het congres verklaart, dat het beginsel der wet op de ziekteverzekering, volgens art. 12 van het strijdprogram door de partij wordt aanvaard, dat echter de verzekering alleen door districts-kassen mag geschieden:

- a. bestuur en toezicht moet worden gekozen uit en door de verzekerden,
  - b. gekozenen zullen presentiegeld genieten en door hun werkgever zal gelegenheid tot het waarnemen van hun functie moeten worden gegeven, dat ook losse werklieden moeten worden verzekerd,
- dat niet mogen worden uitgesloten arbeiders welke lijden aan chronische ziekten, dat ook uitkeering zal worden gedaan, indien de ziekte een gevolg is van drankmisbruik, dat de geneeskundige behandeling moet voortduren zoolang de geneesheer zulks noodig oordeelt, dat longlijders, drankzuchtigen en zenuwlijders zullen worden gezonden naar speciale inrichtingen tot herstel, op kosten der districts-kas, dat de verzekerden een vaste premie zullen betalen, berekend naar hun loonklasse:

a. de werkgevers zullen bijdragen voor bedrijfsrisico,

b. aanvulling door staatsubsidie,

dat vrijstelling van premiebetaling zullen hebben:

a. inwonende kinderen, die behulpzaam zijn in het huisgezin,

b. verzekerden, die uitkeering genieten,

c. werkloozen,

d. personen, die minder dan gemiddeld 300 gulden jaarlijks genieten, berekend naar plaatselijke omstandigheden.

* * *

De afd. *Den Haag I* stelt voor de 1e alinea van 34 te plaatsen aan het begin van 35. Deze motie zou dan luiden:

„Het congres overwegende, dat het ontwerp-„ziekteverzekering voor de arbeiders onvoldoende is”, „erkennende, dat het beginsel der wet enz.”

35a. Rotterdam I.

Het Congres, van oordeel dat het ontwerp-ziekteverzekeringswet, ingediend door het tegenwoordig ministerie, niet gezegd kan worden te beantwoorden aan de minimum-eischen, die het proletariaat in dezen aan een burgerlijke regeering kan en moet stellen;

dat bij name in dat ontwerp strijdig zijn met het blijvend en algemeen belang der arbeidersklasse:

a. de averechtsche „solidariteit” der premiën;

b. de verhouding van de bijdragen tot de loonen;

c. het niet-vrijstellen van lage loonen;

d. de sanctionneering van de fabriekskassen;

e. de vermiuking van de ongevallenwet;

dat ook verder nog dit ontwerp in de verte niet voldoet aan de eischen, welke de sociaal-democratie, krachtens haar strijdprogram stelt aan een richtige ziekteverzekering;

noodigt de Kamerfractie uit, in bovengenoemden zin bij de behandeling van het ontwerp haar houding te bepalen.

P. Ouderdoms- en invaliditeitspensioen.

36. Afd. Amsterdam III en Bussum.

Het congres verklaart,

in aansluiting aan punt XII van het Strijdprogram, dat een in te voeren „pensioneering der werklieden” zoowel invaliditeit als ouderdom moet omvatten en dat de kosten daarvan in geen geval door de arbeiders mogen worden gedragen.

Q. Vrouwenkiesrecht.

37. Afd. Zwolle, e.a.

Het congres verklaart,

dat in overeenstemming met het partij-program en de motie van het Internationaal Congres, gehouden te Amsterdam, Augustus 1904, getracht moet worden:

1e. (indien een grondslag voor de Kieswet in de Grondwet wordt opgenomen) naast het algemeen mannenkiesrecht, zoo mogelijk, ook het algemeen vrouwenkiesrecht in de Grondwet vast te leggen;

2e. wanneer het algemeen vrouwenkiesrecht niet in de Grondwet is vastgelegd, doch de belemmeringen er tegen zijn vervallen, dit in de Kieswet op te nemen.

Toelichting. De afdeeling meent, dat ons program en de motie van het int. congres, die het vrouwenkiesrecht in onze voorstellen eischt, uitspreken, dat wij zoo spoedig mogelijk het algemeen

vrouwenkiesrecht wenschen. De afdeeling is natuurlijk tegen beperkt vrouwenkiesrecht, doch meent, dat onze eisch om algemeen vrouwenkiesrecht geen meerdere kans aan beperkt vrouwenkiesrecht geeft.

Daarenboven zou deze vrees, indien gegrond, het uitstellen van den eisch algemeen vrouwenkiesrecht vorderen, zoolang tot het algemeen mannenkiesrecht in de Grondwet staat. Dientengevolge zou het van ons program afgevoerd en in de beginselverklaring moeten worden opgenomen. Het eigenlijk Grondwetbezwaar is, dat een Grondwetwijziging aan een tweede stemming in een nieuwe Staten-Generaal wordt onderworpen en hierbij een zeer groote meerderheid ($\frac{2}{3}$) noodig heeft.

Hoe omvattender de wijziging, hoe geringer dikwijls de kans, dat zij die meerderheid verwerft. Doch dit gevaar bestaat eveneens bij vastlegging van algemeen mannenkiesrecht, referendum enz.

En stemden sommigen misschien om het algemeen vrouwenkiesrecht tegen, anderen wellicht zouden het algemeen kiesrecht met algemeen vrouwenkiesrecht verbonden, eerder aanvaarden.

38. Afd. Amsterdam V.

Het congres enz.,

herinnerende aan punt 1 van het strijdprogram, dat als eisch van de S. D. A. P. stelt: *invoering van algemeen direct enkelvoudig kiesrecht voor mannen en vrouwen,*

van meening, dat door de arbeidersklasse, dus ook door de vrouwelijke leden daarvan, de strijd voor vrouwenkiesrecht in de eerste plaats beoordeeld moet worden naar zijn beteekenis en invloed in den klassenstrijd.

overtuigd, dat de *arbeidsters en arbeidstersvrouwen* er meer belang bij hebben dat haar mannelijke klassegenooten allen het kiesrecht krijgen, dan dat de dames van de ook haar vijandelijke klasse dat recht verleend wordt,

veroordeelt het feministisch streven om beperkt vrouwenkiesrecht te aanvaarden, als onrecht en vijandig tegenover de geheele arbeidende klasse, zowel mannen als vrouwen,

† vasthoudende aan bovengenoemd punt van het strijdprogram,

verklaart het de plicht van de partij, bij de voorgenomen grondwetsherziening en daarna bij de behandeling der nieuwe kieswet, met dezelfde kracht te ijveren voor algemeen vrouwen- als voor het algemeen mannenkiesrecht.

39. Afd. Zaandam.

Het congres der S. D. A. P.,

overwegende dat door de Kamerfractie een voorstel tot grondwetsherziening is ingediend, waarbij tevens het standpunt inzake vrouwenkiesrecht is aangegeven, en welk voorstel tot stand kwam na gemeenschappelijk overleg tusschen Kamerfractie, redactie van het tijdschrift de *N. Tijd* en het Partijbestuur,

overwegende, dat weliswaar sommige onzer partijgenooten hunne meening in zake vrouwenkiesrecht hebben gewijzigd, dit evenwel geen voldoende motief oplevert de partij thans als zoodanig weder los te maken van genoemd voorstel en tegen onze Kamerfractie te aageeren,

bij voortduring vertrouwen stellende in de tot heden gevolgde gedragslijn onzer Kamerleden in zake vrouwenkiesrecht,

verzoekt de Kamerfractie dit eenmaal ingenomen standpunt te blijven handhaven en spreekt den

wensch uit, dat *die* sociaal-demokratische vrouwenclubs, welke ten onrechte meenen, dat het op hunnen weg ligt eene actie tegen onze Kamerfractie te moeten ondernemen, hetzij direct, hetzij indirect door onze partij te bewegen het voorstel onzer fractie te verloochenen, deze pogingen zullen nalaten, doch zich houden binnen het terrein hunner eigen werkzaamheden.

B. Vakbeweging en Algemeen Kiesrecht.

40. Afd. Rotterdam I Va.

Het congres der S. D. A. P., enz.

erkennende de volkomen zelfstandigheid der vakbeweging en de taak, die de partijgenooten daar naar omstandigheden hebben te vervullen; meenende, dat de vakbeweging zoowel strijdt voor goede arbeidswetgeving, als voor directe verbetering door onderhandeling met de patroons."

is van oordeel, dat de vakbeweging bij haar streven naar deugdelijke arbeidswetgeving moet komen tot de overtuiging dat zonder algemeen kiesrecht dat doel niet te bereiken is,

verder vaststellende, dat de beweging voor algemeen kiesrecht in een stadium is gekomen dat alle krachten daarop moeten worden geconcentreerd (samengetrokken),

dringt er bij de partijgenooten op aan in hun vakbonden er voor te ijveren, dat hunne organisaties en het Nederlandsch Vakverbond den strijd voor het algemeen kiesrecht aanvaarden.

S. Redactie.

41. Afd. Leiden.

Het congres, enz. is van oordeel, dat uit de wijze, waarop *Het Volk* het laatste jaar geredigeerd werd, blijkt, dat de tegenwoordige redactie niet voor haar zware taak berekend is.

Toelichting. De afdeling meent dat van het orgaan, zooals het nu geschreven wordt, zeer weinig propagandistische werking uitgaat. Vurige, pakkende hoofdartikelen, die zich scherp op het klassestandpunt stellen, die bezielend werken, ontbreken bijna geheel. De polemieken met de dagbladen wordt gemoedelijk en slap gevoerd; de buitenlandsche overzichten zijn geheel onvoldoende.

* * *

De afd. *Leiden* wenscht haar voorstel te amendeeren door er de volgende alinea aan toe te voegen:

„besluit voor dit congresjaar de verantwoordelijke hoofdredactie op te dragen aan mevr. H. „Roland Holst en F. van der Goes.”

Toelichting: De afd. meende, dat het niet voldoende was zonder meer te verklaren, dat de tegenwoordige redactie niet voor haar zware taak is berekend, doch dat zij dan ook tegelijk moest zeggen, wie zij wel in staat achtte, die taak op zich te nemen; vandaar haar amendement.

Het overige gedeelte in de toelichting door de afdeling ingezonden is een verdediging van deze twee stellingen:

1o. dat zij (de redactie) bedreven moet zijn in het hanteeren der wapens die Marx en Engels hebben gesmeed ten bate van het proletariaat van de internationale arbeidersbeweging;

2o dat zij (de redactie) niet belast moet zijn met den dagelijkschen arbeid in parlement en vakbeweging ten einde zich ten volle te kunnen wijden aan de hun opgelegde moeilijke taak.

Op de verdediging dier stellingen volgt de conclusie, dat de partijgenoot mevr. Roland Holst en Van der Goes aan deze eischen door de afdeeling gesteld voldoen.

42. Afd. Rotterdam I. Het congres spreekt als zijn meening uit, dat in het partij-orgaan beide richtingen in de partij vrijelijk en gelijkelijk tot haar recht moeten kunnen komen, en dat de tegenwoordige redactie aanvulling ten minste behoeft.

43. Afd. Amsterdam VI. Voortaan moeten alle redactioneele artikelen in *Het Volk* door de respectievelijke schrijvers onderteeekend worden.

Toelichting. De afdeeling wenscht na één jaar nog niet terug te komen op het besluit betreffende de collectieve redactie. Ze meent echter, dat 't steeds wenschelijk is, wanneer men zich niet vereenigen kan met wat in het *Volk* geschreven wordt, te weten met wien men te doen heeft. Dit schijnt alleen goed doorvoerbaar, wanneer er óf een verantwoordelijk hoofdredacteur is of wanneer ieder redacteur zich zelf aansprakelijk stelt voor zijn eigen artikelen.

De afdeeling stelt nu het laatste voor.

44. Afd. Rotterdam I.

Het congres, van oordeel zijnde dat de tegenwoordige samenstelling van de redactie van *Het Volk* noch uit propagandistisch, noch uit journalistiek oogpunt bevredigend is, besluit tot wederaanstelling van een verantwoordelijk hoofdredacteur.

45. Afd. Dordrecht en Gorinchem. Het congres ga over tot de benoeming van een hoofdredacteur van *Het Volk*.

Toelichting (van Dordrecht). Volgens het oordeel van de afdeeling heeft de republikeinsche redactie in het afgelopen jaar slechts matig voldaan.

* * *

De afd. *Amsterdam IV* stelt voor dit voorstel te veranderen in:

„Het congres ga over tot de benoeming van een „politiek hoofdredacteur” en besluit als zoodanig „Mr. P. J. Troelstra aan te stellen.”

* * *

De afd. *Zwolle* stelt voor aan het voorstel Dordrecht — Gorinchem toe te voegen:

„... en wijst daarvoor Mr. Mendels aan.”

T. Advertenties.

46. Afd. Langendijk e. o. Het congres besluit, dat er voortaan in *Het Volk* en *De Notenkraaker* geen alcoholadvertenties meer worden opgenomen.

47. Afd. Amsterdam IX.

Advertentiën van alcoholhoudende dranken worden in *Het Volk* en *De Notenkraaker* voortaan niet meer opgenomen.

48. Afd. Bergum e. o. In de advertentie-kolommen worden advertenties, ter aanbeveling van alcoholische dranken, nieuw-malthusianisme, kwakzalversmiddelen, of van zedekwetsenden aard geweerd.

Toelichting. De afd. Bergum is van oordeel, afgescheiden van de aantrekkelijkheid van het

blad en de aanstoot die velen aan dergelijke advertenties hebben, dat het niet opgaat dat er artikelen worden aangeprezen in ons dagblad van wier verderfelijken invloed velen overtuigd zijn en welks schadelijken invloed velen bekende zijn.

U. Brochurenhandel.

49. Afd. *Amsterdam V.* Door de partij worde een brochure of boek uitgegeven, waarin op zeer bevattelijke wijze ons partijprogram wordt toegelicht, zoowel de theoretische als de praktische grondslagen.

Toelichting. Waar het herhaaldelijk zal blijken en ook reeds gebleken is, dat zelfs door verschillende vooraanstaande partijgenooten verschil van meening bestaat omtrent sommige programpunten, daar kan het zeker voor de massa, minder intellectueel ontwikkelde leden, van belang zijn, op populaire en bevattelijke wijze in dezen te worden ingelicht.

50. Afd. *Bussum.* Actueele onderwerpen uit Kamer enz, worden beknopt op strooibiljetten geprint en de verschillende afdeelingen op eigen kosten geleverd.

Toelichting. In overwegend klerikale streken, waar de arbeiders nooit iets of bijna nooit van ons lezen, kunnen deze strooibiljetten verspreid worden.

51. Afd. *Gorinchem.* Het congres drage het P.B. op een dagelijkschen scheurkalender uit te geven en deze voor een prijs beschikbaar te stellen, dat ieder partijgenoot hem kan bekomen.

52. Afd. *Den Haag I.* Het congres drage het P.B. op een dagelijkschen scheurkalender uit te doen geven door middel van den brochurenhandel.

Toelichting. De afdeeling werd teleurgesteld door de bekendmaking in *Het Volk* vanwege den partijsecretaris, dat dit jaar geen kalender zou uitkomen. De door de Administratie van *Het Volk* uitgegeven wandkalender is den partijgenooten bitter tegengevallen. De afdeeling meent, waar het anderen mogelijk is, een goedkoope scheurkalender uit te geven, dat dit voor ons ook mogelijk moet zijn.

53. Afd. *Den Haag I.*

Het congres:

draagt het P. B. op te zorgen, dat aan iederen secretaris der afdeelingen van de partij een exemplaar van de uitgegeven brochures of populaire geschriften voor het archief wordt gezonden.

Toelichting. Daar het vooral voor arme afdeelingen te bezwaarlijk is alle uitgegeven geschriften aan te schaffen en het noodig is, dat de bestuurderen op de hoogte zijn van wat er alzoo uitkomt en zij niet persoonlijk alles kunnen aanschaffen, is het voorgestelde noodzakelijk.

54. Afd. *Helder.* Het congres besluite, dat van alle brochures en geschriften één ex. worde verstrekt aan de afdeelingen ten bate van haar archief.

55. Afd. *Den Haag I.*

Het congres:

draagt het P. B. op de congresverslagen voor

afdeelingen en partijgenooten tegen den kostenden prijs verkrijgbaar te doen stellen.

Toelichting. Daar de congresverslagen telken jare moeten worden uitgegeven, en dezen onvermijdelijk in prijs stijgen, zoo zijn ze voor vele partijgenooten onmogelijk te bekomen.

Daar de verslagen dier congressen als onmisbaar voor ieder strijdend arbeider(ster) geacht kunnen worden, moeten zij zich voor het meerendeel, het bezit der zelve ontzeggen, daar de prijs te hoog is.

V. Jaarboekje.

56. Afd. *Wormerveer*. In de jaarboekjes worde voortaan opgenomen een rubriek *Coöperatie*, inhoudende een overzicht van den toestand waarin de verschillende coöperaties, staande op het standpunt der moderne arbeidersbeweging, verkeerden.

Toelichting. De afd. meent, dat naast de politieke en economische overzichten, die geregeld in de jaarboekjes staan, ook deze belangrijke zaak er een plaatsje in verdiend.

Ook dient men niet uit het oog te verliezen de propaganda voor coöperatie, die door deze rubriek noodwendig zal worden gemaakt, terwijl het materiaal ervoor als 't ware voor 't grijpen ligt.

W. Coöperatie.

57. Afd. *Rotterdam I*.

Het congres, van meening zijnde, dat de partijgenooten, die aandringen op het vaststellen van onze houding inzake de coöperatie, volkomen in hun recht zijn,

verklaart deze zaak urgent, draagt het P.B. op, indien de coöperatie-motie niet op dit congres wordt behandeld, in dit jaar (1907) een congres te beleggen, waarop ons standpunt zal worden vastgesteld.

* *

De afd. *Utrecht* stelt voor de laatste alinea te veranderen als volgt:

„draagt het P.B. op deze zaak op dit congres „in behandeling te brengen.”

58. Afd. *Rotterdam I*.

Het congres overwegende, dat de *verbruik*scoöperatie voor de arbeidersbeweging vooral tweërlei beteekenis heeft nl.:

1e de opvoeding der arbeidende klasse,

2e den directen steun aan de organisaties,

dat de levensvoorwaarde voor verbruikscöoperaties is zich uit te strekken over een zoo groot mogelijk aantal *voldoend gelijkgezinde* leden-verbruikers; dat daarbij noodig is aan de coöperatie een gezonden commercieelen grondslag te geven, is van oordeel,

dat waar *verbruik*scoöperaties bestaan in wier statuten als verplichtend is gesteld het geregeld steunen van de klassebewuste arbeidersbeweging, zoowel van de vakbeweging als van de S.D.A.P. met een bedrag van minstens een tiende gedeelte der zuivere winst voor ieder, deze door de leden der S.D.A.P. behooren te worden gesteund en het oprichten of steunen door partijgenooten van coöperaties daarnaast of daartegenover in het nadeel is der partij.

Toelichting. In de coöperatie moeten de noodige kundigheden worden verzameld door hen, die steeds meer het maatschappelijke samenstel

moeten leeren begrijpen, door daarvan in de practijk kennis te nemen, — haar werk moet de inzichten omtrent organisatie en discipline verhelderen. Zij moet verder den financieelen schakel vormen tusschen den politieken en den vakbewegingsstrijd; aan haar zal in de toekomst ten plicht worden gesteld, om volkshuizen en vergaderzalen te stichten en te beheeren ten dienste van de geheele arbeidersbeweging. De grondslag moet van het begin af gevormd zijn, want tegen den tijd dat de coöperatie zoodanig gegroeid is, dat zij wat gaat beteekenen, is die grondslag moeilijk meer te veranderen; oprichting van coöperaties op een basis, die door ons niet als de juiste wordt geacht, tezamen met andersgezinden en ook het steunen daarvan naast en tegenover goede coöperaties door leden van de S. D. A. P., is in het nadeel der Partij.

Het vaststellen van een minimum grens van $\frac{1}{10}$ zoowel voor den steun aan de vakbeweging als aan de S. D. A. P. wordt noodzakelijk geacht om te voorkomen, dat een stempel van goedkeuring zou worden geplaatst op coöperaties, die, om onzen steun te verkrijgen, een gering bedrag voor de vakbeweging en de S. D. A. P. zouden afzonderen.

Geenszins is de bedoeling hiervan om uitkeering van $\frac{1}{10}$ deel als de meest wenschelijke te verklaren.

* * *

De afd. *Den Haag I* stelt voor in de laatste alinea de woorden „een tiende gedeelte” te vervangen door „een derde gedeelte”.

* * *

De afd. *Bussum* stelt voor de laatste alinea te vervangen door:

dat waar verbruikcoöperaties bestaan in wier statuten als verplichtend is gesteld het geregeld steunen van de klassebewuste arbeidersbeweging met ten minste 10 pct. der netto winst, bestemd voor den economischen en (of) politieken strijd der arbeiders, deze door de leden der S.D.A.P. enz.

Toelichting. De afd. is hiermee in overeenstemming met het besluit der vergadering van arbeiders-coöperaties en meent, dat ook de partij zich daaraan heeft te houden.

X. Onderwijs.

59. Afd. *Schoonhoven*.

Het congres, enz., zich plaatsende op het standpunt der „Groninger motie”,

kennis genomen hebbende van het streven van verschillende vereenigingen, om zich aan te passen bij het vigeerende subsidiestelsel,

van meening, dat alle onderwijs van kinderen, vrij moet zijn van staatkundige en godsdienstige dogma's,

verklaart zich in beginsel voor de openbare neutrale staatsschool.

60. Afd. *Amsterdam IX*. Het congres benoeme eene commissie van 7 personen, die tot taak heeft in een rapport de eischen aan te geven, waaraan de wetgeving moet voldoen om tot een gezonde ontwikkeling van het volksonderwijs te komen.

II. Militarisme.

61. Afd. *Middelburg*. Het congres benoeme eene commissie met de opdracht een onderzoek in te stellen naar de middelen, die kunnen leiden tot

een stevige en voortdurende propaganda tegen het militarisme.

Toelichting. De afdeeling is van oordeel, dat er meer en beter dan tot dusver door onze partij moet worden opgetreden tegen het militarisme, of althans naar middelen moet worden gezocht, die tot gevolg zullen hebben een grootter actiever optreden tegen deze machtsuiting van den staat.

62. Afd. Amsterdam IX. „Het kongres draagt het P. B. op een vlugschrift samen te stellen over het militarisme, en draagt de afdeelingen op, vooral in de dagen voorafgaande aan de loting en de indienst-treding, vergaderingen te beleggen over het militarisme en bovenbedoelde brochure te verspreiden.”

* * *

De afd. *Roordahuiznm* wenscht aan dit voorstel toe te voegen de woorden: „en vooral onder militairen en aanstaande militairen”.

Z. Lidmaatschap-Vakvereeniging.

63. Afd. Den Haag-I.

Het kongres, gehoord dat er leden der S. D. A. P. zijn, die zonder eenig gegrond motief buiten hun vakvereeniging staan, overwegende, dat ieder partijgenoot van het besef moet zijn doordrongen dat zijn plaats in de vakvereeniging is, betreurt de houding van dezulken ten zeerste en gaat over tot de orde van den dag.

Toelichting. Dat er vele arbeiders zijn, die ten gevolge hunner bekrompen iedeën, vaak uit vrees van patroonszijde nadeel te zullen ondervinden, de vakvereeniging den rug houden toegekeerd weten we, en dat is te bejammeren. Treurig echter is het, wanneer arbeiders, bewust van hun taak in den klassenstrijd, doordrongen van het besef, dat slechts door vorming eener hechte organisatie, door versterking hunner macht, van den patroon betere arbeidsvoorwaarden kunnen afgedwongen worden, aansluiting weigeren, of wel, zich als lid doen royeeren op grond van argumenten die den toets der kritiek absoluut niet kunnen doorstaan.

En toch, hoe treurig het ook is, zij zijn er, ja men vindt ze zelfs in de gelederen der S. D. A. P.; zelfs arbeiders, die bovendien nog verbonden zijn aan instellingen, welke ten bate der arbeidersbeweging in het leven zijn geroepen.

Allerlei armzalige argumenten moeten dienst doen om hun plichtsverzaking te verklaren. Dezen vooral, geven zich geen rekenschap van den plicht, die op hem rust.

* * *

De afd. *Roordahuizum* stelt voor de woorden: „gaat over tot de orde van den dag” te vervangen door: „draagt het Partijbestuur op een schrijven te richten tot de afdeelingen, dat deze er voor dienen zorg te dragen, dat dit zoo min mogelijk voorkomt”.

* * *

De afd. *Utrecht* wenscht in de laatste alinea het woord „betreurt” te vervangen door: „keurt ten sterkste af”.

* * *

De afd. *Bussum* stelt voor de laatste en voorlaatste alinea van deze motie te vervangen door: „overwegende dat de S. D. A. P. strijdende de

klassenstrijd uit haren aard moet steunen elke vereeniging van arbeiders welke dezen strijd middellijk of onmiddellijk bevordert; gezien het feit dat leden der S. D. A. P. meenen zich buiten de vakorganisatie te mogen plaatsen, wijst deze leden op hun plicht zich bij hun vakvereeniging aan te sluiten

AA. Vereenigbaarheid van het lidmaatschap der partij met dat van andere organisaties.

64. Afd. *Hilversum*. Het lidmaatschap der partij is onvereenigbaar met dat van vereenigingen of andere organisaties, welke uiteraard in den klassenstrijd tegenover de arbeiders staan.

65. Afd. *Den Haag II*. Het congres spreke als zijn meening uit, dat het lidmaatschap der partij onvereenigbaar is met het lidmaatschap van patroonsvereenigingen.

66. Het Partijbestuur.

Het congres der S. D. A. P. spreekt uit:

dat het lidmaatschap der partij onvereenigbaar is met het lidmaatschap eener patroonsorganisatie in elk der hieronder omschreven gevallen:

1e. wanneer de patroonsorganisatie blijkens hare statuten tot doel heeft, de uitbreiding der arbeidswetgeving in den geest van art. 12 van ons strijdprogram, tegen te houden of te vertragen.

2e. wanneer de patroonsorganisatie volgens hare statuten of reglementen hare leden belet of beletten kan om de arbeidersvakorganisatie te erkennen, en bij geschillen zelfstandig met de vakorganisatie te onderhandelen of dat deze zich onderwerpt aan collectieve beslissing, die de leden in hun individuele houding ten opzichte der vakorganisatie belemmeren.

3e. wanneer de patroonsorganisatie volgens hare statuten of reglementen, of blijkens de ervaring, de arbeiders, werkzaam in de bedrijven der leden, op eenigerlei wijze van de toetreding tot hunne vakorganisatie afhoudt, of hen om hun lidmaatschap bemoeilijkt.

* * *

De afd. *Laren-Blaricum* stelt voor om in plaats van het sub. 2 daarbij vermelde, luidende: „wanneer de patroonsorganisatie volgens haar statuten enz.” te lezen:

„2o. wanneer de patroonsorganisatie blijkens haar statuten, reglementen, besluiten, of blijkens haar bestaande usances of precedenten op eenigerlei wijze invloed wil uitoefenen op de voorwaarden, waarop voor of bij haar leden arbeid wordt verricht.”

* * *

De afd. *Amsterdam III* stelt voor in te lasseren achter het woord „heeft”, in het onder sub 1 vermelde, de woorden: „of blijkens eenige actie beoogt.”

BB. Internationaal Congres.

67. De afd. *Amsterdam III* stelt voor op de agenda van het Int. Congres te plaatsen: Het Vrouwenkiesrecht.

68. *Het Partijbestuur*. Het congres besluite het aantal afgevaardigden naar het Internationaal Congres op 5 te bepalen.

* * *

De afd. *Rotterdam V* stelt voor het getal 5 te veranderen in 3.

CC. Wijziging van art. 53 van het Huishoudelijk Reglement.

69. *Het Partijbestuur.* Art. 53 van het H. R. worde gelezen als volgt:

Er bestaat een commissie tot beslechting van geschillen tusschen de redactie van het partijorgaan en inzenders.

Deze commissie bestaat uit drie personen, door het partijbestuur uit zijn midden benoemd.

Redacteuren van het partijorgaan zijn van het lidmaatschap dezer commissie uitgesloten.

DD. Afdelingen der partij in het buitenland.

70. *Het Partijbestuur.* Indien in een plaats in het buitenland minstens zes Nederlanders gevestigd zijn, die de statuten der partij onderschrijven, dan kunnen deze personen een afdeling vormen der partij.

Deze afdelingen hebben alle rechten en verplichtingen, die bij statuten, huishoudelijk reglement en congresbesluiten aan de afdelingen zijn of worden toegekend, behoudens die, welke bij congresbesluit hiervan worden uitgezonderd.

Het P. B. stelt voor het besluit betreffende vergoeding van reiskosten aan afgevaardigden, genomen op het congres van 1906, niet van toepassing te verklaren op bovenbedoelde afdelingen.

Het congres geve het P.B. de opdracht de wijzigingen in statuten en huish. reglement, die bij aanneming van het voorgestelde noodig mochten zijn, aan te brengen.

Toelichting. Bovenstaande voorstellen zijn het gevolg van het verzoek, dat in den loop van het jaar tot het P.B. kwam om de te Brussel gevestigde Nederlanders, die het program der partij onderschrijven, als afdeling der partij te erkennen.

Het P.B. wendde zich tot het bestuur der Belgische partij met de vraag, of het niet wenschelijker was, dat deze partijgenooten zich aansloten bij de Belgische partij. Dit bestuur vond het beter ze zelfstandig te organiseeren tot een afdeling der Hollandsche partij.

Het P.B. zag toen geen bezwaar om aan het verzoek te voldoen en deed de toezegging op dit congres de noodig geworden organisatorische bepalingen voor te stellen.

Dat voorgesteld wordt om de bepaling van de vergoeding der reiskosten van een afgevaardigde naar het congres niet op deze afdelingen van toepassing te verklaren, komt hiervandaan, dat deze kosten te aanzienlijk zouden kunnen worden om die op de geheele partij te doen drukken.

EE. Tactiek.

71. *Het Partijbestuur.*

Het congres spreke zich uit over de beschuldigingen, in zake beginselverzaking in de partij, door verschillende partijgenooten geuit, met name in de brochure „Marxisme en Revisionisme” door A. Pannekoek en H. Gorter, en drage de partijgenooten H. Gorter en P. J. Troelstra op, het congres daaromtrent nader in te lichten.

Toelichting. De Utrechtsche resolutie, waarin de partij, met handhaving van het recht van kritiek, hare wenschen uitsprak omtrent het gebruik van

dat recht onder de partijgenooten, heeft voorloopig een tegenovergestelde werking gehad. Eenige partijgenooten toch, die zich door deze resolutie getroffen gevoelden, hebben gemeend, met verwijzing naar allerlei feiten, het bewijs te moeten leveren, dat zij wel degelijk het recht, ja, den plicht hadden, andere partijgenooten, die in de leiding en aktie der partij grooten invloed uitoefenen en tot heden het vertrouwen der partij bezitten, van beginselverzaking en afwijking van onze taktiek van strijd tegen de bourgeoisie, ja, van eigenmachtige verloochening van punten van ons strijdprogram en van verbreking van den band met de arbeidersorganisatie, ten believe der burgerpartijen, te beschuldigen.

Met name is dit gebeurd in twee artikelen in *de Nieuwe Tijd* van A. Pannekoek en Herman Gorter, in brochurevorm uitgegeven en, met medewerking van de partijgenooten, druk gekolporteerd.

Is van de beschouwingen en beschuldigingen in deze brochure de juistheid te bewijzen, dan is de Partij den bedoelden partijgenooten dank verschuldigd, dat zij, tegen den geest der Utrechtsche resolutie in, de door hen aangevallen partijgenooten in hun sociaaldemokraat-zijn, het gevoeligst punt van eer onder partijgenooten, hebben aangetast. Dan blijkt echter tevens, dat, de Partij in haar overgrootte meerderheid op een verkeerden weg is en dat zij krachtig dient in te grijpen, om zich op meer sociaaldemokratische wijze te doen leiden en vertegenwoordigen en hare propaganda op zuiverder grondslag te vestigen.

In bedoelde brochure toch wordt de geest, die de meerderheid der partij bezielt, aldus geschetst: Overschatting van het parlementarisme bij een aanzienlijk deel der partij, waarbij het parlementarisme zelfdoel wordt en het doel der propaganda wordt, zooveel mogelijk Kamerzetels te halen en kiezers te winnen, terwijl de positieve hervormingsarbeid geldt als het allesbeheerschende doel onzer politiek. Hieruit volgt de verleiding, om de kiezers voortdurend onbekend te laten met wat hun vooroordeel en vijandschap wekt en zoo hun stem in gevaar brengt, ja, de noodzakelijkheid, om te vermijden, de gewonnen aanhangers en de partijgenooten zelf goed onderlegd klassebewustzijn bij te brengen. Deze eenzijdig parlementaire richting, die thans in de partij in nog sterker mate overheerschend is dan vroeger, is tijdens de algemeene werkstaking de oorzaak geweest van de tekortkomingen en fouten der personen en van de weinige vruchten, die deze strijd aan het proletariaat bracht. Het op den voorgrond stellen der sociale hervormingen als doel onzer parlementaire werkzaamheid brengt van zelf mee, dat een toenadering ontstaat tot burgerlijke hervormers, tengevolge waarvan onze partijgenooten onze eischen gaan verzachten om aan de burgerlijke hervormers tegemoet te komen. Hierdoor wordt alle gewicht gehecht aan de persoonlijke handigheid en bekwaamheid der Kamerleden, die als de eigenlijke leiders der partij optreden en aan wie men de vrije hand wil laten, terwijl de organisatie op den achtergrond treedt.

Ten bewijze wordt verwezen naar Troelstra's redevoeringen over de „afgeleefdheid” der burgerlijke partijen, die niet meer in staat zijn te hervormen en daarom hunne plaats aan de levenskrachtige sociaaldemokraten behooren af te staan, of door onze fut in hen te gieten, voortgestuwd moeten worden. Als voorbeelden worden verder genoemd, behalve ons vroeger agrarisch program en onze schoolmotie: dat Vliegen voorstelde, den arbeider zelf gedeeltelijk voor zijn pensioen te laten betalen; dat onze Kamerleden bij de behande-

ling van het Arbeidscontract de bourgeoisie tegemoet kwamen, door o. a. de burgerlijke rechtspraak over arbeidscontractbreuk niet tot een onderwerp van strijd te maken, de principieele kritiek dus reeds terstond gedeeltelijk op te geven en haar ook later, bij het punt dat voor hen de hoofdzaak was, te laten varen. Want toen zij vorderden de werkstaking niet als contractbreuk te stempelen, zou dit niet als *dwang* in de wet komen, maar als een bepaling *waarvan de werkgever bij reglement afwijken kan*. Troelstra betwijfelde in de Kamer de relatieve „Verelendung” van het proletariaat en stelde in zijne brochure „Inzake Partijleiding” voor, de macht der Kamerfractie te verhoogen. De Kamerfractie liet den *eisch* van vrouwenkiesrecht in haar wetsontwerp vallen, Troelstra achtte het zelfs voorloopig niet wenschelijk dat het kwam. Vliegen schreef in de *Sozialistische Monatshefte*: „Voor deelname aan de regeering is de Hollandsche sociaaldemocratie *nog niet rijp*.”

Deze feiten worden door Gorter als „staaltjes van revisionisme” aangehaald en moeten strekken tot bewijs, dat het revisionisme zoekt: hervorming door tegemoetkoming aan de bourgeoisie, tegenover het marxisme, dat door strijd hervormingen en revolutie wil bereiken.

Zijn deze feiten, en de verklaring, die eraan wordt gegeven, juist, dan dient de partij minstens te verklaren, dat zij deze verkrachting van haar wezen en taktiek verder niet zal toelaten, dat zij wenschte te blijven staan op den bodem van den klassenstrijd en bovengenoemde handelingen, in haar naam of door hare vertegenwoordigers verricht, waardoor daarvan wordt afgeweken, beslist afkeurt en verwerpt.

Mocht daarentegen het congres van oordeel zijn, dat de bedoelde grieven en beschuldigingen onwaar of verkeerd voorgesteld zijn, dan spreke het dit even onomwonden uit, opdat ieder wete, dat hare aldus in hunne sociaaldemokratische betrouwbaarheid aangetaste strijders en vertegenwoordigers het volle vertrouwen der partij genieten en deze zelf de blaam, die haar door die beschuldigingen treft, van zich afwerpe.

Om een uitspraak in de eene of andere richting mogelijk te maken, is goed voorbereide toelichting noodig. Daarom heett het P. B. gemeend, niet alleen dat door het congres een spreker moet worden aangewezen, die de uitgebrachte beschuldigingen bewijst en een ander, die ze, zoo mogelijk, weerlegt: maar ook, dat deze eventueele sprekers tijdig vooraf moeten weten, wat hunne taak op dit kongres is. Daarom doet het in dezen een voordracht aan het kongres. De reden, waarom het Gorter voordraagt om de beschuldigingen te bewijzen, ligt voor de hand: deze toch heeft in de genoemde brochure niet alleen de feiten genoemd, doch zich ook uitdrukkelijk vereenigd met de meer algemeene verklaring dier feiten van dr. Pannekoek. Eveneens ligt het voor de hand, Troelstra de verdediging der aangevallenen op te dragen, omdat het voornamelijk onze Kamerfractie is, welke de beschuldigingen gelden.

De partijsecretaris,

VAN KUIJKHOF.

Amsterdam, 8 Maart 1907.

VERSLAG VAN DEN PARTIJSECRETARIS

over het jaar 1906.

Samenstelling van het Partijbestuur. Volgens de toen nog geldende regelen van onze partij waren door de federatie-Amsterdam de volgende dubbeltallen gevormd; voor voorzitter: F. M. Wibaut en J. C. Ceton; voor leden van het Dagelijksch Bestuur: Jos. Loopuit en J. W. Sleef, en D. J. Wijnkoop en W. H. Vliegen.

Voor de overige plaatsen in het P. B. waren door de afdelingen en de federaties gesteld: J. A. Bergmeijer, F. van der Goes, H. Gorter, W. P. G. Helsdingen, A. van der Heide, F. W. N. Hugenholtz, J. Joosten, I. van Leeuwen, M. Mendels, J. Oudegeest, J. H. Schaper, H. Spiekman en P. J. Troelstra.

Deze lijst werd in *Het Volk* van 11 April, dus vóór het congres gepubliceerd.

Eenige dagen na het congres verklaarden de toenmalige voorzitter en leden van het Dag. Best. F. M. Wibaut, Jos. Loopuit en D. J. Wijnkoop zich niet meer beschikbaar te stellen voor lid van het P. B.

Als redenen werden door hen opgegeven: „door de aanneming van de tweede resolutie (deze resolutie wordt verderop in dit verslag vermeld) was een veroordeeling uitgesproken over „het rapport van het P. B. in zake het onderzoek naar de grieven van partijgenoot P. J. Troelstra”; deze veroordeeling werd voornamelijk geacht te liggen in het woord „stelselmatig”; de houding van het congres, aangenomen tegen het P. B., zooals deze duidelijk bleek door de benoeming van een commissie; het niet-hooren van een stem uit het congres ten gunste van de leiding in het toen afgelopen partijjaar; de wijze, waarop de richting-Gorter werd behandeld; de overweging, dat het gewenscht was de partij in de gelegenheid te stellen een homogeene partijbestuur samen te stellen, enz.”

Uitdrukkelijk zij hier echter vermeld, dat niet al deze motieven voor allen golden of voor ieder van hen van evenveel betekenis waren.

Dit besluit van het Dag. Best. werd den overigen leden van het Partijbestuur meegedeeld; waarop ook M. Mendels en H. Gorter zich als candidaat voor het P. B. lieten schrappen.

Aan de federatie-Amsterdam werd nu verzocht nieuwe dubbeltallen te vormen.

Bij schrijven van 26 April werd het P. B. bericht, dat door de federatie gesteld waren voor leden van het Dag. Bestuur: W. H. Vliegen en J. J. de Roode (voorzitter), J. W. Sleef en G. Mannoury, F. U. Schmidt en J. G. van Kuykhof.

De candidatenlijst kon alzoo vastgesteld worden en den afdelingen worden toegezonden. Alvorens dit echter gebeurde, kwam er bericht van A. van der Heide, dat hij liever niet in aanmerking kwam en verzocht zijn naam te schrappen; waaraan voldaan werd.

Terwijl de stemming in de afdelingen reeds

aan den gang was, kwam er bericht van F. van der Goes, dat hij in de gegeven omstandigheden geen candidatuur kon aannemen.

De uitslag van de stemming in de afdelingen was, dat uitgebracht werden op Vliegen 2742, De Roode 327, Sleef 2247, Mannoury 704, F. U. Schmidt 1164, Van Kuykhof 1899, Bergmeijer 1157, Van der Goes 346, Helsdingen 2380, Hugenholtz 617, Joosten 97, Van Leeuwen 500, Oudegeest 686, Schaper 1703, Spiekman 2083, Troelstra 2838 stemmen, zoodat gekozen waren Vliegen, Sleef, Van Kuykhof, Helsdingen, Schaper, Spiekman en Troelstra.

Nog dient vermeld te worden, dat van de afdeling Enschede eenige dagen vóór den datum, waarop de stemming in de afdelingen moest hebben plaats gehad, de mededeeling inkwam, dat door deze afdeling ook Tjihof als candidaat was opgegeven voor het P. B. en diens naam niet op de lijst voorkwam. De afdeling stelde voor hem alsnog aan de lijst toe te voegen, de stemmingen in de afdelingen, die reeds hadden gestemd, ongeldig te verklaren en de termijn, waarbinnen de stemming gehouden moest worden, te verlengen.

Van deze klacht werd onmiddellijk mededeeling gedaan aan het P. B., onder de volgende opmerkingen:

dat Tjihof niet als candidaat was opgegeven bij het secretariaat;

dat in *Het Volk* van 11 April de candidatenlijst gepubliceerd was;

dat na deze publicatie geen reclame op de samenstelling was ingebracht;

dat Enschedé eerst met haar bezwaar kwam, toen de stemming in vollen gang was.

Het P. B. besloot in *Het Volk* de klacht van Enschedé te publiceeren en er bij te vermelden, dat er niets meer aan te doen was.

Verrichtingen van het Partijbestuur. In mijn twee voorgaande verslagen heb ik eenigszins uitvoerig aangegeven op welke wijze door het partijsecretariaat de zaken worden behandeld. Dit jaar zal ik daarop niet verder ingaan, doch volstaan met naar deze verslagen verwijzen.

Dat met de toeneming van het aantal afdelingen de hoeveelheid zuiver administratief werk belangrijk in omvang toeneemt, is duidelijk en een beroep op de afdelingen om dit niet noodeloos te vermeederen, is hier op zijn plaats. Ik heb hier op het oog, het vele werk, dat gedaan moet worden om te trachten de contributie op tijd in te krijgen. Als de afdelingen zich aanwenden met de opgave van het ledental tevens de contributie op te zenden, dan zou dit o. a. veel werk besparen.

Ook wijs ik er hier op, dat ik in het afgelopen jaar herhaaldelijk heb moeten klagen op het niet behoorlijk op tijd inzenden of op het in het geheel niet toezenden van formulieren enz. Meerdere

activiteit der afdelingen is in dit opzicht noodzakelijk.

Bij het geven van het overzicht der verrichtingen van het P. B. ga vooraf de mededeeling, dat de partij steeds het geheele jaar op de hoogte wordt gehouden van alle belangrijke daden en besluiten van het P. B. door middel van de verslagen der Partijbestuursvergaderingen en andere publicaties, altijd voor zooverre deze besluiten voor publicatie geschikt zijn. (Zie hieromtrent vorig jaarverslag.)

Het allereerste wat het P. B. na het congres te doen had was de publicatie van het congresverslag en het uitschrijven van het referendum over de genomen besluiten; wat dan ook op behoorlijke wijze geschiedde.

De op het congres *genomen besluiten* waren de volgende:

A. De partij geeft een scheurkalender uit.

B. Het P. B. is gemachtigd tot het aangaan van een geldleening, groot vierduizend gulden, tegen een rente van vier procent, in obligaties van vijftig gulden, tot het zelfstandig drijven van den brochurenhandel.

C. Wijziging van art. 54 van het Huishoudelijk Reglement.

D. De reiskosten van één afgevaardigde voor iedere afdeling worden vergoed.

Het totaal bedrag wordt omgeslagen over de afdelingen; deze dragen hierin bij volgens het aantal leden op 31 Dec. voorafgaande aan het congres.

E. Moties worden voortaan ook, na aanneming op het congres, aan het referendum onderworpen, wanneer het congres zulks besluit.

F. Wijziging van art. 49 en 21 der Statuten.

G. " " " " 8-9-10-12-13 en 15 van het Huishoudelijk Reglement.

H. Wijziging van art. 11 der Statuten.

I. " " " " 18 " " "

K. " " " " 51 van het Huish. Regl.

L. De verantwoordelijke leiding van het partijorgaan wordt tot aan het volgend congres opgedragen aan de gezamenlijke redactie, met dien verstande, dat een inmiddels, zoo noodig, door het nieuwe P. B. te benoemen vijfde redacteur gelijkelijk in die verantwoording zal deelen.

M. De afgevaardigden naar het Int. Congres worden door de partij in haar geheel gekozen.

In het jaar, waarin het Internationaal Congres wordt gehouden, bepaalt het partijcongres het aantal afgevaardigden, dat de partij op het Internationaal Congres zal vertegenwoordigen.

Deze afgevaardigden en plaatsvervangers worden gekozen bij referendum tegelijk met de leden van het P. B.

Vier weken voor het congres worden de afdelingen in de gelegenheid gesteld namen van candidaat-afgevaardigden op te geven.

Beslist het congres, dat het aantal afgevaardigden grooter zal zijn, dan het aantal der opgegeven candidaten, dan heeft het congres het recht dat aantal aan te vullen.

De kosten der afgevaardigden voor het Internationaal Congres komen ten laste der partijkas.

De verantwoording der afgevaardigden geschiedt op het eerstvolgend partijcongres.

N. In het jaar, volgende op een Internationaal Congres, worden de gedelegeerden gekozen, die namens de partij zitting hebben in het Internationaal Bureau.

Hun candidaatstelling en verkiezing geschiedt op denzelfden tijd en op dezelfde wijze als de

candidaatstelling en verkiezing van de leden van het P. B.

O. Het congres der S. D. A. P.;

gezien het feit, dat in Nederland sinds 1889, dus sinds 17 jaren, geen enkele stap vooruit is gedaan op het gebied van wettelijke arbeidsbescherming voor wat arbeidsduur en nachtarbeid betreft, en de bestaande regeling als totaal onvoldoende moet worden beschouwd;

overwegende, dat hetgeen de vakbeweging op dit gebied heeft gedaan slechts een betrekkelijk gering deel der arbeiders ten goede komt, en van de overige niet verwacht kan worden dat zij spoedig tot zelf-hulp in staat zullen zijn;

dat evenwel het verkregene de mogelijkheid bewijst en dat door middel der wet die mogelijkheid tot werkelijkheid moet worden gemaakt voor alle arbeiders in Nederland;

besluit terstond de Nederlandsche arbeiders op te roepen tot een algemeene agitatie, ten einde aandrang uit te oefenen op de regeering, opdat deze vierjarige periode niet voorbij ga zonder dat verkregen zij:

a. Een wettelijk vastgestelden 10-uren-dag voor alle volwassen mannen, met termijnbepaling binnen welke die dag resp. op 9 en 8 uren wordt gebracht;

b. afschaffing van nachtarbeid in alle bedrijven, waar hij niet absoluut onontbeerlijk is en beperking tot hoogstens 8 uur per etmaal, waar hij moet worden toegestaan;

c. uitbreiding van het verbod van kinderarbeid over alle bedrijven en verhooging van den leeftijd, waarop het verbod ophoudt, tot minstens 14 jaar, alsmede verdere bescherming voor jongelieden beneden 18 jaar.

Het congres draagt aan het P. B. en aan de Kamerfractie op, maatregelen te nemen om de agitatie voor deze arbeiderseischen ten spoedigste in te zetten.

P. Het congres, overwegende dat de politieke leiding der Partij berust bij drie verschillende organen, het P. B., de Kamerfractie en de redactie van het partijorgaan,

dat tusschen deze drie organen niet dat verband bestaat, dat de noodige eenheid van leiding waarborgt,

draagt het P. B. op, voor het volgend congres te overwegen in hoeverre ter voorziening hierin wijziging in de partijorganisatie wenschelijk is en zoo noodig naar aanleiding daarvan voorstellen bij het congres in te dienen.

Q. Het congres.

van oordeel, dat de verhouding van het wetenschappelijk soc.-dem. maandschrift tot de partij nadere overweging verdient,

draagt het P. B. op, voor het volgend congres deze zaak te onderzoeken en zoo noodig daaromtrent voorstellen bij het congres in te dienen.

Deze besluiten werden alle door het referendum bekrachtigd.

Behalve de hierboven genoemde besluiten O., P. en Q. waren door het congres ook nog 2 resoluties aangenomen, afkomstig van de op het congres benoemde Commissie voor Organisatie en Taktiek.

Deze resoluties, die geen voorstellen zijn, geen opdracht bevatten aan het P. B., zijn niet aan het referendum onderworpen, op grond dat de statuten spreken van voorstellen en dientengevolge moties niet nog eens aan het referendum worden onderworpen.

Aangezien de beteekenis van dit voorschrift der statuten niet voldoende duidelijk is gebleken, heeft het congres van Utrecht hierin voorzien door de

aanneming van het besluit, hierboven genoemd onder E.; het congres zelf kan nu besluiten, of een motie aan het referendum zal worden onderworpen.

De hier bedoelde resoluties zijn de volgende:

1o. Het congres der S. D. A. P.,

overwegende, dat de sociaaldemocratie in wezen en eiendoel staat tegenover de burgerlijke maatschappij; doch den klassenstrijd voert met middelen die deze maatschappij haar aan de hand doet, terwijl zij streeft naar politieke en sociale hervormingen, die de arbeidersklasse meer weerbaar moeten maken in den strijd;

overwegende, dat hieruit voortvloeit, dat de partij bestaat uit verschillende elementen, waarvan sommige meer den nadruk leggen op de theoretische en principieele propaganda, terwijl anderen hunne werkzaamheid meer hoofdzakelijk richten op de actie voor directe hervormingen en op de omzetting der werkelijkheid in de richting van ons beginsel;

overwegende, dat deze elementen beide even noodzakelijk zijn voor de emancipatie van het proletariaat, dat zij elkander dus behooren aan te vullen en met elkander in goede kameraadschap dienen samen te werken;

verklaart zich tegen elk streven, om deze noodzakelijke uitingen der socialistische beweging met elkander in tegenspraak te brengen, de beteekenis der eene eenzijdig ten koste der andere te overdrijven en aldus de eenheid der partij te ondermijnen.

2o. Het congres der S. D. A. P.,

overwegende, dat sinds eenige jaren in de partij het verschijnsel te constateeren valt, dat stelselmatig op zekere partijgenooten het stempel van beginselzwakheid, opportunisme, revisionisme enz. wordt gedrukt door andere partijgenooten, die meenen in het bijzonder bevoegd en verplicht te zijn om de partij te bewaren voor „verwatering” afwijking van de door het beginsel voorgeschreven lijn enz.;

dat dit verschijnsel van de andere zijde tegenstand heeft uitgelokt, die zich uit in even grievende qualificaties tegen de bedoelde partijgenooten;

dat tengevolge daarvan de eenheid der partij noodwendig in gevaar moet worden gebracht;

betreurt dit misbruik van de vrijheid van critiek, welke vrijheid in onze partij boven elken twijfel verheven staat;

en legt aan alle partijgenooten den plicht op om die critiek te houden binnen dusdanige perken, dat de partijgenooten elkanders waardigheid en de eenheid der partij hooghouden,

en gaat over tot de orde van den dag.

Achtereenvolgens zal nu worden aangegeven op welke wijze het P. B. de congresbesluiten heeft uitgevoerd.

De besluiten, genoemd onder C. F. G. H. I. en K. werden op zoogenaamde aanvullingsblaadjes gedrukt en de afdelingen voor ieder van haar leden een exemplaar toegezonden.

Wat het besluit betreft ten opzichte van de commissie voor geschillen, deze zal wel rekening hebben gehouden met deze wijziging van haar bevoegdheid.

De veranderingen in Statuten en Huishoudelijk Reglement aangebracht, zooals vermeld staat onder F. en G., hebben tot gevolg gehad, dat eenige federaties haar reglement gewijzigd hebben.

De candidaatstelling voor leden van het P. B. heeft plaats gehad overeenkomstig het bepaalde, aangegeven door H. en de verkiezing van het nieuwe partijbestuur zal natuurlijk geschieden zooals op het Utrechtsch congres is besloten.

Het bepaalde, aangegeven door I, zal in toe-

passing worden gebracht bij de e. v. verkiezing van de Commissie van Contrôle.

De wijziging, aangebracht door K. werd dit jaar in toepassing gebracht. De redactie behoefde geen vertegenwoordiger in het partijbestuur aan te wijzen, omdat het lid der redactie, Vliegen, een van zijn leden was.

De besluiten, betreffende vergoeding der reiskosten aan de afgevaardigden, het onderwerpen van moties aan het referendum en die, betrekking hebbende op de Internationale Congressen en het Int. Soc. Bureau, zijn reeds gedeeltelijk toegepast of zullen in toepassing worden gebracht, zoodra de tijd er voor gekomen is.

Er blijft nu nog te vermelden, wat het partijbestuur heeft verricht ten gevolge van de genomen besluiten, die betrekking hadden op den brochurenhandel en de redactie en die betreffende van organisatie en tactiek.

Door den brochurenhandel zou een *scheurkalender* worden uitgegeven.

Toen het P. B. echter voor de uitvoering stond, had het te overwegen, of het bedrag, dat noodzakelijk zou moeten worden bijgepast op deze uitgave en geschat werd op f500, inderdaad in overeenstemming was met de propagandistische waarde er van. Ook was door allerlei andere werkzaamheden, die door het P. B. moesten worden afgedaan, de tijd al wat ver gevorderd, — men moet er aan denken, dat het drukken van een dergelijke uitgave moet gebeuren in een stillen tijd — zoodat het P. B. besloot althans dit jaar nog niet tot de uitgave over te gaan.

Ook besloot het congres tot het aangaan van een *leening* ten behoeve van den brochurenhandel, groot f4000.

De leening werd uitgeschreven met het resultaat, dat binnen betrekkelijk korten tijd voor de tachtig obligaties, ieder groot f50, was ingeschreven en op 31 December een bedrag van f3850 gestort was.

Van twee obligatiehouders, waarvoor de een voor 21 en de andere voor 20 obligaties teekende, ontving het P. B. de mededeeling, dat zij de obligaties afstonden aan het P. B., waardoor, indien de brochurenhandel over eenigen tijd aan aflossing kan beginnen, een bedrag van f2050 beschikbaar komt voor de partijkas.

Nadat tot de uitschrijving van de leening besloten was, werd tevens overgegaan tot het doen van een oproep voor een partijgenoot die zich zou belasten met den brochurenhandel.

Het aantal sollicitanten was zeer groot, meer dan honderd, waaruit het P. B. benoemde W. H. Meijer, die met 1 Sept. 1906 in functie trad op een salaris van f15 per week.

De brochurenhandel werd overgebracht naar de Keizersgracht 378; zoodat hierdoor volledig uitvoering was gegeven aan het besluit van het congres van 1905, dat de brochurenhandel gescheiden moest worden van het partij-secretariaat en een zelfstandige instelling van onze organisatie behoorde te zijn.

Over de resultaten van den nieuwen vorm, waarin de brochurenhandel nu werkt ten dienste der partij is nog weinig te zeggen; alvorens daarover eenig oordeel uit te spreken, dient nog eenigen tijd te worden gewacht. Dat de exploitatie er van in alle opzichten beter kan zijn nu een afzonderlijk persoon deze taak heeft opgenomen en ze niet langer meer is overgelaten aan den zorg van ondergeteekende, die dit moest beschouwen als een ondergeschikt gedeelte van zijn taak, is duidelijk.

Dat deze instelling van onze partij zal slagen, hangt echter niet af van den brochurehandelaar alleen, de afdelingen vooral moeten daartoe krachtig medewerken, doch ook wordt een beroep gedaan op de schrijvers in onze partij om nu de partij-instelling niet voorbij te gaan, doch hun geschriften door deze te laten uitgeven.

Het congresbesluit in zake *de redactie* bevatte behalve de uitspraak, dat er een redactie zou zijn met collectieve verantwoordelijkheid van haar leden, tevens de opdracht door het P.B., indien het noodig was, een vijfden redacteur te benoemen, die dezelfde verantwoordelijkheid zou verkrijgen.

In overeenstemming met een advies van de redactie, die een vijfden man dringend noodig achtte, besloot het P.B. tot de aanvulling van de redactie over te gaan. Een twee-en-twintig sollicitanten meldden zich aan: waarvan door het P.B., in zijn vergadering van 9 Juni, benoemd werd L. Schotting.

Een van de belangrijkste besluiten, door het Utrechtsche congres genomen, was zeker wel dat omtrent de *agitatie voor den wettelijk vastgestelden tienurigen arbeidsdag, de beperking, respectievelijk afschaffing van den nachtabeid en de meerdere bescherming van het kind.*

Het P. B. en de Kamer-fractie kregen de opdracht om de agitatie voor deze arbeiders-eischen ten spoedigste aan te vangen.

De eerste bespreking, die over dit punt in een partijbestuursvergadering gehouden werd, leidde er toe, dat besloten werd tot het bijeenbrengen van materiaal, ontleend aan toestanden uit binnen- en buitenland. Verschillende personen werden daartoe aangezocht met het resultaat, dat eenigen tijd geleden aan het P. B. een uitvoerig rapport hierover kon worden voorgelegd.

Verder werd besloten om het Bestuur van het Ned. Verbond van Vakverenigingen te vragen, of dit bereid was om met het P. B. te bespreken in hoeverre het mogelijk was om voor deze actie gezamenlijk op te treden.

Het Bestuur van het Vakverbond had hiertegen geen bezwaar; de noodige samensprekingen werden gehouden, die er toe leidden, dat tot het gezamenlijk uitschrijven van een Propaganda-Congres besloten werd.

Dit congres, dat Zaterdag 2 Maart gehouden werd, heeft zeker wel het bewijs geleverd, dat naar de vervulling van deze eischen door de arbeiders-klasse zeer sterk verlangd worden en dat zij, waar de partij en het vakverbond zullen voortgaan, hetzij ieder op eigen terrein, hetzij gezamenlijk met de agitatie voor de verwezenlijking er van, daarin zeker aan hun zijde zullen staan.

Naast dit optreden der arbeiders buiten de Kamer, zullen ook binnen korten tijd in de Kamer onze afgevaardigden voor deze groote arbeidersbelangen kunnen pleiten, wanneer n.l. de motie van partijgenoot Schaper zal behandeld worden.

Zoo is er dus op dit punt een mooie samenwerking geweest tusschen de vakbeweging en de politieke partij; laten wij vertrouwen, dat dit niet de eerste en de laatste maal geweest zal zijn, doch dat nog meermalen deze beide deelen der arbeidersbeweging eensgezind zullen opmarcheeren.

Het congres gaf het P. B. de opdracht te overwegen in hoeverre maatregelen getroffen moesten worden ten einde de *noodige eenheid van leiding te waarborgen tusschen de drie leidende organen der partij, n.l. het P. B., de Kamerfractie en de redactie van het partijorgaan.*

Het P. B. heeft geen voorstellen daaromtrent voor het congres ingediend.

De vele werkzaamheden, die het P. B. te verrichten had, hebben tot nog toe verhinderd een afzonderlijke bespreking over dit punt te houden. Wat echter niet zeggen wil, dat er niet de noodige aandacht zou zijn geschonken aan de zeer sterk gevoelde behoefte die eenheid zooveel mogelijk te waarborgen.

Waar in het P. B. twee leden der fractie en een redacteur van het partijorgaan zitting hebben, bestaat dit verband al; doch waar dit onvoldoende bleek, hebben meermalen samensprekingen tusschen deze drie organen der partij plaats gehad. Op één van deze samensprekingen, n.l. die betreffende het ontwerp-Ziekteverzekering, wordt nog nader teruggekomen.

Of deze losse vorm van samenwerking, die steeds kan worden toegepast, als bij alle drie de noodige zucht tot eenheid in optreden bestaat, voldoende zal blijken, zal de ervaring moeten leeren. Het afgelopen jaar heeft bewezen, dat die drang naar eenheid geleid heeft tot zeer gunstige resultaten — vertrouwen wij, dat dit in het vervolg steeds zoo zal zijn en m. i. zal dit gebeuren, als de drie organen zich steeds beschouwen als leidende deelen, die ieder hun werk hebben op eigen terrein, waartusschen echter onderling verband en eenheid niet mag ontbreken, zoodra het komt tot publiek optreden.

Het besluit in zake: de *Nieuw Tijd*. Wat van de uitvoering hiervan op deze plaats nog veel te zeggen dan verwijzing naar de correspondentie, die èn in de *Nieuwe Tijd* èn in *Het Volk* volledig is gepubliceerd en ten overvloede hierbij als bijlage nog wordt opgenomen. (Zie Bijlage A.)

Het P. B. meende na deze correspondentie niet verder te moeten gaan, waar van de zijde der *N. T.*-redactie onwil bestaat om er toe mede te werken, dat het wetenschappelijk orgaan niet langer blijft een particuliere onderneming, doch een orgaan der partij wordt, en dus als zoodanig staande onder haar contrôle.

Het P. B. meent nog altijd, dat dit in het belang der partij zou zijn, het heeft zijne meening daarover duidelijk geformuleerd in zijne voorstellen, aan de Redactie van *De Nieuwe Tijd*.

Een voorstel om naast het orgaan *De Nieuwe Tijd* een soortgelijk tijdschrift op te richten wenschte het Partijbestuur niet te doen.

Na deze vermelding van de uitvoering der Congresbesluiten volgt nu een beknopt overzicht van de meest belangrijke zaken, waaraan het P. B. zijne aandacht had te wijden.

Op de eerste vergadering door het nieuwe P. B. gehouden werd een uitvoerige bespreking gehouden over den toestand der partij. Het resultaat dezer bespreking werd vervat in een rondschriften aan de partijgenooten.

Hiermee stelde het P. B. aan de orde: een onderzoek inzake de organisatie, de propaganda en de programherziening en stelde het tevens in groote lijnen vast, hoe de actie zou moeten worden gevoerd voor den 10-urigen arbeidsdag en ook op welke wijze z. i. tegenover belangrijke wetsontwerpen zou dienen te worden stelling genomen; in het kort, het gaf een program van werkzaamheden en riep voor de vervulling er van de medewerking in van alle partijgenooten. (Zie Bijlage B.).

Wat het onderzoek inzake organisatie en propaganda betreft, dienaangaande werd besloten de technische hulp der S.-D. Studieclub te verzoeken

voor het verzamelen en rangschikken der gegevens, die zouden worden verkregen als antwoorden op een aantal vragen aan de afdelingen ter beantwoording toegezonden.

Deze vragen, ten getale van 88, waren verdeeld in de rubrieken: Ontwikkeling der Afdeling, Propaganda, Politiek, Partij en Vakbeweging, Pers, Economische toestand, en Volksgebouw-Coöperatie. Aan de vragenlijst was nog toegevoegd een afdeling „Algemeene Opmerkingen” ten einde de afdelingen in de gelegenheid te stellen nog nadere bijzonderheden, niet behoorende tot den inhoud der gestelde vragen, op te geven.

Het rapport van dit onderzoek is tot op heden nog niet bij het partijbestuur ingekomen.

In het rondschrijven aan de partijgenooten werd er op gewezen, dat de partij eerstdaags zou komen te staan voor een *Ontwerp-Ziekteverzekering*, en dat zij dan zoowel in 't algemeen, als voor allerlei onderdeelen, -haar standpunt zou dienen te bepalen.

Op een van zijn vergaderingen besloot het P. B. dan ook een onderzoek in te stellen naar de wijze, waarop door de bestaande fondsen of door middel van armbesturen, diaconieën enz. gezorgd wordt voor de arbeidersklasse in tijden van ziekte; daarnaast zou tevens een onderzoek ingesteld worden naar de regeling der ziekteverzekering in het Buitenland en vooral zou worden nagegaan, welk standpunt onze partijgenooten in die landen, waar een wettelijk geregelde ziekteverzekering bestaat of ontwerpen waren voorgesteld, hadden ingenomen ten opzichte van de meest belangrijke vraagpunten, die zich bij de behandeling van een dergelijk onderwerp voordoen.

Voor het verzamelen van het materiaal, het uitbrengen van een rapport aan het P. B. werd een commissie benoemd, bestaande uit W. H. Vliegen, L. Heijermans en J. Leeuwis als secretaris.

Door deze commissie werd aan de afdelingen, sommige federaties en diverse personen een drietal vragenlijsten gezonden n. l. *a.* betreffende dat deel der arbeidersbevolking dat niet in ziekenfondsen verzekerd is; *b.* betreffende particuliere, onderlinge of doktersfondsen; *c.* betreffende patroons-, fabrieks- en werkplaatsfondsen.

Het rapport van dat onderzoek is nog niet bij het partijbestuur ingekomen.

Omtrent het standpunt der partijgenooten in het Buitenland bij een dergelijk ontwerp ingenomen is belangrijk materiaal verzameld en de bedoeling was geweest dat te verwerken in een brochure, die voor ons congres zou zijn verschenen.

Ziekte van den bewerker, den secretaris der commissie, is oorzaak geweest, dat waarschijnlijk aan dat voornemen niet tijdig genoeg uitvoering kan worden gegeven.

Behalve tot deze onderzoekingen werd ook besloten om, wanneer het *Ontwerp-Ziekteverzekering* zou zijn verschenen een samenkomst aan te vragen met het Bestuur van het Vakverbond, de Redactie van het partijorgaan en de Kamerfractie.

Deze bijeenkomst had den 6en October plaats; het resultaat der besprekingen is vervat in onderstaande besluiten.

De organisatie der verzekering en de vakverenigingen.

1. Het N. V. V. zal op zijn bestuursvergadering overwegen, of de centrale organisaties de ziekteverzekering, zooals ze in dit ontwerp is geregeld, zullen ter hand nemen en op welke wijzigingen dan dient aangedrongen, of dat zij zich zullen bepalen tot het verstrekken van toeslag op de uit-

keering. In het laatste geval zal het overwegen in hoeverre plaatselijke vereenigingen van vakgenooten afzonderlijk of in combinatie kassen kunnen oprichten.

De slotsom waartoe het bestuur komt, zal aan P. B. en Kamerfractie worden medegedeeld.

2. *a.* Opneming van losse arbeiders is gewenscht. Een belangrijke stap in de goede richting wordt gedaan, door de in de 2e alinea van art. 4 genoemde termijnen van veertien en tien dagen op zes en vier dagen te stellen.

b. De regeling, dat meerdere verzekeringsplichtigen uit een gezin gezinspremie betalen, werd door een der aanwezigen onbillijk geacht. Men besloot dienaangaande niet op wijziging aan te dringen.

c. De negen weken.

De vraag of de ongelukken- en ziekteverzekering gescheiden moeten blijven, dan wel of het stelsel van Veegens wordt aanvaard, wordt in stemming gebracht. Twee stemmen verklaren zich voor het eerste, de overigen voor het laatste.

Men besloot te eischen:

Van de werkgevers

a. de geheele kosten der ongevallenverzekering, *b.* de geheele kosten die voortspruiten uit het bijzondere beroepsgevaar,

c. een bijdrage voor de zuivere ziekteverzekering, op grond „dat elke dienstbetrekking een zeker gemis aan vrijheid teweegbrengt en daardoor een bepaald gevaar voor ziekte oplevert”,

d. een bijdrage voor de gezinsverzekering, op grond van den invloed, dien het bedrijf op den gezondheidstoestand van het gezin uitoefent.

Uit de Staatskas

e. een bijdrage in de kosten der zuivere ziekteverzekering.

d. Beterere regeling van het beroep met scheids-gerechten en een democratisch samengestelde raad van toezicht.

Wijziging in de samenstelling van de besturen van de ondernemings- en districts-kassen.

Meerdere invloed der arbeiders op inrichting en beheer der kassen: de mogelijkheid om ze dienstbaar te maken aan meer algemeene doeleinden de volksgezondheid betreffende.

e. Het bepaalde in alinea 2 van art. 13 moet gewijzigd worden in dien zin, dat de verzekering zich uitstrekt tot alle inwonende kinderen, die niet verzekeringsplichtig zijn.

f. Het bepaalde in de eerste alinea van art. 121 moet gewijzigd worden in dien zin, dat voor het eerste jaar over 180, voor het tweede jaar 120 en het derde 90 dagen uitkeering wordt verstrekt. Aan den duur van de genees- en heelkundige behandeling wordt geen grens gesteld.

g. Bij algeheele ongeschiktheid tot arbeid moet de uitkeering 100 pCt. van het loon bedragen.

h. In de laatste alinea van art. 127 de woorden „twee derden” te laten vervallen.

i. Krachtige bestrijding van art. 167; voor den werknemer, die tot verschillende werkgevers in dienstbetrekking staat moet een hunner de verplichtingen van den werkgever volgens deze wet nakomen.

j. Vrije dokterskeuze. Dit punt blijft onbeslist.

3. *Begravenisgeld.*

Tot opneming wordt besloten met 6 stemmen voor, 5 tegen, 2 blanco. Later wordt overeengekomen deze stemming als niet gedaan te beschouwen en de vraag onbeslist te laten.

4. Werkloozen.

Besloten wordt dat werkloozen geen hogere premie moeten betalen, dan wanneer zij bij den werkgever in dienst zouden zijn. Nader zal worden overwogen hoe deze zaak te regelen.

5. De wenschelijkheid wordt uitgesproken dat de organisaties, aangesloten bij het N. V. V. en de afdelingen der partij het ontwerp goed zullen behandelen, ook in onderdeelen. P.B. en het bestuur van het N. V. V. zullen beraadslagen over de te volgen gedragslijn.

6. Zoodra het noodig blijkt wordt een nieuwe vergadering als deze uitgeschreven.

Door het eerste rondschrijven was door het P. B. de *programherziening* aan de orde gesteld. Als gevolg daarvan werden een 14-tal partijgenooten uitgenoodigd om zitting te nemen in een Commissie, die tot taak had: in een beoordeeling te treden van het beginselprogram; de resultaten van deze beoordeeling neder te leggen in een aan het P. B. uit te brengen rapport, eventueel vergezeld van voorstellen tot wijziging.

Het weigeren van een aantal partijgenooten om in deze commissie zitting te nemen, gaf het P. B. aanleiding zich ten tweeden male met een rondschrijven tot de partijgenooten te wenden, (zie Bijlage C.) waarin het een overzicht gaf van het verloop der zaak en tevens een beoordeeling van het weigeren der partijgenooten om mede te werken aan de uitvoering van een besluit van het P. B.

Verder besloot het P. B., dat de commissie, zooals zij nu was samengesteld, nl. uit: R. Kuyper, P. A. Pijnappel, J. H. Schaper, H. Spiekman, Mr. P. J. Troelstra, W. H. Vliegen, Ds. Bruins en J. F. Ankersmit, haar werkzaamheden zou aanvangen.

Den 20n October ontving het P. B. van de commissie een „Rapport omtrent in de Nederlandsche S. D. A. P. geuite kritiek op haar tegenwoordig program” en den 16en Februari 1907 een schrijven, waarin zij het P. B. verzocht aan het Congres voorstellen te doen tot aanvulling van de Commissie. (Zie Bijlage D.)

Tengevolge hiervan werd door het P. B. een voorstel voor het congres ingediend om de Commissie aan te vullen.

Tengevolge van het rondschrijven aan de partijgenooten, kwamen er van eenige afdelingen moties in, waarvan eenige de houding der weigerende partijgenooten goed-, en andere dit optreden afkeurden: eenige afdelingen stelden zelfs voor, dat het P. B. een referendum zou uitschrijven over het aan de orde stellen van de programherziening. Het P. B. meende echter deze moties en raadgevingen voor notificatie te moeten aannemen; het had zijn houding na ernstige overwegingen bepaald en zag geen voldoende redenen om daarin verandering te brengen, de beoordeeling ervan overlatende aan het congres.

Nu rest mij nog, na een overzicht te hebben gegeven van de, laat ik ze noemen grootere verichtingen van het P. B., ditzelfde van de kleinere, hoewel niet minder belangrijke.

Ze alle de revue te laten passeeren, gaat niet, daarvoor zijn er te veel; niet minder toch dan 122 punten van bespreking hebben de aandacht gevraagd van het P. B. en die 122 zijn dan nog alleen die, welke van voldoende belang zijn geacht om de stukken erover voor het archief te rangschikken. Enkele ervan zullen worden besproken bij afzonderlijke gedeelten. Voor zoover dat niet het geval is en mededeeling er van van belang

wordt geacht, worden ze hieronder afzonderlijk vermeld.

Bibliotheek-Studieclub. Van de S. D. Studieclub kwam bij het P. B. de mededeeling in, dat zij haar bibliotheek en die van Van Kol, welke zij in bruikleen heeft, wilde vestigen in het gebouw: Keizersgracht 378. De studieclub zou dan haar boeken enz. beter kunnen ordenen en deze zouden beter hun diensten kunnen bewijzen voor de partij, daar de club ze o. a. ter beschikking wilde stellen van de redactie. Voor inrichting enz. werd door de Studieclub een extra-subsidie aangevraagd en het P. B. besloot daartoe f 100.— te geven. Daar echter de wijze, waarop de Studieclub meende, dat aan de redactie het gebruik van de bibliotheek kon worden toegestaan, door deze niet kon worden aanvaard, kwam er van de inrichting van de bibliotheek niets.

Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht en de S.D.A.P. Vooral naar aanleiding van het feit, dat op den beschrijvingsbrief van het Utrechtsche congres een voorstel had gestaan van de grootste afdeling der partij om het N. C. v. A. K. op te heffen of indien daartoe niet besloten werd, dat dan de partij zich van het comité zou afscheiden om zelf de actie voor het algemeen kiesrecht ter hand te nemen, besloot het N. C. v. A. K. een samenspreking te houden met het P. B. ten einde te weten, hoe door het P. B. hierover gedacht werd.

Het P. B. ontving van het N. C. v. A. K. de volgende vragen, waarover de discussie kon loopen:

1o. Hoe denkt het P. B. over het recht van bestaan van het N. C. v. A. K.?

2o. Wat zou de S. D. A. P. als zé zelfstandig de kiesrechtactie ter hand nam, beter kunnen doen dan 't Ned. Comité?

Welke fouten heeft het N. C. v. A. K. gemaakt?

Liggen deze verzuimen of fouten aan de organisatie van het N. C. v. A. K. als zoodanig of aan personen?

Biedt het bestaan van het N. C. v. A. K. voordelen voor de kiesrechtbeweging?

3o. Is er bij de Kiesrechtactie tusschen de S. D. A. P. als zoodanig en het N. C. v. A. K. arbeidsverdeling mogelijk? Zoo ja, hoe?

Na bespreking in het P. B. had de samenkomst den 16en Juni plaats. Over deze samenkomst schrijft de secretaris van het N. C. v. A. K. in zijn jaarverslag het volgende:

„Veel discussie bleek niet noodig, omdat het „P. B. naar aanleiding van ons schrijven ongeveer „t volgende verklaarde:

„t P. B. erkent het volledig recht van bestaan „van 't Ned. Comité.

„t Zou opheffing zeer verkeerd vinden.

„Met de uitingen van den vorigen hoofdredacteur,

„inzake vakbeweging en alg. kiesrecht is 't P. B.

„t niet eens. Maar aan de partijgenooten in de

„vakbeweging moet zelf worden overgelaten of de

„kwestie voor hun vakbond actueel is, of 't ver-

„standig is op 't oogenblik in hun vakbond de

„kwestie door te zetten en of 't kan zonder groote

„schade toe te brengen aan den vakbond.

„t Niet meedoen van een vakbond beschouwt het

„P. B. als een soort van achterlijkheid. Waar een

„vakvereniging er al rijp voor is en er geen groote

„verdeeldheid door zal komen, daar behoort volgens

„t P. B. de vakvereniging mee te doen aan de

„beweging voor alg. kiesrecht.

„Vliegen verklaarde dat de redactie van *Het Volk*

„er ook zoo over dacht.

„Verder kwam nog ter sprake wat de hoofd-

„werkzaamheid van 't Ned. Comité behoorde te zijn volgens 't P.B. en verlangde dit den noodigen „armslag voor de partij.”

De Nationale Betooging slaagde dit jaar uitstekend, zeker voor een niet gering gedeelte te danken aan de medewerking van een groot aantal van onze partijgenooten in het geheele land bij de voorbereiding en organisatie er van. Op de Betooging was het P. B. in zijn geheel vertegenwoordigd en in de optocht wapperde flink uit de roode vlag van de partij.

Het P.B. was in het Uitvoerend Kiesrechtcomité vertegenwoordigd door W. P. G. Helsdingen en verving Van Kuykhof als zoodanig, die, gekozen tot voorzitter van het N. C. v. A. K. niet meer als gedelegeerde kon optreden.

Op de laatst gehouden Algemeene Vergadering van het N. C. v. A. K. was het P.B. vertegenwoordigd door J. W. Sleef. Ter behandeling op deze vergadering was door het P.B. het voorstel ingediend om wanneer het rapport der Staatscommissie in zake Grondwetsherziening zou zijn verschenen een commissie te benoemen tot beoordeeling van dit rapport en eventueele voorstellen van propagande en organisatie bij het Kiesrechtcomité in te dienen. Dit voorstel werd aangenomen.

Verzoek inzage notulen der P. B.-vergaderingen. Nog voor het nieuwe P. B. optrad kwam bij het P. B. een verzoek in van Van der Goes ten behoeve van een geschrift contra Troelstra's „in zake Partijleiding” om inzage der notulen van 16 en 22 Mei '03 en van 26 Sept. '03, bevattende de motieven van Troelstra's aftreden indertijd als Redacteur van *Het Volk*. De meening over het toestaan van dat verzoek was in het toenmalige P. B. verdeeld en wel zoodanig, dat de stem van Gorter in dezen den doorslag gaf, zoodat het P. B. besloot de beslissing over te laten aan het nieuwe P. B. Dit wees het verzoek af en wel voornamelijk op grond hiervan, dat waar het vorige P. B. gemeend had, dat deze notulen niet voor publicatie geschikt waren, het nu niet aanging deze een ander voor te leggen. Dat indertijd Troelstra stukken uit de notulen zijn overgelegd, zelfs copieën van gevoerde correspondentie — hem zelf betreffende — gebeurde tijdens het onderzoek en werd door het P. B. noodzakelijk geacht om hem in staat in staat te stellen zijn grieven op te stellen. Hier was het een heel ander geval. Hier werd door een partijgenoot inzage gevraagd van notulen, die noch op hem betrekking hadden, noch over hem handelden.

Reglement van Orde. Het bovenstaande geval vestigde weder eens de aandacht op het gemis, wat al meermaals was gevoeld, van het bestaan van een reglement van orde. Er werd besloten tot de vaststelling van een dergelijk stuk over te gaan en, zooals bij de samenstelling van zoo iets noodzakelijk is: er werd een concept opgesteld, de noodige veranderingen werden aangebracht en ten slotte werd het den 24en Augustus definitief vastgesteld. Het reglement volgt hierachter als Bijlage E.

Propaganda. Ook dit jaar hebben een groot deel van de bemoeiingen, zoowel van het P. B. als van het Dag-, Bestuur en van den secretaris in het bijzonder, betrekking gehad op de propaganda.

Waar voor bepaalde propaganda de steun van het P. B. gevraagd werd en deze uit een oogpunt van algemeen partijbelang gewettigd was, werd deze gegeven. Dat deze wel eens moest worden afgevoerd kwam hieruit voort, dat het P. B., dat het

geheele land overziet, dikwijls met andere factoren moet rekening houden dan den aanvragers bekend kunnen zijn.

Het is misschien niet overbodig er hier op te wijzen, dat in de behoeften voor de propaganda voor een belangrijk deel tegemoet wordt gekomen door het verlenen van subsidie aan een paar propagandisten en aan een paar federaties.

Wat dit P. B. zeer ernstig onder de oogen heeft gezien is de propaganda in het Zuiden. Door het P. B. zijn zeer ernstige pogingen gedaan een propagandist in Tilburg te vestigen; onderhandelingen daarvoor zijn met eenige partijgenooten gevoerd, doch hebben tot op dit oogenblik geen bepaalde resultaten opleverd. Het P. B. vertrouwt echter nu spoedig de beweging in deze plaats en omgeving krachtiger te kunnen steunen dan tot nu toe mogelijk was.

Een maatregel, die genomen was om te zorgen, dat over een paar jaar de propaganda in het Zuiden van Limburg krachtiger ter hand zou kunnen worden genomen, is tot groote spijt van het P. B. mislukt.

Het P. B. is overtuigd, dat het 't gansche jaar door aan de eischen der propaganda in verschillende streken zijn aandacht heeft geschonken en gedaan heeft wat mogelijkerwijze gedaan kon worden.

Voorals is getracht de propaganda zoo goed mogelijk te dienen door te zorgen, dat naast de grootere brochures vooral voldoende kleinere geschriften voorhanden zijn ten behoeve van de allereerste propaganda. Het uitgeven van vijf nummers losse blaadjes van de S. D. Arbeiderspartij is van dit streven het gevolg geweest.

Diversen. Behalve de boven aangegeven onderwerpen behoorde tot een der voornaamste verrichtingen van het P. B. het zich in nader verband stellen met bepaalde afdelingen, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk. Dit gebeurde wanneer de inwendige toestand van een afdeling het noodzakelijk maakte. Aan dat deel van de taak van het P. B. moet heel wat tijd besteed worden, die echter in de meeste gevallen niet te vergeefs gegeven wordt.

Van de overige zaken zij nog vermeld, dat het P. B. een onderzoek liet instellen naar den toestand der visschers; het rapport daarover is nog niet bij het P. B. ingekomen. Ook werd nog korten tijd geleden besloten tot het instellen van een onderzoek naar de toestanden onder de hoepelmakers.

Overziet men alles wat door het P. B. in het afgelopen jaar verricht is, dan schroom ik niet te zeggen, dat er veel werk gedaan is, veel, zoowel van het grootere werk, dat uit den aard der zaak in een jaarverslag vermeld wordt, als van inwendigen arbeid, die organisatie der partij betreffende.

Propagandisten. Als propagandisten bleven gevestigd W. P. G. Helsdingen te Arnhem en L. M. Hermans te Rotterdam. Mr. M. Mendels verliet Zaandam en vestigde zich te Utrecht.

Tot de aanstelling van een propagandist te Tilburg kon om bovengenoemde redenen nog niet worden overgegaan.

Verslagen van hunne werkzaamheden werden ontvangen van L. M. Hermans en W. P. G. Helsdingen, die hieronder volgen. Mendels, die eerst sedert October te Utrecht woont, vond deze tijd wel wat kort om daarover een overzicht te zenden.

VERSLAG VAN L. M. HERMANS.
Propagandist van de federatie Zuid-Hollands
Zuiderkwartier.

Ik ben nu ruim twee jaar werkzaam in het zuiderkwartier van de provincie Zuid-Holland en

allerwege is hier te ontwaren niet alleen een aanwas van de sociaaldemocratische beweging, maar ook van de vakbeweging. Zoo zijn er onlangs in Heerjansdam en Giessendam twee afdelingen onzer partij na mijn optreden tot stand gekomen, en zal te Leerdam dit ook spoedig gebeuren, terwijl ik tevens in Woudrichem en Zuylichem heb kunnen spreken voor menschen die nog niets van onze beweging hebben gehoord. Terwijl daar naast staat dat de vakbeweging, want dit is altijd een gevolg van de soc. dem. propaganda, ook allerwege begint op te komen in dit achterlijke land. De Metaalbewerkerbond heeft nieuwe afdelingen gekregen. Er is een bond van hoepelmakers en een bond van arbeiders in het visschersbedrijf gesticht, hier en daar stichten de heilwerkers een vereniging enzovoort.

Is dit nu allemaal mijn werk? Neen, maar toch is het eene het gevolg van het andere, en de oorzaak van die vermeerderde werkzaamheid op politiek en economisch gebied is te zoeken in het feit (geheel afgescheiden van mijn persoon) dat er een persoon is, wiens taak bestaat in het maken van propaganda, niet wanneer het zoo eens uitkomt, of als hij er tijd voor heeft, maar alle dagen van de week.

Ik heb verder mijn taak niet willen beperken tot Zuid-Holland, maar, waar veel meer dan in vorige jaren, uitnodigingen buiten Zuid-Holland tot mij kwamen, heb ik ze allen aanvaard, tenzij, de mogelijkheid ten eenenmale was buitengesloten.

Ik heb van het congres 1906 tot het congres 1907 honderd-en-twaalf maal gesproken en gedebatteerd. Deze berekening is nominaal, want er kunnen er nog wel vóór den 1en Paaschdag een paar bijkomen.

Verder had ik een reeks van drie kursusvergaderingen te Schiedam over de grondbeginselen van onze partij, een kursus over het boek van Dr. Herman Kütter te Rotterdam, en debatteerde op een aantal vergaderingen.

Natuurlijk heb ik nog een groot aantal avonden besteed aan bestuursvergaderingen fed. Rotterdam, arbeiderskoöperatie en andere lichamen, maar vermeld deze niet, daar dit minder te maken heeft met mijn propagandistschap.

De zomermaanden heb ik besteed, in samenwerking met Spiekman, aan een onderzoek naar den toestand van de stedelijke bedeeiden te Rotterdam. De vrucht van onzen arbeid is den partijgenooten bekend. De plaatselijke pers, inzonderheid *Het Rotterdamsch Dagblad* en *Het Goedkoop Nieuwsblad* heeft de verdienste ervan niet kunnen ontkennen en als de auteurs geen sociaal-demokraten waren geweest, zou de lof onverdeeld zijn geweest.

Ook heb ik mij te Rotterdam ijverig bezig gehouden met de bekende zaak V. d. Driesschen, de man die in de strafgevangenis op nog altijd niet opgehelderde wijze gestorven is en al hebben mijne bemoeiingen het niet zoover kunnen brengen dat het voldoende licht kwam, toch heeft de zaak zooveel gerucht gemaakt dat herhaling van een dergelijk geval toch niet zoo gemakkelijk weer zal gebeuren. Het is mij en een paar partijgenooten gelukt de weduwe aan een klein bestaan te helpen, terwijl ons optreden ons vele vrienden heeft bezorgd onder de werklieden aan het abattoir, (waar de overledene werkzaam was) en die vroeger zeer vijandig of zeer onverschillig tegenover het socialisme stonden.

Thans ben ik bezig met, in opdracht van het P.B., een onderzoek in te stellen naar de toestanden onder de hoepelmakers, die hier in groote menigte gevestigd zijn. Wellicht dat mijn arbeid in een brochure zal worden medegedeeld.

Met lust en opgewektheid (ik durf het gerust verklaren) heb ik mijn taak vervuld en ik heb in de meest mogelijke eensgezindheid met het bestuur van Zuid-Hollands Zuiderkwartier saamgewerkt. Verder nam ik met Bergmeijer de redactie van ons gewestelijk orgaan waar.

Nog een ernstige opmerking echter.

Ik ondervond vaak moeilijkheden in de propaganda. Moeilijkheden mij bezorgd door de partijgenooten. Het gebeurde namelijk meer dan eens dat men tegenover mijn rede de onverkwikkelijke haspelarijen in de partij stelde, die met allerlei mooie namen worden bestempeld, maar die toch maar al te vaak een zeer persoonlijk karakter dragen. Ik heb daaraan zelfs in de geringste mate niet medegedaan, maar de gevolgen er ruimschoots van ondervonden. Men moet een door-de-weeksche spreker zooals ik ben zijn, om te weten hoe, vooral op het platte land, die verschillende kwesties en het opblazen daarvan de menschen tegenhouden, om bij ons te komen. Ik hoop dan ook dat ons a.s. congres dit eens zeer duidelijk en onomwonden aan beide partijen te kennen zal geven.

VERSLAG DER WERKZAAMHEDEN VAN DEN PROPAGANDIST VOOR GELDERLAND EN OVERYJSEL, OVER 1906.

Kon ik in mijn verslag over het verkiezingsjaar 1905 wijzen, op het zeer groote getal van vergaderingen waarin ik als spreker optrad, van 1906 kan ik niet hetzelfde getuigen. Deels kwam dit, doordat er nu geen algemeene verkiezingen waren als in 1905, maar voor een niet onbelangrijk deel hierdoor, dat ik mij in 1905 te veel had ingespannen om aan alle aanvragen te voldoen en van de meer dan honderd gehouden vergaderingen ten slotte thuis kwam met een hardnekkige bronchitis, die mij reeds midden Januari 1906 dwong, op medisch advies, het spreken op openbare vergaderingen te staken. Gedurende drie maanden moest ik het spreken op vergaderingen nalaten, waardoor dan ook het aantal, waarin ik als propagandist optrad belangrijk minder is dan het vorig jaar.

Mijn andere werkzaamheden als partijbestuurder, lid van den gemeenteraad, redacteur van *De Arbeid*, heb ik bijna ononderbroken blijven waarnemen.

Het aantal der door mij vervulde spreekbeurten, niet alleen in Gelderland en Overijssel, doch in het geheele land, was 50, die zich aldus laten groepen: 25 gewone propagandavergaderingen, 3 cursussen 3 Meiveergaderingen, en 17 vakverenigingsvergaderingen, benevens 2 kiesrechtmeetings.

Het was vooral de Steen- en Pannenbakkersbond die ik dikwijls van dienst kon zijn, bij het oprichten van afdelingen.

Verder werd mijn tijd in beslag genomen door het geregeld waarnemen van de redactie van het weekblad *De Arbeid*, waaraan ik tegenwoordig meer dan vroeger, door het ontbreken van hulp voor correctiewerk enz., veel tijd moet besteden.

Als gemeenteraadslid woonde ik 21, dat is alle gehouden vergaderingen van den gemeenteraad bij.

Als partijbestuurder woonde ik 23 partijbestuursvergaderingen bij, en als gedelegeerde van het partijbestuur in het Landelijk Kiesrechtcomité 6 comité-vergaderingen van dit lichaam.

Naar een 5-tal afdelingen werd ik door het P.B. gezonden om een onderzoek in te stellen naar den toestand dier afdelingen, naar aanleiding van gezeten moeilijkheden of aanvragen om subsidie, waarmee ook weder 6 dagen heengingen.

Dan werd ik in het begin van het jaar, in

Februari, benoemd tot ambtenaar van het in Arnhem door den Bestuurdersbond opgerichte bureau voor arbeidsrecht, dat in 1906 éénmaal per week zitting hield, wat natuurlijk ook weder vermeerdering van werkzaamheden gaf.

Hoewel dus in 1906 minder propagandavergaderingen door mij werden gehouden, was er werk genoeg, van allerlei aard, te doen.

W. P. G. HELSDINGEN.

De Pers. Behalve het Dagblad *Het Volk*, bestaan op dit oogenblik de volgende weekbladen: *De Volksstrijd*, *De Baanbreker*, *De Moker*, *De Arbeid*, *De Nieuwe Tijd*, *De Voorpost*, *De Stem des Volks*, *De Wakker*, *Voorwaarts*, *Friesch Volksblad*, *De Eendracht* als veertiendaagsch en *Hilversum Vooruit* als maandblad.

Verder bestaat nog *De Nieuwe Tijd*, Soc. Dem. maandschrift en geeft de Soc. Dem. Vrouwenclub een maandblad uit, genaamd *De Proletarische Vrouw* en de jongeliedenvereniging „De Zaaier” geeft ook een maandblad.

Omtrent de samenstelling van de Redactie van *Het Volk* is op een andere plaats in dit verslag reeds gesproken.

Tot leden van de Commissie tot beslechting van geschillen tusschen inzenders en de Redactie van *Het Volk* werden door het congres gekozen: C. Thomassen, A. S. de Levita en H. W. J. Sannes; als plaatsvervangers G. Ras, R. Elion en M. Troostwijk.

Van De Levita kwam het bericht in, dat hij, in hoofdzaak om den loop, die de dingen op het congres genomen hadden, zich gedwongen achtte de benoeming niet aan te nemen. In diens plaats trad nu G. Ras op. Door het vertrek van H. W. J. Sannes naar Rotterdam trad de tweede plaatsvervanger in functie, zoodat op dit oogenblik de Commissie bestaat uit C. Thomassen, G. Ras en R. Elion.

Het rapport der commissie wordt overeenkomstig het bepaalde bij het Huishoudelijk Reglement der partij aan de afdelingen toegezonden.

In de Commissie van Beheer kwam een wijziging: P. A. Pijnappel bedankte en in diens plaats kwam als vertegenwoordiger van het P.B. J. H. Schaper.

Op twee belangrijke zaken *Het Volk* betreffende dient hier nog gewezen.

In de eerste plaats op de stichting van de Naamlooze Vennootschap: Electriche Drukkerij Vooruitgang, die haar drukkerij vestigde in het gebouw: Keizersgracht 378, en waar Redactie, Administratie en Expeditie van *Het Volk*, benevens de Brochurehandel gevestigd konden worden.

In de tweede plaats, op de verlaging van den abonnementsprijs en op de vervanging van het *Zondagsblad* door *De Notenkraker*.

Het besluit daartoe werd op voorstel van de Commissie van Beheer genomen in een vergadering van het P.B., waar ook de Commissie van Beheer en de Redactie aanwezig waren.

Omtrent de resultaten van deze maatregelen zullen zeker op het congres de noodige mededeelingen gedaan kunnen worden.

Ten slotte nog iets, dat in betrekking staat met ons Dagblad, zeker wel het meest onverkwikkelijke van het geheele jaar: de staking der loopers aan *Het Volk*. Het verloop dezer staking behoeft hier niet uiteengezet te worden; na eenigen tijd gingen de loopers weer aan den arbeid.

Spoedig dreigden echter weder nieuwe onlusten van de zijde der loopers. De Commissie van Beheer

had in overeenstemming met het P. B. besloten een nieuwe loonregeling in te voeren, gebaseerd op het uurloon, tevens zou er een contract worden vastgesteld, bevattende de geheele arbeidsregeling der loopers.

Dit contract werd den loopers toegezonden en tevens het Bestuur van hun organisatie meegedeeld, dat over dit contract nader overleg kon worden gepleegd. Dit contract werd geheel ten onrechte beschouwd als een definitief, het werd zelfs aan burgerlijke bladen gezonden ten einde vooral voldoende bekendheid te geven aan de hardheid enz. van hun werkgevers.

Dat partijgenooten zich aan zulke ergerlijke handelingen hebben schuldig gemaakt, is zeker ten hoogste afkeurenswaardig.

Het Bestuur der Loopersvereniging weigerde tegenover de Commissie van Beheer te erkennen zich aan opzettelijke verkeerde voorstelling te hebben schuldig gemaakt, waarvan het gevolg was, dat de Commissie van Beheer de besprekingen met de loopers weigerde voort te zetten.

Het P. B. moest nu de zaak ter hand nemen; doch toen de besprekingen zouden aanvangen, werd de loopersvereniging opgeheven, daar zij zich bij den Alg. Bond van Magazijn-, Winkel-, Loop- en Pakhuispersoneel hadden aansloten. De Commissie van Beheer berichtte daarop aan het P. B., dat het zich over een arbeidsregeling met deze organisatie in verbinding zou stellen.

Het overleg met deze organisatie is gepleegd en den 1en Maart werd de arbeidsregeling definitief vastgesteld en treedt den 14den Maart in werking.

Uitgegeven werden in 1906: 1. De Grondslagen der Sociaal-Democratie; 2. Hoe woont gij? 3. Waarom wij het kiesrecht willen; 4. Zomerweelde; 5. Vijf nummers losse blaadjes van de S. D. Arbeiderspartij getiteld: Met eere gewerkt, Een verloren leven, Nog niet te laat, Een kerstavond en De groote erfenis; 6. Jaarboekje 1907. In dit jaar werden reeds uitgegeven: Naast het Kruis de Roode Vaan en Het Lot der Arbeiderskinderen.

Vóór het congres zal nog verschijnen een omwerking van „Het Heden en de Toekomst”. Deze uitgave, waarvan de kosten gedragen worden door een onzer vrienden, zal zeer goedkoop verkrijgbaar worden gesteld, zoodat wij vertrouwen dat duizendtallen daarvan over het geheele land zullen verspreid worden en de propaganda op die wijze uitstekend gediend zal worden.

Comité's en instellingen, waarbij de partij is aangesloten. De partij bleef aangesloten bij het Ned. Comité voor Alg. Kiesrecht, het Landelijk Onderwijs-Comité; ook bleef zij lid van het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen.

Gedelegeerde in het N. C. v. A. K. is W. P. G. Helsdingen en bij het L. O. C. zijn het J. W. Sleef en Van Kuijkhof.

Ook sloot de partij zich aan bij de Vereeniging voor een Nederlandsche Tentoonstelling van Huisindustrie. Als gedelegeerde van het P. B. heeft in deze vereeniging zitting: S. J. Pothuis.

Internationale verbinding. Als vertegenwoordigers der partij bleven P. J. Troelstra en H. van Kol zitting houden in het Int. Soc. Bureau. Door hen is een rapport uitgebracht over de werkzaamheden van dit Bureau, wat hierachter is opgenomen als Bijlage F.

Op het congres der Duitse partij zou onze partij dit jaar worden vertegenwoordigd door

Troelstra. Deze zag zich echter tengevolge van werkzaamheden verplicht er niet heen te gaau. Het P. B. besloot toen partijgenoot Wibaut, die het congres bijwoonde te verzoeken namens de Hollandsche partij, eenige woorden van begroeting te spreken.

Aantal afdelingen en leden. Op 31 Dec. 1905 bestond de partij uit 150 afdelingen met een gezamenlijk ledental van 6805.

In 1906 werden opgericht 23 afdelingen en opgeheven 6, zoodat het aantal afdelingen op 31 Dec. 1906 bedroeg 167 met 7471 leden.

De volgende afdelingen werden opgericht: Vlissingen, Bergum, Nieuw-Beierland, Grouw, Kloosterburen, Vianen, Hekelingen, Zaltbommel, Surhuisterveen, Ede, Borculo, Losserscheveld, Lonneker V, Losser, Lonneker VI, Baarn, Brussel, Heerjansdam, Den Haag III, Rotterdam IVa, Rotterdam IVb, Spijkenisse en Roden.

Opgeheven werden Rotterdam IV, Rhenen, Enkhuizen, Den Haag IIIa, Den Haag IIIb, Nieuw-Vennep.

Hierbij dient echter opgemerkt te worden, dat Rotterdam IV, Den Haag IIIa en IIIb alleen in dien zin werden opgeheven, dat Rotterdam IV gesplitst werd in 2 afdelingen en de genoemde twee Haagsche afdelingen tot één werden vereenigd. De 23 afdelingen, die in 1906 werden opgericht, hadden op 31 December 1906 645 leden, de 6 opgeheven afdelingen hadden op 31 Dec. 1905 een ledental van 240.

Was het ledental in de 144 overige afdelingen gelijk gebleven, dan zou het ledenaantal op 31 Dec. '06 hebben bedragen $6805 - 240 + 645 = 7210$; het ledental bedroeg evenwel op dien datum 261 meer. Deze vermeerdering is op de volgende wijze ontstaan: in 19 afdelingen van de 144 bleef het ledental gelijk; in 65 afdelingen nam het aantal leden toe met gezamenlijk 636 leden, in 60 verminderde het met 375 leden.

De toeneming van het ledenaantal in de bestaande afdelingen is dus gering, nog geen 3.9 pCt., terwijl de toeneming van het aantal leden van de geheele partij ook slechts 9.78 pCt. bedraagt. Dit is een geringere toeneming dan in het vorige jaar, toen deze 11.4 pCt. bedroeg. Voor de bestaande afdelingen bedroeg ze in dat jaar 3.8 pCt.

Deze geringe toename der bestaande afdelingen wijst er op, dat er veel meer dan tot nu gewerkt moet worden aan de inwendige versterking der partij.

Het gemiddelde aantal leden per afdeling bleef in 1906 gelijk aan dat van 1905, nl. 44; slechts 37 afdelingen kwamen boven dat gemiddelde en niet minder dan 94 afdelingen hadden 25 of minder leden.

Dat moet veranderen partijgenooten: onze afdelingen zelf moeten sterker in ledenaantal worden; er is niet ééne afdeling, waarvan wij kunnen zeggen, dat de grens voor het ledenaantal bereikt is.

Was in het vorig jaar de toeneming in de drie grootste steden Amsterdam, Rotterdam, en Den Haag respectievelijk 9, 6 en 16 pCt.; in dit jaar bedroeg de toeneming voor Amsterdam zoo goed als niets; Den Haag ging iets achteruit, terwijl alleen voor Rotterdam een toeneming van $22\frac{1}{2}$ pCt. valt te constateeren.

Werkzaamheden en toestand der afdelingen. Ook dit jaar werden door mij per circulaire de Afdelingssecretarissen attent gemaakt op art. 4 van het huishoudelijk reglement der partij, luidende:

„Zij zenden vóór 1 Januari van elk jaar een verslag van den toestand en de werkzaamheden hunner afdeling.”

Van de 167 afdelingen die op 1 Januari 1907 deel uitmaakten van de partij hebben slechts 89 het noodig geoordeeld aan dezen plicht te voldoen. En daaronder waren nog enkelen, die meenden te kunnen volstaan met het zenden van een jaarverslag... op een briefkaart! Ik vroeg „een *beknopt doch volledig*” verslag, doch men zal mij wel toegeven, dat dit de beknoptheid wel wat al te ver doorgevoerd genoemd mag worden!

Onder de afdelingen mij geen jaarverslag zonden behooren o.a.: Amsterdam I, II, III, VI, VII en VIII, Den Haag I, II en III en Rotterdam I, III en IVb (Charlots). Niet minder dan zes van de negen Amsterdamsche afdelingen, waaronder de grootste afdeling der partij (Amsterdam III), verzumde dus een jaarverslag in te zenden, terwijl geen enkele der Haagsche afdelingen iets van zich liet hooren. Dat op die wijze onmogelijk een behoorlijk overzicht kan worden gegeven van den inwendigen toestand der afdelingen is duidelijk.

Intusschen, voor zoover mogelijk, laat ik hier bedoeld overzicht volgen:

A. Verkiezingen.

In 1906 werd aan verkiezingen voor de Tweede Kamer door de afdeling Leiden en in het begin van dit jaar door de afdelingen in het district Ede deelgenomen.

Van Leiden is geen jaarverslag ingekomen, zoodat nadere mededeeling ontbreekt.

Provinciale Staten verkiezingen. Aan deze (tusschentydsche) verkiezingen werd in twee districten door onze partij deelgenomen.

In Maart 1906 werd onze partijgenoot K. P. W. Besuijen candidaat gesteld in het district Leeuwarden. Hij kwam toen in herstemming met den liberaal P. M. Dijkstra, doch werd niet gekozen. In Juni 1906 kwamen in hetzelfde district opnieuw twee Staten-zetels vacant. Onze partij stelde candidaat K. P. W. Besuijen en F. K. Dekenga. Beiden kwamen in herstemming, met dit gevolg dat partijgenoot Besuijen gekozen werd.

Verder werd in het district Oude Pekela onze partijgenoot Th. J. Knigge candidaat gesteld voor de Prov. Staten, welke bij herstemming gekozen werd.

Aan deze verkiezingen werd door verschillende afdelingen deelgenomen.

Gemeenteraadsverkiezingen. Volgens de ingekomen jaarverslagen werd door 23 afdelingen zelfstandig aan de gemeenteraadsverkiezingen deelgenomen, en wel door de volgende afdelingen: (1) Achtkarspelen, Almelo, Dordrecht, Doesburg, Eindhoven, Groningen, Goor (1), Huizen (gew. Leeuwarderadeel) (1), Jelsum (1), Koog-Zaandijk (1), Leeuwarden (1), Lekkum (gem. Leeuwarderadeel), Steenwijk, Surhuisterveen (gem. Achtkarspelen), Schiedam, Utrecht, Vlaardingen, Wageningen, Weesp (1), Winterswijk (1), Zwolle en Zaandam. Hieraan moet nog toegevoegd worden: Amsterdam III (1).

Van zeven afdelingen kwam dus bericht dat in 1906 een zetel in den Raad werd veroverd. Te Leeuwarderadeel scheelde het maar 3 stemmen of

(1) Het cijfer tusschen haakjes wijst aan door welke afdelingen zetels veroverd werden en hoeveel.

ook onze tweede candidaat was gekozen. Bij een gemeenteraadsverkiezing te Zaandam in Juni 1906 werd op slechts enkele stemmen na onze partijgenoot K. Prins gekozen en in Groningen brachten wij het tot een gerstemming. Door vertrek van Mendels verloren wij een zetel te Zaandam en door vertrek van Oudegeest een te Utrecht.

Geen van deze beide zetels werd teruggewonnen. Verder verloren wij door het overlijden van onze partijgenoot Tijhof te Almelo een zetel, die niet teruggewonnen kon worden, doordien onze candidatenlijst niet naar behoren was ingeleverd en dus de candidaatsstelling nietig werd verklaard.

In enkele gevallen werden onze kandidaten bij eerste of herstemming gesteund door liberalen of vrijz.-dem., terwijl omgekeerd in zeer enkele gevallen de candidaat der „vrijzinnigen” bij de herstemmingen door ons werd gesteund.

Door de afd. Amersfoort o.a. werd bij eerste stemming de candidaat der liberalen door onze afdeeling aanbevolen.

Afgaande op de jaarverslagen der afdeelingen krijgt men den indruk, dat onze afdeelingen over het geheel genomen, te weinig aandacht schenken aan gemeenteraadsverkiezingen, wanneer daarbij door hen niet met een eigen candidaat wordt uitgekomen.

Waar toch in den gemeenteraad de politiek niet zóó op den voorgrond treedt als in andere openbare lichamen, doch niettemin ook daar tal van vraagstukken aan de orde komen, die voor de arbeidersklasse van enorm veel belang zijn, kan en mag het ons niet onverschillig zijn, wie tot gemeenteraadslid worden gekozen, ook al kunnen wij door omstandigheden niet met een eigen candidaat aan de verkiezing deelnemen.

B. Bij welke lichamen de afdeelingen zijn aangesloten.

Van de 89 afdeelingen die een jaarverslag inzonden, waren aangesloten:

bij geen enkel lichaam	24
bij een Bestuurdersbond.	25
bij een Pl. Comité v. Alg. Kiesr.	20

Verder zijn of waren verschillende afdeelingen aangesloten bij tijdelijke combinaties, zooals Meicmité's, Comité's tot steun voor de stakers te Leiden en Rijssen, Comité's tot het houden van een tentoonstelling van huisindustrie, Comité's tot bestrijding van pandjeshuizen, Comité's tot het ijveren voor schoolvoeding- en kleeding enz. Opgemerkt moet worden, dat de 24 afdeelingen, die opgaven geen deel uit te maken van eenig ander lichaam, ook niet waren aangesloten bij tijdelijke combinaties.

C. Propaganda. Op de vraag, hoeveel openbare vergaderingen werden gehouden, bleven 9 afdeelingen het antwoord schuldig.

Van 4 afdeelingen kwam bericht, dat in 1906 geen enkele openbare vergadering was gehouden. Door de overige afdeelingen, die een jaarverslag inzonden, werden volgens opgave in totaal 225 openbare vergaderingen gehouden. Door zestien afdeelingen werden een of meer cursusvergaderingen belegd, terwijl 7 afdeelingen een openluchtmeeing hielden.

Ter toelichting van deze cijfers het volgende:

Van de 4 afdeelingen, die in het geheel geen openbare vergaderingen hielden, verklaarden 2 (waaronder de afd. Haarlem) dat dit kwam door gebrek aan een geschikt vergaderlokaal ter plaatse en 2 gaven als oorzaak op geldgebrek.

Wat nu die 225 openbare vergaderingen betreft door de andere afdeelingen gehouden, er blijkt

niet altijd duidelijk genoeg of daarmee bedoeld zijn *alle* openbare vergaderingen, dus ook die welke meer speciaal betrekking hadden op verkiezingen, dan wel of dit uitsluitend propaganda-vergaderingen zonder meer zijn geweest. Er mag echter veilig worden aangenomen, en die indruk krijgt men uit de verslagen ook, dat verreweg de meeste dezer vergaderingen gewone propaganda-vergaderingen zijn geweest. Wanneer wij de verkiezingsvergaderingen zouden meerekenen, dan zijn er heel wat meer openbare vergaderingen gehouden dan 225, ook al bepalen wij ons tot de afdeelingen, die een jaarverslag inzonden.

Ook dit jaar zijn er weer vele afdeelingen die er over klagen dat zij zoo moeilijk sprekers kunnen krijgen; een klacht, die wel steeds terug zal komen, zolang bijna alle afdeelingen — ook de kleinste — „beslist een z.g.n. „eersten klas spreker” moeten hebben.” Ook werd door enkele afdeelingen geklaagd over het feit, dat sommige sprekers op het laatste nippertje bericht van verhindering zonden, zoodat de vergadering niet kon doorgaan en de afdeeling met de gemaakte onkosten bleef zitten. Overkomt dit een kleine, dus een arme afdeeling, dan is er soms in maanden geen geld om eenige actie te voeren, wat uit den aard der zaak zeer ontmoedigend werkt.

Er zal op welke wijze dan ook, meer aandacht moeten worden geschonken aan het vormen van goed onderlegde sprekers in de verschillende deelen van het land, terwijl de afdeelingen meer en meer tot het besef zullen moeten worden gebracht, dat niet op elke vergadering door hen belegd „een z.g.n. 1e klas spreker” kan en behoeft te spreken. Dit *kan* niet, omdat de hier bedoelde sprekers ook nog wel iets anders te doen hebben dan uit spreken te gaan en het *behoeft* niet, als maar met wat meer overleg en bedachtzaamheid vergaderingen worden belegd en men de actie niet al te veel concentreert om een paar openbare vergaderingen per jaar.

Wat het bezoek op die openbare vergaderingen betreft, is de totaal-indruk die men uit de jaarverslagen krijgt deze, dat dit middelmatig dient te worden genoemd.

Dit valt niet te verwonderen als we in aanmerking nemen dat in 1906 geen groote politieke gebeurtenissen de aandacht trokken.

Voor zoover mededeelingen werden verstrekt over het bezoek aan en de belangstelling in de gehouden cursusvergaderingen waren deze niet onverdeeld gunstig, hoewel toch meerendeels zeer bekende en ervaren partijgenooten als inleiders optraden. Slechts enkele afdeelingen zonden bericht dat de gehouden cursussen goed bezocht zijn. Daaronder behoort de afd. Dordrecht, die o.a. verschillende cursusvergaderingen heeft gehouden, met leden der afdeeling als inleiders. „Deze huis-houdelijke, maandelijksche cursusvergaderingen zijn zeer gezocht en vallen zeer in den smaak,” zegt de secretaris in zijn verslag.

Schriftelijke propaganda.

Tegenover enkele afdeelingen, die ook aan de schriftelijke propaganda haar volle aandacht hebben geschonken, staan andere die in dit opzicht slechts weinig deden; enkele deden nagenoeg niets aan de schriftelijke propaganda.

Door de afdeeling Amsterdam IX werden o.a. verspreid 4000 exemplaren van het nu opgeheven weekblad *De Sociaaldemocraat* en 10000 propaganda-bladen *District IX*.

Amsterdam V verspreidde o.a. 12000 exemplaren

van een voor rekening der afdeling uitgegeven brochure „Wat willen de Soc.-Dem.?”

De afdeling Bussum gaf op ongeregelde tijden een blaadje *Mooi Bussum* uit, wat dan op groote schaal werd verspreidt.

Rotterdam II gaf sinds December 1906 elke maand 8000 blaadjes *De Volkstribuun* uit.

De afdeling Haarlem gaf 4×8000 exemplaren uit van een blaadje *De Volksstem*.

Zoo werd nog door meerdere afdelingen met speciale lectuur gewerkt terwijl door verschillende afdelingen door middel van huisbezoek en anderszins werd getracht meer abonné's te winnen voor *Het Volk* en onze plaatselijke partijpers. Ook werden door verschillende afdelingen alleen in 1906 ± 50000 van de „Losse Blaadjes” verspreid, welke door onze partijbrochurenhandel zijn uitgegeven. Geldgebrek was volgens opgaaf van verschillende afdelingen oorzaak, dat weinig of niets aan de schriftelijke propaganda kon worden gedaan.

Voor zoover het de verkoop van brochures betreft is dit bezwaar niet steekhoudend.

Onze partijbrochurenhandel toch levert, desgewenscht, aan alle afdelingen brochures in commissie tegen 20 pCt. korting. Wat niet verkocht wordt, kan worden teruggezonden. Het komt er dus maar op aan, dat in elke afdeling een of meer personen gevonden worden, die zich met den verkoop van brochures — ook onder de partijgenooten zelve — willen belasten. De moeilijkheid schijnt echter te zijn geschikte personen in de afdelingen te vinden, die zich met den verkoop van brochures willen belasten.

Het is te hopen, dat aan dit belangrijk onderdeel van onze propaganda in verschillende afdelingen meer aandacht wordt geschonken dan tot nu toe het geval is.

Onze partijbrochurenhandelaar zal gaarne alle mogelijke inlichtingen, welke kunnen dienen om de schriftelijke propaganda te bevorderen, verschaffen.

De verdere propaganda bestond hoofdzakelijk in het doen van huisbezoek en persoonlijke opwekking van geestverwanten om als lid toe te treden. Door enkele afdelingen, zooals o. a. Amsterdam IX en Arnhem, werd zeer planmatig gewerkt onder bepaalde vakgroepen en de ons goedgezinde kiezers enz.

D. Verzoeken en adressen aan openbare lichamen.

Door verschillende afdelingen werden wederom adressen gericht tot openbare lichamen, uit den aard meerendeels tot de gemeenteraden.

Berichten daaromtrent kwamen in van de afdelingen: Zaanland, Schiedam, Dordrecht, Drachten, Vlaardingen en Breda.

De onderwerpen, waarover geadresseerd werd, waren van zeer verscheiden aard, zooals over de opheffing van brug- en pontgelden, niet-aansluiting van een gemeente bij de Centrale Werkgevers-

Risikobank, oprichting van een ambachtsschool, vervroegde winkelsluiting, toepassing van de woningwet, bepalingen omtrent minimum-loon en maximum-arbeidsduur in gemeente-bestekken, uitgeven van grond in erfpacht.

Verder werden door enkele afdelingen adhaesie-adressen gezonden inzake aangelegenheden waarbij direct of indirect het arbeidersbelang betrokken was.

Dat zoo weinig afdelingen gebruik hebben gemaakt van hun recht van petitie, komt ten deele doordien op plaatsen, waar de afdeling bij een Bestuurdersbond is aangesloten, laatstgenoemde organisatie zich in den regel met het indienen van adressen belast, ten deele echter ook, omdat op plaatsen, waar geen arbeidersafgevaardigde in den Raad zitting heeft, men van adresseeren blijkbaar weinig verwacht.

E. Algemeene opmerkingen.

De algemeene opmerkingen betreffen in het algemeen meer kleinigheden, die niet afzonderlijk behoeven te worden gememoreerd.

Van ernstiger aard is de klacht van een der grootste afdelingen over den nadeeligen invloed, die de partijgeschillen hebben op den groei en op de kracht der partij.

„Wilt gij”, schrijft een der afdelingssecretarissen „een krachtig en opgewekt afdelingsleven en resultaten zien, geef dan niet zoo'n stof tot praten aan de leden over Marxisme en Revisionisme, waarover door ieder wordt gesproken, maar waardoor de lust voor ander werk wordt te niet gedaan.

Slot. Partijgenooten, aan het einde van mijn overzicht gekomen, heb ik slechts een paar woorden te zeggen en dat is het volgende:

Over de bestaande geschillen niet te willen spreken, zou dwaasheid zijn, zou struisvogelpolitiek wezen. Dat moet gebeuren: er moet klaarheid en helderheid komen. Nooit mag echter worden vergeten, dat, zoolang wij zijn sociaaldemokraten, en dus streven naar een maatschappij met gemeenschappelijk bezit der productiemiddelen en daarvoor den klassenstrijd willen strijden, wij bij elkander behooren en ons allen, niemand uitgezonderd, hebben te onderwerpen aan de door ons zelf gestelde regelen van organisatie.

Aan den arbeid, vrienden, er is zoo ontzettend veel te doen. Onze partij is nog zoo klein, slechts ± 7500 leden. Gewerkt aan de versterking der organisatie, gewerkt, dat ons aantal het volgend jaar minstens 10000 is. Dat moet en dat kan!

VAN KUIJKHOF.

Partijsecretaris.

Amsterdam, 1 Maart 1907.

IN ZAKE S. D. A. P. EN „N. T.”

Onder dezen titel publiceert het soc.-dem. maandschrift *De Nieuwe Tijd* het volgende artikel, dat wij in zijn geheel hier laten volgen.

Hiermede verleen en wij den partijgenooten inzage in de antwoorden door redaktie en uitgever van dit tijdschrift gegeven op de brieven door het P. B. aan ons gericht als uitvoering van de, op het kongres te Utrecht aangenomen resolutie, luidende:

„Het kongres, van oordeel dat de verhouding van het wetenschappelijk soc.-dem. maandschrift tot de Partij nadere overweging verdient, draagt het P. B. op, deze zaak te onderzoeken en zoo noodig daaromtrent voorstellen bij het volgend kongres in te dienen.”

Ofschoon zij reeds uit de in *Het Volk* gepubliceerde verslagen der vergaderingen van het P. B. zijn bekend geworden, voegen wij, om den partijgenooten het begrip van den samenhang te vergemakkelijken, de brieven van het P. B. in volgorde hieraan toe.

Red. N. T.

Amsterdam, 12 Juni 1906.

Aan de Redactie van *de Nieuwe Tijd*, alhier.

W. P.

In de vergadering van het P. B., gehouden Zaterdag 11. werd besloten ter uitvoering van het Congresbesluit inzake *De Nieuwe Tijd*, u te vragen, of gij in beginsel bereid zijt dit Maandschrift te brengen in beheer en onder contrôle van de partij.

Mocht gij hiertoe niet bereid zijn, zoudt gij dan zoo goed willen zijn te overwegen op welke andere wijze verband tusschen dit maandschrift en de partij zou kunnen worden gelegd? Nadere voorstellen in deze zou het partijbestuur dan gaarne van u verwachten.

Met partijgroeten.

Namens het Partijbestuur,

Van Kuijkhof, Secretaris.

Amsterdam, 12 Juli 1906.

W. P.

In antwoord op uw schrijven deelen wij u mede dat wij de wenschelijkheid niet inzien de *N. T.* „onder beheer en contrôle der partij” te stellen en dat onzerzijds dus geen voorstellen in dezen zin aan u zullen worden gedaan.

Daarentegen zullen wij gaarne „het verband tusschen partij en tijdschrift” zooals het tot dusver bestond, versterken, door de eischen van wetenschappelijke voorlichting, die de partijgenooten mochten behoeven, beter en veelzijdiger dan tot nog toe in onze macht was, te vervullen, reden

waarom wij gaarne met u zullen raadplegen over de vervulling van wenschen, die daaromtrent door u mochten worden gekoesterd.

Namens red. en uitgever *N. T.*
J. Saks.

Amsterdam, 14 Juli 1906.

Aan de Redactie en Uitgever van
De Nieuwe Tijd, alhier.

W. P.

Uw schrijven d.d. 12 Juli is in de vergadering van het P. B. van den 13 11. besproken.

Van uw verklaring, dat door u de wenschelijkheid om de *N. T.* onder beheer en contrôle van de partij te brengen niet wordt ingezien, werd kennis genomen. Het tweede gedeelte van uw schrijven geeft het P. B. aanleiding zich nog eens tot u te wenden. Gij verklaart u daarin bereid „het verband tusschen tijdschrift en partij” te versterken. Mocht door u onder versterking van dat verband ook bedoeld zijn de partij op eenigerlei wijze invloed te geven op de benoeming en samenstelling van de Redactie, dan zou het P. B. gaarne daarover met u van gedachten wisselen.

Namens het Partijbestuur,
Van Kuijkhof.

Amsterdam, 22 Aug. 1906.

W. P.

In antwoord op uw schrijven van den 14 Juli deelen wij u mede dat wij in de wijze waarop, zoomin als in de personen waaruit de redactie van de *N. T.* tot dusverre werd samengesteld eenig door de Partij geleeden of te duchten nadeel hebben vermogen te ontdekken; evenmin hebben wij kunnen inzien, dat de wijziging, die het P. B. daarin blijkt te wenschen aan het doel van het tijdschrift, de bespreking en verspreiding der sociaal-demokratische beginselen bevorderlijk zou zijn.

Gronden voor een tegengestelde overtuiging werden ons niet ter kennis gebracht. Het P. B. stelde haar op diepgaande wijzigingen gerichte vragen zonder eenige motiveering of toelichting. De redenen, waarom het meende dat hervormingen in den tegenwoordigen toestand wenschelijk waren, konden dus niet door ons op hun juistheid getoetst worden, noch hun invloed doen gelden op onze, zeker niet aan het P. B. onbekende en in ons vorig schrijven nader ter zijner kennis gebrachte meening, dat het partijbelang door deze hervormingen niet zou zijn gediend.

Wij moeten dus herhalen, de wenschelijkheid eener wijziging in de richting als door het P. B. wordt voorgesteld, niet in te zien, en constateeren dat noch op het Congres 1), noch door het P. B.

1) De eene toelichting op het Congresvoorstel, daarna met algemeene stemmen aangenomen, is te vinden in het antwoord van Troelstra op een

„op eenigerlei wijze” de gronden zijn uiteengezet, waarop de wenschelijkheid van *deze* wijzigingen in de jarenlange verhouding tusschen tijdschrift en partij zou berusten.

Met belangstelling zien wij dus de motiveering nwerzijds der wenschelijkheid van uwe voorstellen te gemoet; met te meer belangstelling, daar wij in aansluiting bij onze vroeger aan u gericht mededeeling bij deze verklaren volgaarne te willen medewerken tot een hervorming der verhouding tusschen partij en tijdschrift in dezen zin, dat wij door bemiddeling van den sekretaris der redaktie voortaan geregeld overleg plegen met de vertegenwoordigers der verschillende partijlichamen (sekr. Kamerfraktie enz.) over de verschillende onderwerpen wier behandeling in het tijdschrift van belang mocht worden geacht voor de partij.

Namens de Red. *N. T.*

J. Saks.

Amsterdam, 28 Augustus 1906.

Aan de Redaktie van de *Nieuwe Tijd*, alhier.

W. P.

In antwoord op uw schrijven van den 22en l.l. bericht ik u, dat dit in de P.B.-vergadering van den 24en l.l. is behandeld.

Het P.B. besloot u te melden, dat uwe meening, alsof het P.B. zich reeds met bepaalde voorstellen tot u had gewend, onjuist is. Het P.B. heeft zich in dezen zijn standpunt nog niet vastgesteld, het wilde, alvorens dit te doen, eerst weten, in hoe verre de redaktie van het tijdschrift bereid zou zijn eventuele wijzigingen te brengen in de verhouding van de partij tot het tijdschrift.

Verder besloot het P.B. op één zijner volgende vergaderingen zijn standpunt ten opzichte van de *N. T.* te bepalen en zal u daarna uitnoodigen tot het houden van een samenspreking over de voorstellen, door het P.B. in deze te doen.

Met partijgroeten,

Van Kuijkhof.

Amsterdam, 5 September 1906.

Aan de Redaktie van de *Nieuwe Tijd*, alhier.

W. P.

Bij dezen bericht ik u, dat het P.B. in zijne vergadering van den 1en l.l. de volgende konklusies heeft genomen:

1e. de partij behoort de beschikking te hebben over het wetenschappelijke tijdschrift;

2e. dat tijdschrift behoort, evenals de andere partij-organen, te staan onder kontrôle van de partij, dus van het kongres;

3e. hieruit vloeit voort, dat de redaktie van dit tijdschrift benoemd wordt door het kongres;

4e. in de bestaande omstandigheden zou de redaktie bij voorkeur moeten bestaan uit vijf personen, door het kongres te benoemen en waarvan één lid van de Kamerfraktie en één lid van de redaktie van *Het Volk* moet zijn.

Toelichting:

Dat het wetenschappelijk tijdschrift geheel in handen is van partikulieren is zeer zeker evenzeer af te keuren als wanneer het dagblad *Het Volk* in

desbetreffende vraag aan A. H. Gerhard gegeven: „dat die motie alleen bedoelde een onderzoek der *N. T.*-verhouding, meer niet.” (pag. 37, 38 van het officieele Congresverslag).

deze omstandigheid verkeerde. Een orgaan als de *N. T.* dat zich, al is het een wetenschappelijk orgaan, niet kan en niet mag onthouden van zich in te laten met de taktiek, zich moet uitspreken over allerlei vraagstukken van politieke aard en daardoor dus wordt één der leidende organen der partij, dient te staan onder kontrôle van de partij, zoo goed als de redactie van *Het Volk*, zoo goed als Kamerfraktie en P. B. Dat dit tot nu toe niet zoo is, kan alleen beschouwd worden als een gevolg van de omstandigheden, waaronder de partij zich ontwikkeld heeft, wat echter niet langer mag worden bestendigd. Groote zelfstandigheid van de leidende organen der partij, goed, doch steeds onder kontrôle van de geheele partij, die zich op haar kongres over de leiding behoort te kunnen uitspreken.

Uitgaande van dezen gedachtegang spreekt de juistheid van punt 1, 2 en 3 voor zich zelve.

Wat punt 4 betreft, op deze wijze wordt getracht de noodige samenwerking te krijgen tusschen het tijdschrift en twee andere leidende organen, n.l. Kamerfraktie en redactie van *Het Volk*.

Namens het P. B. verzoek ik u mij te willen berichten in hoeverre gij u met het bovenstaande kunt vereenigen. Mocht door u een samenspreking naar aanleiding van het bovenstaande wenschelijk worden geacht, dan verzoek ik u mij daarvan mededeeling te willen doen.

Met partijgroeten,

Van Kuijkhof.

Amsterdam, 5 Oktober 1906.

W. P.

In antwoord op uw beide brieven, resp. van 28 Aug. en 5 Sept. l.l. nemen wij de vrijheid u het volgende te doen opmerken:

Wij schreven u: „dat wij in de wijze waarop, zoomin als in de personen waaruit de redaktie van de *N. T.* tot dusver werd samengesteld eenig door de partij te duchten of geleden nadeel hebben vermogen te ontdekken; evenmin hebben wij kunnen inzien, dat de wijziging die het P. B. daarin blijkt te wenschen, voor het doel van het tijdschrift, de bespreking en verbreiding der sociaal-demokratische beginselen bevorderlijk zou zijn.” Wij wezen er voorts op dat gronden voor een tegengestelde overtuiging niet ter onzer kennis werden gebracht, dat noch op het kongres, noch door het P. B. op eenigerlei wijze de gronden zijn uiteengezet, noch de feiten aangevoerd, waarop de wenschelijkheid van deze wijzigingen in de verhouding van partij en tijdschrift zou berusten.” Wij wezen er u tevens op, dat de inhoud der resolutie 50 van het Utrechtsche kongres, met haar eenige, door Troelstra gegeven toelichting, ons in een zeer zonderlinge verhouding scheen te staan tot de diep ingrijpende wijzigingen die het P. B. voorstelde. Wij eindigden met u onzerzijds een verstrekkend voorstel te doen waarin een zoodanig verband tusschen het tijdschrift en verschillende partijlichamen werd gelegd, dat beter dan tot dusver de behandeling van allerlei voor de partij belangrijke onderwerpen was gewaarborgd.

Uw eerste schrijven antwoordt hierop dat „(onze) meening alsof het P. B. zich reeds met bepaalde voorstellen tot (ons) had gewend onjuist is.” Wij merken hierbij op, dat uwe vragen naar onze geneigdheid om „het tijdschrift onder beheer en kontrôle der partij te stellen” en wat dies meer zij, toch zeker niet voor de leus waren gesteld en hervormingen bedoelden zoodanig dat dit beheer en deze kontrôle, tot dusver door ons uitgeoefend,

geheel of gedeeltelijk in andere handen zou worden overgebracht. Daartoe, brachten wij u in herinnering, heeft de partij u geen opdracht gegeven en tot deze voorstellen zien wij niet in, dat de kongres-resolutie volgens zijn uiterst sobere toelichting u het recht geeft. Evenmin als dit eerste, bevat uw tweede schrijven eenig antwoord op de door ons gestelde vraag naar de motiveering, waarom de „door u voorgestelde wijziging voor het doel van het tijdschrift, de bespreking en verbreiding der soc.-dem. beginselen bevorderlijk zou zijn.”

Wij konstateeren dus, dat in geen van uw beide brieven een antwoord, laat staan een bevredigend antwoord is gegeven op onze nadrukkelijk gestelde vraag, waarom het doel van het tijdschrift niet bij de tegenwoordige regeling van zaken bereikbaar te achten is. Wij wijzen er op, dat zelfs geen poging uwerzijds is gedaan om aan te toonen, dat de tegenwoordige redaktie niet voor haar taak zou zijn berekend; geen poging om te motiveeren waarom haar tegenwoordige leden die door arbeid en bemoeiingen van allerlei aard zeker niet het minst hebben bijgedragen om het tijdschrift te maken tot wat het is voor de partij, geheel of gedeeltelijk van hun post te ontzetten. Wij herinneren er u aan, dat geen schijn van reden zelfs wordt gegeven, waarom deze redaktie geheel of gedeeltelijk zou moeten worden afgezet, onder wier beheer het tijdschrift een uitbreiding heeft gekregen, die voor de propaganda der socialistische beginselen niet anders dan bevorderlijk kan zijn geweest. Wij konstateeren ten slotte, dat het onzerzijds niet aan pogingen heeft ontbroken om maatregelen te treffen waardoor de verhouding tussehen de partij en het maandschrift de *N. T.* zoodanig zou worden gewijzigd en verbeterd, dat de partij meer nog dan tot dusver voor de ontwikkeling van haar leden en de propaganda van haar beginselen, van dit tijdschrift voordeel trok.

In plaats van antwoord op de door ons gestelde vragen ontvangen wij in uw tweede schrijven eenige algemeene beschouwingen als wier kern wij meenen te mogen aanmerken

de konklusie:

1o. de partij behoort de beschikking te hebben over het wetenschappelijk tijdschrift, toegelicht in hoofdzaak door de overweging,

dat een orgaan als de *N. T.*, dat, al is het een wetenschappelijk orgaan, zich niet kan en mag onthouden van zich in te laten met de taktiek en zich moet uitspreken over allerlei vraagstukken van politieke aard en dus dient te staan onder kontrôle der partij zoo goed als de redaktie van *Het Volk*, zoo goed als Kamerfraktie en P. B.

Ofschoon, naar onze meening, de hangende kwestie hier in veel te algemeenen vorm is behandeld, willen wij u daaromtrent op uw vraag of wij ons met deze beschouwingen kunnen vereenigen, enkele onzer opmerkingen niet onthouden.

Allereerst schijnt ons de formuleering zelve uwer toelichting reeds te wijzen op een belangrijk meningsverschil tussehen u en ons omtrent den aard van een sociaal-democratisch tijdschrift als het onze en de verhouding die daarin tussehen „theorie en praktijk” behoort te bestaan. Niet „al is het” maar „omdat het is” een wetenschappelijk sociaal-democratisch orgaan kan en mag zulk een tijdschrift er zich niet van onthouden vraagstukken van z.g. „praktischen” aard te behandelen; naar onze opvatting althans behoort de wetenschap der sociaal-democratie thuis in de praktijk der sociaal-democratie. „Een orgaan als de *N. T.*” voorts „moet zich inlaten met de taktiek en zich uitspreken over

allerlei vraagstukken van praktischen aard”; wij knopen hieraan de opmerking vast, dat de *N. T.*, dat is in dit geval haar redaktie, zich als zoodanig nog nimmer over dergelijke kwesties heeft uitgesproken; dat sommige harer leden deze kwesties hebben behandeld en somtijds dezelfde kwestie in zeer verschillende zin, op gelijke wijze als andere partijgenooten dit hebben gedaan en voortgaan te doen. Wordt zulk een tijdschrift dus „een der leidende organen der partij”, dan kan hier van geen andere „leiding” sprake zijn dan die er uitgaat van elk discussie-orgaan, dat open staat voor de verdediging van elke andere min of meer belangrijke meening, binnen de grenzen der algemeene sociaaldemocratische gedachte. Beweert men dus, dat de *N. T.* leiding heeft gegeven in sommige praktische kwesties dan mag dit in geen anderen zin worden opgevat dan dat sommige algemeene gezichtspunten in kwesties van praktischen aard onder de uitsluitend-persoonlijke verantwoordelijkheid der auteurs gepubliceerd, door de partijgenooten-lezers als juist zijn aanvaard. Mocht er in dezen zin meer „leiding” zijn uitgegaan van de schrijvers van de eene dan van die eener andere richting in de partij, dan mag hieraan niet het minst worden toegeschreven, dat sommige „leidende” figuren in de partij geen gebruik hebben willen maken van de hun openstaande niet alleen, maar opzettelijk aangeboden gelegenheid om op hunne wijze „leiding” inclusief „tegenleiding” te geven. Enkel deze overwegingen moeten reeds tot de overtuiging leiden dat het standpunt van het P. B. wel zwak moet zijn om op dergelijke gronden het tijdschrift de *N. T.* te willen nemen uit de handen der tegenwoordige redaktie.

Wat het algemeene gezichtspunt betreft: dat een tijdschrift als de *N. T.*, omdat er ook in gehandeld wordt over kwesties van taktiek en onderwerpen van politieke aard, zou moeten staan onder de contrôle der partij, — hieromtrent nog een paar opmerkingen. In 't algemeen kan en mag hier, naar onze meening, het vrije initiatief gehandhaafd blijven; bijzondere gevallen als dit: dat de partij zelve een deel der kosten van dergelijke publikaties draagt en haar stoffelijk belang dus direkt is betrokken bij de wijze waarop zulk een tijdschrift wordt geredigeerd, mogen hierop een uitzondering vormen. Het vrije initiatief kan hier gehandhaafd blijven omdat de schrijvers van artikelen, waarbij de partij haar belang betrokken acht, als leden der partij voor hunnen inhoud ter verantwoording kunnen worden geroepen. Het begrip sociaal-democratie sluit deze kontrôle der meeningen evenzeer in, als zij een bekribbeling op de volle vrijheid haar uit te spreken buitensluit. De partij kan op hare kongressen de kontrôle die hier geoorloofd is, uitoefenen op alle uitingen van taktische of politieke beteekenis; en op de redaktieleden niet minder dan op de medewerkers; een kontrôle overeenkomstig aan die op de leden der door u genoemde lichamen als leden der partij en er van afwijkend voor zoover deze spreken en handelen in hun funkties van P. B., Kamerfraktie of dagbladredaktie in dienst, uit naam of in opdracht van de partij.

Wij zullen voorts niet uitwijden over de vraag in hoeverre het zelfs zeer gewenscht kan zijn dat de kontrôle der partij striktelijk binnen de aangegeven grenzen beperkt blijft bij de beoordeeling van publikaties die niet enkel de toepassing van zekere beginselen willen leveren, maar die uit hunnen aard zelve als publikaties van algemeene strekking, binnen de grenzen der algemeene

sociaal-demokratische gedachte de verandering en ontwikkeling van bestaande en ontstaande algemeene opvattingen over taktiek en politiek tot onderwerpen van bespreking maken. Een andere en verder reikende partij-kontrôle dan de door ons genoemde brengt altijd het gevaar mede, dat zij die kontrôle wordt eener meerderheid in de partij, die uit al te groote liefde voor haar eigen opvattingen een belemmerenden invloed uitoefent op de vrijheid van discussie.

Vindt de regel, door uw kollege gesteld, steun in de praktijk zelf der sociaal-demokratie? Wij vestigen uw aandacht allereerst op het buitenland waar tal van socialistische tijdschriften aan den door u gestelden eisch niet voldoen en waar uw axioma evenmin als door ons blijkt erkend te worden. De regel is er veeleer dat de sociaaldemokratische periodieken die taktiek en politiek behandelen, worden geredigeerd en beheerd onafhankelijk van de partij voor wier leden zij speciaal worden uitgegeven. Aldus, om ons tot een paar voorbeelden te bepalen, de revisionistische *Soz. Monatshefte* en *Die Neue Gesellschaft*, opgericht met het doel wijziging te brengen in de taktiek der duitsche partij; terwijl daarnevens *Die Neue Zeit* jarenlang buiten beheer der partij is gebleven zelfs terwijl deze de tekorten van het tijdschrift dekte.

Maar andere partijen daargelaten — hoe staat het in onze eigene met de toepassing door u zelve van den door u gestelden algemeenen regel? De partij behoort, volgens u, de beschikking te hebben over de *N. T.*; volgens uwe toelichting op grond, niet dat het een wetenschappelijk tijdschrift is, maar dat het zich inlaat met de taktiek en met allerlei vraagstukken van politieke aard. Het schijnt u ontgaan te zijn, dat er naast de *N. T.* een in dit opzicht overeenkomstige periodiek bestaat: *De Kroniek*, geredigeerd door twee oudvoorzitters van het partijbestuur; een weekchrift, waarin allerlei kwesties van politieke aard, allerlei vraagstukken van parlementaire en vakverenigingsaktie worden behandeld door een reeks van sociaaldemokraten, die gedeeltelijk over overeenkomstige onderwerpen schrijven in de *N. T.*; en behoeven wij u aan de schoolkwestie in onze partij te herinneren ten bewijze dat de behandeling van zeer brandende vraagstukken van taktiek daar evenmin als in de *N. T.* buitengesloten is? Mogen wij u verder herinneren aan *De Blijde Wereld* waarvan de invloed op den aard der arbeidersbeweging in de zoo uiterst belangwekkende noordelijke provinciën zeker niet door u zal worden onderschat? In dit bijzondere geval behoeven wij u waarschijnlijk niet te wijzen op het verband tusschen theoretische opvattingen en praktische politiek, en kunnen wij waarschijnlijk volstaan met uwe, al te zeer naar de *N. T.* afgedwaalde aandacht, te vestigen op de „leidende” kracht die er van een dergelijk orgaan uitgaat.

Wij beweren niet dat het karakter van deze beide partij-periodieken in alle opzichten met dat van de *N. T.* overeenkomt; een groot verschil is reeds noodzakelijk door hun karakter als weekbladen en als maandschrift; — wij wijzen enkel op het feit, dat onze beide sociaaldemokratische kollega's in denzelfden zin — al is het niet altijd in overeenkomstige richting — „leiding” geven als de *N. T.* — Wij zijn zeer gevoelig voor uwe onderscheiding „het” wetenschappelijk orgaan te redigeeren, maar wenschen deze eer broederlijk met onze kollega's te deelen; wij mogen u niet volgen in uwe vleiende overschatting als zouden de artikelen in ons sociaaldemokratisch tijdschrift

enkel als leiding gevend moeten worden aangemerkt. Intusschen, wij betreuren het allermint dat onze kollega's vrij uitgaan en naar uwe inzichten veilig kunnen voortgaan hun zeker niet onbelangrijken direkten of indirekten invloed ongecontroleerd op de inzichten der partijgenooten te doen gelden. Wij nemen enkel de vrijheid er u op te wijzen, dat de regel dien gij stelt — zelf eerder als uitzondering toegepast in de internationale partij — evenzeer in den vorm eener exceptie op onze eigen sociaaldemokratische tijdschriften wordt toegepast.

Al hebben wij de algemeene opvatting, waarvan gij in uw schrijven uitgaat niet geheel onbesproken willen laten, toch is het niet op deze algemeene kwestie dat wij bijzonderen nadruk wenschen te leggen. Al konden wij uwe stelling onderschrijven, dat de kontrôle der partij zich niet alleen behoort uit te strekken over de schrijvers als partijgenooten, maar zelfs over de partijgenooten, als redakteurs van organen die noch uit naam, noch in opdracht van de partij worden beheerd en geredigeerd — wij zouden niettemin met de grootste beslistheid weigeren de *N. T.* te stellen onder beheer en kontrôle der partij. — Het heeft ons eenigszins verrast, dat gij — zelfs nog in uwe toelichting „de praktijk” zoo sterk op den voorgrond stellende — dat gij het zijt die tegenover ons „dogmatici” gescholden, in deze kwestie uw standpunt zoo theoretisch en dogmatisch verdedigt. Het gaat hier niet, willen wij, praktici in deze zaak, u doen opmerken, om de vraag of in het algemeen een tijdschrift als de *N. T.* onder beheer en kontrôle der partij behoort te staan waarin het zijn grootste lezerskring vindt — het gaat om de kwestie of speciaal *De Nieuwe Tijd* geredigeerd door leden der u niet onbekende „*N. T.*-groep” onder de bestaande omstandigheden dus in de *S. D. A. P.* zooals die tegenwoordig is, in handen der partij zal worden gesteld. Het gaat om de vraag of dit tijdschrift uit handen der bestaande redactie zal worden genomen en geheel of gedeeltelijk in andere overgebracht. Wij wagen het, u ervoor te waarschuwen in deze u te verlaten op een theorie, die blijkbaar zoo weinig rekening houdt met „het werkelijke leven”.

Naar onze meening moeten hier de „bepaalde omstandigheden” — die gij zelf niet vergeet in acht te nemen bij ons ontwerp voor de samenstelling eener partij-redactie — in dit geval allermint uit het oog worden verloren. „De omstandigheden, waaronder de partij zich ontwikkeld heeft” verklaren volgens u, dat de *N. T.* zich nog niet onder kontrôle der partij bevindt. Een korte herinnering aan de omstandigheden, waaronder zich de partij in den laatsten tijd heeft ontwikkeld, moge dienen tot verklaring waarom de *N. T.*, zoolang deze omstandigheden voortduren, ook niet onder de kontrôle en het beheer der partij zal komen.

De neiging bij sommigen onzer partijgenooten om het tijdschrift *De N. T.* aan het beheer van de tegenwoordige redactie te onttrekken is eerst opgekomen sedert sommige leden dier redactie enkele artikelen schreven, die aan sommige andere partijgenooten onwelkom waren. Dit dagteekent van het meningsverschil in zake de agrarische kwestie, maar in 't bijzonder van dat met betrekking tot de schoolkwestie en — incidenteel — van de discussies in zake de groote stakingen in 't voorjaar van 1903. Na een paar jaar van rust — ingeleid door de bekende handdrukscène op het kongres

e Enschedé — volgden, in verband met het vermeende complot door sommige redacteuren van het tijdschrift tegen Troelstra gesmeed in zake de benoeming van een hoofdredakteur van *Het Volk*, den vorigen zomer de bekende artikelen van genoemden partijgenoot tegen de „N.T.-groep”. Dit was de inleiding eener campagne, die zich kenmerkte door voortdurende schermutselingen met het vorige partijbestuur, beschouwd onder invloed der „N.T.-groep” te staan; verder door den overrompelings-aanval met de brochure „Over Partijleiding” enkele dagen vóór het kongres te Utrecht verschenen, als voorbereiding tot de bekende resolutie II, waarin de vrijheid van principiele kritiek in de verdrukking geraakte.

Deze geheele reeks van aanvallen had, onder het uiterlijk van — soms op „homoeopatische wijze” — de manieren van sommige partijgenooten, bij de z.g. „N.T.-groep” ingedeeld, te polijsten, het diepere doel den invloed te breken, dien sommige leden dezer „groep” door een mondelinge propaganda vooral, op de manieren niet zoozeer als wel op de inzichten der partij begonnen te verkrijgen. De resolutie V nu, waarin verklaard wordt „dat de verhouding van het wetenschappelijk soc.-dem. maandschrift tot de partij nadere overweging verdient” — de nabuurschap van resolutie II kon het reeds doen vermoeden — moet blijkens hare uitvoering zoowel als blijkens hare toelichting door uw kollege, naar onze meening beschouwd worden als de bekroning der pogingen van een „anti-N.T.-groep” om de vrijheid van meenings-uiting en principiele kritiek te bannen binnen de perken, die aan haar — als voorwerp der kritiek zelve zoo nu en dan, in hooge mate partij in deze kwestie — als de geoorloofde voorkomt.

Blijkens hare uitvoering, zeiden wij. Wij wezen er reeds op, dat de toelichting ten kongressie luidde: „een onderzoek naar de N.T.-verhouding, meer niet”, en dat de uitvoering in den vorm der eerste, ons gestelde vraag niet minder dat het voorstel bevatte — waarvan het P. B. eerst in haar derden brief hare toelichting gaf — om dit tijdschrift „onder beheer en kontrôle der partij te brengen.” „Meer niet!” Men zou zeggen dat dit wel het meeste is wat men zich als het resultaat van zulk een, zoo onschuldig voorgesteld „onderzoek” kan denken. Of „de partij” misschien rijkelijk voldaan zich zou achten met tusschen het best daarvoor ingerichte, door partijgenooten geredigeerde tijdschrift, en verschillende partijchamers, een zoodanig verband te leggen, dat de behandeling van sommige partijaangelegenheden zekerder dan tot dusver werd gewaarborgd: — het maakt zelfs geen punt van overweging voor uw kollege uit. De kongresresolutie bedoelde volgens u, „niet den inhoud”. Gaarne nemen wij aan dat de voorstellers dezer resolutie, voor het meerendeel in „het P. B. gezeten, dat niet bedoelden, wij moeten u evenwel doen opmerken dat het Congres niet anders heeft gedaan dan met algemeene stemmen de op zich zelf weinig in met haar toelichting nog minder zeggende resolutie V aanvaardden. Niet in den geest der partij wordt de aangenomen resolutie uitgevoerd: — wij zouden er ons zeer over moeten verbazen, dat „de partij”, die in haar overgrootste meerderheid het tijdschrift zelfs niet van den buitenkant kent, zoo plotseling door de neiging werd bekropen om haar binnenzijde te „controleeren” —; neen, de geest der partij is hier de eigen geest der voorstellers, die in dit geval blijken dezelfde fractie-tendenzen te volgen, als waarvan de tegen de „N.T.-groep” gerichte resolutie II het resultaat is geweest.

Blijkens haar toelichting. Wij wezen u er op, dat uw kollege haar voorstel om het tijdschrift uit de handen der tegenwoordige redactie in die der „partij” over te dragen gedwongen is motieven aan te voeren, waaruit ten duidelijkste blijkt dat de N. T. in vergelijking met andere sociaal-demokratische periodieken onder een uitzonderingswet wordt gesteld. Niet omdat de N. T. „het wetenschappelijk tijdschrift” is, maar omdat het naar uw eigen voorstelling der zaak, zich met kwesties van taktiek en politiek bemoeit en daarin „leiding” geeft, dient het onder kontrôle der „partij” te staan — in tegenstelling van onze kollega's, wien de diensten der „partij” in zake beheer en kontrôle niet worden aangeboden. Waarom wijdt de „partij” in dit geval aan ons hare bijzondere aandacht? Naar het ons in verband met alle andere feiten voorkomt, eenvoudig hierom: in de N. T. verschenen en verschijnen artikelen, die om hunne strekking de revisionistische fractie in de partij mishagen. Het onafhankelijk bestaan van de N. T. is — in tegenstelling tot dat der beide andere reeds genoemde periodieken, die haar misnoegen in dit opzicht niet plegen op te wekken — aan deze fractie onwelkom omdat het geen waarborgen voor haar kontrôle biedt. Niet „de partij” heeft door de aanneming van resolutie V blijk gegeven het beheer van en de kontrôle over de N. T. te wenschen, maar de leiders dezer anti-„N.T.-groep” wenschen het. Wij meenen, dat hier uit naam een partijfractie-politiek gedreven wordt.

Hierom in 't bijzonder was het ons aangenaam de tot dusver ons onthouden motiveering uwerzijds van de kongresresolutie te vernemen, omdat er ten duidelijkste uit blijkt, dat gij geen andere motiveering mogelijk acht dan die op zoo in 't oog loopende wijze deze fractie-bedoelingen in 't licht stelt. Vóór wij de argumenten vernamen, waarin uwerzijds de voorgestelde ingrijpende wijzigingen in den toestand van ons tijdschrift werden verdedigd, konden wij u schrijven „de wenschelijkheid daarvan niet in te zien,” na ze te hebben vernomen kunnen wij onzerzijds u gemotiveerd antwoorden, de onwenschelijkheid ervan sterker dan ooit in te zien.

In verband met het bovenstaande konstateeren wij dus, dat wij onzerzijds „onder de bestaande omstandigheden” alle reden hebben in de verhouding tusschen het tijdschrift, de N. T. en de partij geen wijziging aan te brengen, dan die door ons in onze beide vorige brieven zijn voorgesteld.

En tevens meenen wij, dat „onder de bestaande omstandigheden” de partij met andere wijzigingen dan de door ons voorgeslagene even weinig gebaat is.

10. omdat onder onze leiding het tijdschrift blijkens zijn stijgend abonnentental succes heeft en de taak die het zich heeft gesteld, de verspreiding der sociaaldemokratische ideeën, naar behooren vervult. Onze pogingen om den inhoud door nauwere betrekkingen tusschen ons en de verschillende partijchamers vollediger en in sommige opzichten voor de partijgenooten belangrijker te maken zijn ditmaal, zooals reeds vroeger, verijdeld door gebrek aan medewerking;

20. omdat onder onze leiding de schrijvers, die de meeningen van sommige redactieleden over kwesties van taktiek en politiek niet deelen, zoo weinig zich over onze partijdigheid en exclusiviteit te beklagen hebben dat het P. B. — waarin zoowel personen zitting hebben die herhaaldelijk van de onze afwijkende meeningen hebben uiteengezet in het tijdschrift, als partijgenooten die te vergeefs zijn uitgenoodigd om hunne meeningen te verkondigen, waarvan wij konden vermoeden, dat zij

met de onze niet zouden overeenstemmen — dat dit P. B. op onze pertinente vraag naar bewijzen of aanwijzingen zelfs van het tegendeel het antwoord is moeten schuldig blijven. Hieruit blijkt ten duidelijkste, dat de ondeugden, die der *N. T.*-groep worden aangewreven, niet kunnen worden verweten aan de *N. T.* zelf. Wij gronden de wenschelijkheid voor de partij, dat de hestaande toestand niet worde gewijzigd in den zin dien het P. B. aan resolutie V geeft, niet hierop, dat de redactie van de *N. T.* marxistisch is — wij gronden haar hierop dat deze marxisten als redactieleden zelfs volgens de vertegenwoordigers van de anti-*N. T.*-groep, hebben bewezen *niet* partijdig en eksklusivistisch te zijn;

3o. omdat onder onze leiding de volle vrijheid en gelegenheid gewaarborgd is voor het uiteenzetten van die opvattingen omtrent „taktiek” en „politiek” die door de groote meerderheid der internationale sociaal-demokratie als de juiste zijn bevonden en op het internationaal kongres te Amsterdam als zoodanig zijn aanvaard.

Met partijgroeten,

Namens de Redactie *N. T.*,

J. SAKS.

Partijgenooten!

Gevolg gevend aan de opdracht, ons door het referendum der Partij verstrekt, hebben wij het bestuur der Partij aanvaard.

Wij hebben evenwel gemeend, dit niet te moeten doen, zonder tot de afdelingen, propagandisten en leden der Partij een ernstig woord te richten.

De bijzondere omstandigheden, waaronder de benoeming van ons Bestuur ditmaal heeft plaats gevonden, eischen, zoo meenen wij, dat wij onze inzichten en voornemens omtrent de vervulling onzer taak aan de partijgenooten mededeelen en met meer dan gewonen nadruk een beroep doen op aller medewerking.

Vandaar dit rondschrijven, dat u ter ernstige overweging en behartiging wordt aanbevolen.

Algemeen standpunt.

Natuurlijk neemt het P.B. bij de waarneming zijner functie het standpunt in, aangegeven door het partij-program en de kongresresolutiën.

Het partij-program bepaalt ons standpunt naar buiten; de resolutiën der Comm. v. Tactiek en Organisatie, aangenomen op ons laatste kongres, geven het standpunt aan, dat het P.B. ten opzichte der inwendige strijdvragen heeft in te nemen.

Naar aanleiding der uitlegging, die door sommige partijgenooten aan die resolutiën is gegeven, wenscht het P.B. uitdrukkelijk te verklaren, dat het geen haarbreed wenscht af te wijken van het zelfstandig standpunt in den klassenstrijd, door onze Partij tot heden steeds ingenomen; dat het geen oogenblik eraan denkt, de Partij te sturen in de richting der vrijzinnig-demokraten; doch integendeel zijn aandacht vestigt op maatregelen, waardoor de invloed der vrijzinnig-demokraten en van andere burgerlijk-demokratische groepen op de arbeiders krachtiger dan tot heden wordt tegengegaan; dat het verder niet van meening is, dat eenige richting in de Partij, zoolang zij blijft staan op den grondslag van den klassenstrijd, bij een andere moet worden ten achter gesteld en dat het de kracht der Partij zoekt in zakelijke, kameraadschappelijke discussie over al die theoretische en praktische vragen, die zich bij den ontwikkelingsgang onzer Partij als van zelf aan haar opdringen.

De toestand der Partij.

Het terrein van ons werken verkennend, nemen wij verschillende feiten waar, die ons hebben geleid tot het besluit, een nauwkeurig en uitgebreid onderzoek in te stellen naar den toestand der Partij.

Het is niet te ontkennen, dat de voortgang in den groei der Partij niet van dien aard is, als wij krachtens haar wezen en hare betekenissen voor de Nederlandsche arbeiders, ja

voor het gansche volk, het recht hebben te verwachten.

Het ledental stijgt slechts langzaam en dan nog niet eens overal; onze pers, de kleine zoowel als de groote, bleef staan op het doode punt, of oefent, waar zij vooruitgaat, een enkele uitzondering daargelaten, niet die propagandistische en organiseerende kracht uit op de arbeiders, die gewenscht is; de afdelingen staan, buiten de verkiezingen, niet steeds zóó vooraan in den praktischen strijd der arbeiders, als noodig is; de propagandisten der Partij worden niet voldoende gerekruteerd uit de arbeiders, die in de vakbeweging vooraan staan en sommigen stieten in den laatsten tijd, door den strijd, dien zij tegen elkander voerden, de massa meer af dan dat zij haar tot ons zouden trekken; de propaganda-vergaderingen, hoeveel geestdrift en instemming zij dikwijls verwekken, geven blijkbaar over 't algemeen geen of weinig direkte duurzame resultaten voor den groei der Partij. Geen wonder, dat de geest in de Partij, de geest van samenhoorigheid, van vaak overmoedig vertrouwen op hare onoverwinnelijkheid, die haar zoo glansrijk het eerste tijdperk van tegenwerking en beproeving heeft doen doorstaan, hier en daar begint te verflauwen. Dit was reeds het geval vóór den val van het kabinet-Kuyper, zoodat dus de oorzaak hiervan niet in de toevallige politieke omstandigheden van het oogenblik, doch dieper, in de Partij zelve, dient te worden gezocht.

Vandaar, partijgenooten, dat ons eerste werk thans moet zijn een onbevangen oprecht zelfonderzoek.

Program-wijziging.

Dit zelfonderzoek dient zich uit te strekken, zoowel tot de theoretische grondslagen onzer Partij, zooals die in haar program zijn neergelegd, als tot de organisatie en propaganda der Partij, harer afdelingen, van hare pers en hare propagandisten.

Reeds tweemaal bleek het, dat onder de partijgenooten de noodzakelijkheid van wijziging in ons program werd gevoeld. De eerste maal, toen de partijgenooten Roland Holst en Mendels, in een program dat zij opstelden voor „De Zaaier”, wijziging aanbrachten in hetgeen ons Partij-program zegt omtrent de toenemende verarming der arbeiders (zgn. Verelendings-theorie). De tweede maal, toen de Agrarische Commissie tot de conclusie kwam, dat hetgeen ons Program zegt omtrent de verdringing van het kleinbedrijf door het grootbedrijf, niet zonder voorbehoud op het landbouwbedrijf kan worden toegepast. Zoo ook was onze Kamerfractie reeds eenmaal genoodzaakt, bij een bespreking over den theoretischen grondslag onzer Partij, ons program op zeker punt te verloochenen. En in de wetenschappelijke debat-

ten met tegenstanders moesten de soc. dem. schrijvers dezen op enkele punten van aanval op ons program gedeeltelijk gelijk geven.

Het ligt voor de hand, dat de kracht der Partij door zulk een toestand schade lijdt, schade naar buiten en naar binnen. Naar buiten, omdat de tegenstanders voortdurend hunne aanvallen richten op de zwakke punten van ons program, zonder dat zij met de noodige kracht van overtuiging kunnen worden afgeslagen; naar binnen omdat die betwistbare punten een duurzame bron zijn van misverstand en discussie in de Partij en een klare, ondubbelzinnige propaganda voor ons beginsel in de Partij zelve in den weg staan.

Daarin zoekt het P.B. dan ook de hoofdzaak van veel strijd en verwarring in de Partij en wij zouden meenen, onze taak slecht en oppervlakkig te verrichten, indien wij trachtten, de Partij heen te leiden door de crisis, waarin zij verkeert, zonder de wijziging van ons beginsel-program aan de orde te stellen.

Wij durven dit met te meer gerustheid doen, daar wij vast overtuigd zijn, dat de eigenlijke grondslagen der Partij, — de leer van den klassenstrijd, de ontwikkeling van het kapitalisme in de richting van het industrieel grootbedrijf met toenemende onteigening der zelfstandige kleine ondernemers en hunne onderverping aan het grootkapitaal, de toenemende mogelijkheid en noodzakelijkheid der maatschappelijke produktiewijze — vaster staan dan ooit. De herziening van ons program zal dan ook, naar onze meening, ons niet dichter brengen bij de burgerlijke democraten, doch ons vaster doen staan tegenover hunne aanvallen en slechts die punten uit het debat met hen verwijderen, die voor de wezenlijke betekenis der sociaaldemocratie van geen belang zijn.

Taar deze herziening zorgvuldig voorbereid moet worden en de medewerking vereischt van alle richtingen in de Partij en van hare theoretisch ontwikkelde krachten, zal het P. B. niet zelf deze voorbereiding ter hand nemen; doch daartoe eene vrij uitgebreide kommissie benoemen, waarin zooveel mogelijk allen een plaats vinden, die voor dezen arbeid in aanmerking komen.

Reeds op het volgende kongres hopen wij de resultaten van dezen arbeid aan de Partij te kunnen voorleggen.

Onderzoek inzake organisatie en propaganda.

Intusschen zal het P. B. zelf de leiding op zich nemen van een onderzoek omtrent de organisatie en de propaganda der Partij. Daartoe zullen wij eerstdaags een vragenlijst aan de afdeelingen verzenden, waardoor de gegevens voor het onderzoek moeten worden bijeengebracht. Waar dit noodig is of gewenscht wordt, zullen wij ook persoonlijke krachten beschikbaar stellen, om in bepaalde afdeelingen of districten dit onderzoek te leiden of er toe mede te werken.

Maar het voornaamste is, dat de afdeelingen, ja alle partijgenooten, deze gelegenheid gebruiken, niet slechts om de gevraagde gegevens te verschaffen, maar voornamelijk, om den toestand in hun eigen organisatie, in hun eigen

woonplaats of streek, ernstig onder de oogen te zien en zich rekenschap te geven van de middelen, noodig om hem te verbeteren.

Intusschen hoopt het P. B. ook enkele loopende vragen van organisatie hetzij tot een oplossing te brengen — bijv. de kontributiekwestie — hetzij ter oplossing voor te bereiden, ingevolge de opdracht van het kongres (verband der verschillende leidende organen, verhouding van het wetenschappelijk tijdschrift tot de Partij).

Agitatie's.

Volgens besluit van het kongres zal de Partij een agitatie moeten beginnen voor den tien-urendag, als stap naar den acht-urendag.

Wij hebben naar aanleiding hiervan besloten, tot geene agitatie mede te werken, alvorens door vertrouwde, zoowel praktisch onderlegde als wetenschappelijk ontwikkelde krachten, een volledig rapport is opgesteld omtrent den stand van het vraagstuk in de buitenslandsche wetgeving en het standpunt, bij elk onderdeel der zaak, door onze partijgenooten en de vakbeweging ingenomen; terwijl bovendien, voer zoover het de arbeidswetgeving betreft, de mannen der praktijk vooraf dienen te worden geraadpleegd; zoowel de besturen der vakverenigingen als de partijgenooten of geestverwanten, die krachtens hun maatschappelijke werkring in 't bijzonder hiervoor in aanmerking komen.

De eerstvolgende zomermaanden zullen worden besteed, om voor de tien-urenbeweging dit materiaal bijeen te brengen.

Het P. B. overwoog verder, dat de ziekteverzekering nog geen onderwerp van ernstig onderzoek en bespreking in de Partij heeft uitgemaakt. Toch zal de Partij eerstdaags komen te staan voor een nieuw ontwerp; zij zal dan zoowel in 't algemeen, als voor allerlei onderdeelen, haar standpunt dienen te bepalen.

Daarom zal ook voor dit onderwerp onmiddellijk een voorbereidend onderzoek als bovenbedoeld door het P. B. worden uitgelokt.

Het plan is, deze beide zaken gereed te hebben tegen 't begin der Winter-kampagne, opdat zij als agitatie-materiaal daarvoor kunnen dienst doen.

Dat intusschen de agitatie voor het algemeen kiesrecht, die in dit politick tijdperk van hoogst dringend belang is, niet door ons zal worden verwaarloosd, behoeft geen betoog. De partijgenooten dienen steeds te bedenken, dat deze agitatie het belangrijkste werk is, dat de Partij heeft te doen, zoowel als punt van strijd tegen de bourgeoisie. als om de arbeidersklasse rondom één centraal punt te groepeeren. Daarom wijde men elk jaar zijne beste krachten aan de voorbereiding der jaarlijksche demonstratie en propageere daarvoor in alle werkplaatsen en fabrieken. Bovendien zorge men, zooveel mogelijk arbeiders, die het kiesrecht kunnen verkrijgen, op de kiezerslijst te brengen; immers, arbeiders die zelf hun kiesrecht niet op prijs stellen, zullen ook voor het algemeen kiesrecht niets gevoelen. En hen, die reeds kiezer zijn, wijze men er op, dat het kiesrecht een klasse-wapen is en dat daarom ook de arbeiders-kiezers moeten medewerken, om het den arbeiders-niet-kiezers te doen deelachtig worden.

Slotwoord.

Waar zóóveel arbeid het P. B. en de Partij wacht, is ernstige toewijding van al onze krachten aan onze groote zaak meer dan noodig.

Het P. B. doet dan ook een beroep op alle afdelingen, bestuurders, propagandisten en leden der Partij, om tot dezen arbeid, elk naar zijn krachten, allen met volle overgave aan wat de Partij eischt, mede te werken.

Weg thans met alle laksheid!

Wie een post in de organisatie bekleedt, wijde zich aan hare vervulling. Wie daartoe te lauw of te onverschillig is, ruime zijn plaats voor beter krachten!

Geen verschil van meening over onderdeelen mag verder partijgenooten weerhouden, den arbeid te verrichten, dien de Partij hun wil opdragen.

Hebben enkele partijgenooten na het kongres een houding aangenomen, met dezen regel in strijd, wij doen een beroep op hun sociaaldemokratisch voelen, op hun eerbied voor de Partij, die hun daartoe geen aanleiding heeft gegeven en twijfelen niet, of zij zelve zullen inzien, dat niet op zulk een wijze de democratische geest der Partij, die van alleneischt toewijding en discipline, tot zijn recht komt.

De sociaaldemokratie staat ook in ons land in voortdurende gevechtspositie. Van al wat er in onze gelederen niet zóó is als het behoorde te zijn, wordt door de tegenstanders gretig gebruik gemaakt, om de Partij verdacht te maken. Daarom is niets verderfelijker voor de Partij, dan het streven, dat bij sommige partijgenooten schijnt te bestaan, om in de pers en in de afdelingen over vaak weinig beduidende zaken met elkander te twisten. Van

allen mag geëischt worden, liever eigen belangen op te offeren, dan de Partij in opspraak te brengen door openlijke aanvallen op partijgenooten, die door onderlinge bespreking en bij wat goeden wil van beide kanten gewoonlijk zeer goed achterwege konden blijven. Nog steeds staat het Nederlandsche proletariaat in overweldigende meerderheid buiten onze organisatie, ja zelfs buiten onzen indirekten invloed. Het eerste werk, de massa tot ons te trekken, is hier nog steeds niet volbracht. Laten wij alles vermijden, wat ons daarin belemmert en daartoe is zeker wel het eerst noodig, dat er van ons allen een geest van samenwerking en toewijding aan onze zaak uitga, die zich verre verheft boven alle mogelijke verschilpunten van het oogenblik. Slechts wanneer die geest sterk en overheerschend is in de Partij en onder hare voormannen, zullen onze pogingen tot versterking van haar standpunt, harer organisatie en propaganda kunnen slagen.

In dien zin roepen wij u toe: Alle hens op het dek voor de S. D. A. P.

Het Partijbestuur der S. D. A. P.:

W. H. VliegEN, Voorzitter.

J. G. VAN KUIJKHOF, Secretaris.

J. W. SLEEF.

W. P. G. HELSDINGEN.

J. H. SCHAPER.

H. SPIEKMAN.

P. J. TROELSTRA.

Amsterdam, Juni 1906.

Aan de Partijgenooten!

In een rondschrijven van het P. B. aan de partijgenooten, deelden wij u mede, welke maatregelen het P. B. dacht te nemen, om de partij heen te leiden door de moeilijkheden, waarin zij zich bevindt en om de besluiten van het jongste kongres uit te voeren.

Uit de berichten van de P. B.-vergaderingen, in „Het Volk” gepubliceerd, zal u zijn gebleken dat wij niet stil hebben gezeten. De voorbereiding der agitatie inzake arbeidsduur is in vollen gang; vragenlijsten inzake het onderzoek naar den stand der ziekteverzekering in ons land zijn rondgezonden; over de vraag in hoeverre een nauwere betrekking tusschen het wetenschappelijk maandschrift en de partij mogelijk is, is het P. B. met de redactie van dat tijdschrift in overleg getreden. Hangende kwestieën in enkele afdelingen zijn door het P. B. in behandeling genomen; voor de propaganda in het Zuiden zijn belangrijke stappen gedaan.

Reeds in dat eerste rondschrijven spraken wij de overtuiging uit, dat de Partij, om de bestaande moeilijkheden te overwinnen, door een ernstig zelfonderzoek de oorzaken daarvan diende op te sporen.

Twee maatregelen werden te dien einde door ons aan de orde gesteld. 1o. een uitgebreid onderzoek door en in alle afdelingen naar den stand, de wijze van werken, de ontwikkeling en de organisatie der Partij en 2o. de voorbereiding voor eene herziening van ons beginselprogramma.

Wat het eerste punt betreft, zoo heeft het P. B. daarvoor de technische hulp van de Soc.-Dem. Studieclub ingeroepen en verkregen. Reeds is de uitgebreide vragenlijst opge maakt, deze zal eerstdaags de afdelingen bereiken; wij wekken bij dezen de partijgenooten op, hieraan hunne volle aandacht en medewerking te schenken; mochten er afdelingen zijn, die bij de beantwoording der gestelde vragen deskundige hulp wenschelijk achten, dan kunnen zij deze door bemiddeling van het P. B. verkrijgen.

Wat de herziening van ons beginselprogramma betreft, zoo is de noodzakelijkheid daarvan op enkele punten reeds uitgesproken door het Kongres van Den Haag (1905). In ons eerste rondschrijven werd hieromtrent het volgende gezegd:

„Reeds tweemaal bleek het, dat onder de partijgenooten de noodzakelijkheid van wijziging in ons programma werd gevoeld. De eerste maal toen de partijgenooten Roland Holst en Mendels, in een programma dat zij opstelden voor „De Zaaier”, wijziging aanbrachten in hetgeen ons Partijprogramma zegt omtrent de toenemende verarming der arbeiders (z.g.n. Verelendings-theorie). De tweede maal, toen de Agrarische Kommissie tot de conclusie kwam,

dat hetgeen ons programma zegt omtrent de verdringing van het kleinbedrijf door het grootbedrijf, niet zonder voorbehoud op het landbouwbedrijf kan worden toegepast. Zoo ook was onze Kamerfractie reeds eenmaal genoodzaakt, bij een bespreking over den theoretischen grondslag onzer Partij, ons programma op zeker punt te verloochenen. En in de wetenschappelijke debatten met tegenstanders moesten de soc.-dem. schrijvers dezen op enkele punten van aanval op ons programma gedeeltelijk gelijk geven.

Het ligt voor de hand, dat de kracht der Partij door zulk een toestand schade lijdt, schade naar buiten en naar binnen. Naar buiten, omdat de tegenstanders voortdurend hunne aanvallen richten op de zwakke punten van ons programma, zonder dat zij met de noodige kracht van overtuiging kunnen worden afgeslagen; naar binnen, omdat die betwistbare punten een duurzame bron zijn van misverstand en diskussie in de Partij en een klare, onduwbelzinnige propaganda voor ons beginsel in de Partij zelve in den weg staan.

Daarin zoekt het P. B. dan ook de hoofdoorzaak van veel strijd en verwarring in de Partij en wij zouden meenen, onze taak slecht en oppervlakkig te verrichten, indien wij trachtten, de Partij heen te leiden door de crisis, waarin zij verkeert, zonder de wijziging van ons beginselprogramma aan de orde te stellen.”

Wij kunnen hieraan toevoegen, dat aan den herhaaldelijk uitgesproken wensch der partijgenooten, om eindelijk eens een programmbrochure te doen verschijnen in den trant van Troelstra's brochure „De S. D. A. P., haar ontstaan, doel en streven”, eerst voldaan kan worden als ons programma is gezuiverd van enkele zinsneden, die den toets der kritiek niet kunnen doorstaan. Daarom houdt het ongewijzigd blijven van ons programma de propaganda onzer beginselen tegen.

Wij zijn bovendien van oordeel, dat een onbevooroordeelde samenspreking der verschillende elementen in onze Partij over hare economische en politieke grondslagen, het beste middel zou zijn, om bij alle verschil van meening omtrent punten van uitvoering en onderdeelen, de principiële eenheid die ons bindt, naar voren te brengen, zoodat een programma-herziening niet anders dan versterkend en verenigend op de Partij zal moeten werken.

Het P. B. heeft om die reden gemeend de voorbereiding dezer herziening als een der eerste punten op zijn programma te moeten plaatsen. In ons eerste rondschrijven kan men hieromtrent nog lezen:

„Daar deze herziening zorgvuldig voorbereid moet worden en de medewerking ver-

eischt van alle richtingen in de Partij en van hare theoretisch ontwikkelde krachten, zal het P. B. niet zelf deze voorbereiding ter hand nemen, doch daartoe eene vrij uitgebreide commissie benoemen, waarin zooveel mogelijk allen een plaats vinden, die voor dezen arbeid in aanmerking komen.

Reeds op het volgend kongres hopen wij de resultaten van dezen arbeid aan de Partij te kunnen voorleggen."

Tot leden dezer commissie heeft het P. B. benoemd de partijgenooten: Ds. S. Bakker, Mr. W. A. Bongger, F. van der Goes, Dr. H. E. van Gelder, Dr. H. Gorter, Henr. Roland Holst, R. Kuyper, P. A. Pijnappel, J. H. Schaper, H. Spiekman, Mr. P. J. Troelstra, W. H. Vliegen, F. M. Wibaut en J. F. Ankersmit. De taak dezer commissie was aldus door het P. B. omschreven: „in een beoordeeling te treden van het beginselprogram; de resultaten van deze beoordeeling neer te leggen in een aan het P. B. uit te brengen rapport, eventueel vergezeld van voorstellen tot wijziging."

De benoeming werd aangenomen door de partijgenooten: R. Kuyper, P. A. Pijnappel, J. H. Schaper, H. Spiekman, Mr. P. J. Troelstra, W. H. Vliegen en J. F. Ankersmit.

Dr. van Gelder meende haar wegens gemis aan tijd niet te kunnen aanvaarden en ds. Bakker gaf in overweging, in zijne plaats een ander lid der „Blijde Wereld"-groep, n.l. ds. Bruins aan te wijzen, aan welk verlangen werd voldaan, waarop ook deze zijne benoeming aannam.

Overigens ontving het P. B. de volgende brieven:

W. P.

De benoeming tot lid van de commissie voor het partijprogram kan ik om de volgende redenen niet aannemen.

Formeel moge de benoemde commissie slechts eene commissie van advies voor het partijbestuur zijn, in werkelijkheid is zij een lichaam dat de taak heeft voor de partij een nieuw program te formuleeren. Het recht om eene zoo belangrijke commissie te benoemen heeft m. i. alleen de partij zelf. Van eene urgentie, die eene afwijking van den gewonen weg zou rechtvaardigen, kan ik niets bespeuren. De heerschende malaise in de partij vindt volgens mijne meening haar oorzaak niet in ons tegenwoordig program.

De tweede reden is dat ik bij mijzelf de overtuiging heb, dat als de commissie op de normale wijze benoemd was, d. w. z. door het kongres, ik niet tot de gekozenen zou behooren. De aard van mijn studiën eenerzijds, mijn door omstandigheden geboden niet-in-het-openbaar-optreden anderzijds, hebben gemaakt dat ik voor het meerendeel der partijgenooten een onbekende ben. En uit onbekenden mag eene dusdanige commissie niet bestaan; dit klemte meer waar bekende partijgenooten, wier intellectuele prestaties niet minder dan de mijne eene benoeming zouden rechtvaardigen,

onder de door u benoemden niet voorkomen.

Hoezeer ik ook gevoelig ben voor de op mij gevallen keuze, kan ik dus het lidmaatschap der commissie niet acceptceeren.

Met partijgoeten,

W. A. BONGER.

* * *

W. P.

De redenen waarom ik uwe benoeming in een commissie tot herziening van ons partijprogram niet kan aannemen zijn kort uitgedrukt de volgende:

1e. behoort m. i. tot een herziening van het program alleen dan te worden overgegaan wanneer een krachtig verlangen daartoe bij een groot deel der partij duidelijk aanwezig is;

2e. moet dat verlangen, na voorbereiding in de pers en de afdelingen, uitdrukkelijk door een kongres worden uitgesproken, na behandeling van een in den beschrijvingsbrief opgenomen voorstel tot herziening;

3e. kan een commissie voor een taak als deze alleen dan benoemd worden door het P. B., wanneer een kongres aan het P. B. opdracht heeft gegeven.

Niets van dit alles geschied zijnde, komt het mij voor dat de democratische weg door het P. B. in deze aangelegenheid geheel verlaten is, en het plan tot herziening aangemerkt moet worden als een voortzetting van den inwendigen partijstrijd door de revisionistische fraktie, die thans over de meerderheid beschikt.

Uw partijgenoot

F. VAN DER GOES.

* * *

W. P.

Ik vergat u nog te melden dat ik de benoeming in de comm. van het P. B. niet aanneem.

Groetend,

H. GORTER.

* * *

W. P.

Hiermede bericht ik u, dat ik de benoeming tot lid van de „commissie voor het Partijprogram" niet kan aanvaarden. De tijd ter overweging van een herziening van ons program acht ik niet gekomen. Dit zou m. i. eerst dan 't geval zijn, wanneer het Kongres na voorbereidende beraadslaging tot de konklusie was gekomen, dat een onderzoek als door u bedoeld, wenschelijk was. De motieven, in het laatste rondschrjven van het P. B. aangevoerd voor de wenschelijkheid der herziening, kan ik in het minst niet beamen.

Het spijt mij dat mijn antwoord door afwezigheid eenigen tijd werd vertraagd.

Met pgr.

HENRIETTE ROLAND HOLST.

W. P.

In antwoord op uw schrijven 14 Juli moet ik u berichten, dat eene benoeming in de door u ingestelde commissie tot overweging van wijziging van ons beginselprogramma, door mij niet kan worden aangenomen.

Naar mijne meening ligt de beslissing of wijziging van ons beginselprogramma zal worden overwogen en voorbereid bij ons partijcongres, nadat in de afdeelingen over de wenschelijkheid van het onderzoek is beraadslaagd. Het congres dat zulk besluit neemt zal m. i. ook de commissie moeten benoemen of aan het P. B. de uitdrukkelijke opdracht tot samenstelling der commissie moeten geven. Kwam eene commissie op deze wijze tot stand, dan zou eene benoeming daarin door mij worden aangenomen.

Met partijgroeten,

F. M. WIBAUT.

In plaats dezer weigerachtige partijgenooten werden daarop de partijgenooten dr. W. van Ravesteijn Jr., Jos. Loopuit, Mr. M. Mendels, P. Wiedijk, dr. Ant. Pannekoek en P. I. Tak in de commissie benoemd, die eveneens de opdracht weigerden en wel in onderstaande brieven.

W. P.

In antwoord op het schrijven van partijgenoot Van Kuijkhof d.d. 28 Juli, deel ik u mede, dat ik om verschillende, zoowel persoonlijke als principiële redenen, de benoeming als lid van de Commissie voor het Partijprogramma niet kan aanvaarden.

Met partijgr.

W. VAN RAVESTEIJN Jr.

* * *

W. P.

Het spijt mij zeer dat ik aan uwe uitnodiging om zitting te nemen in de Commissie door u bedoeld, niet kan voldoen.

Voor mij blijft het bezwaar, indertijd door mij in ons blad te berde gebracht, bestaan en ik zie, waar dit het geval is, voor mijn persoon iets dat tegen mijn geweten indruischt, wilde ik aan de totstandkoming eener Commissie, aan den anderen kant toch medewerken.

Met soc.-dem. groeten,

JOS. LOOPUIT.

* * *

W. P.

In antwoord op de missive van onzen sekretaris dato 28 Juli, moet ik u mededeelen dat ik in verband met de motiveering door het P. B. in zijn circulaire aan de afdeelingen gegeven van de urgentie van programherziening, de benoeming tot lid der betreffende Commissie niet kan aanvaarden.

Met p.gr.

MENDELS.

W. P.

In antwoord op uw schrijven in zake de Commissie voor Programherziening, deel ik u mede voor het lidmaatschap daarvoor te bedanken, daar de kwestie m. i. niet zoo urgent is, dat zij de ondemokratische wijze billijkt waarop het Partijbestuur haar aan de orde heeft gesteld.

Met partijgroete

P. WIEDIJK.

* * *

W. P.

Tot mijn spijt moet ik u mededeelen, dat ik de benoeming tot lid van de programcommissie niet kan aannemen.

Met vriendsch. groeten,

ANT. PANNEKOEK.

* * *

Waarde Partijgenooten. — Ik heb na ernstige overweging besloten de benoeming in de advies-comm. voor programherziening niet aan te nemen.

Het komt mij voor, dat de praelabele vraag, nl. of aan eene commissie de overweging der herziening zal worden opgedragen, aan het Congres moet worden voorgelegd, en dat de voorstellende partij, hetzij het P. B., hetzij eene afdeling, daarbij de motieven moet ontwikkelen, die haar tot het voorstel leiden. Volgt daarna een vrij debat in woord en schrift, dan kan de Partij zich rekenschap geven van de zaak en ten Congresse beslissen of zij de voorbereiding eener herziening wil gelasten of niet.

De Comm. tot voorlichting van het P. B. zal feitelijk de Partij voorlichten. Het P. B. heeft die hulp niet zoozeer noodig. Behoeft aan voorlichting is twijfel of het bestaande juist en voldoende is. En deze twijfel mag, naar mijn inzien, waar door commissorialen arbeid de zaak definitief zal worden aan de orde gesteld, alleen door de Partij in haar Congres worden uitgesproken.

Wilt mij dus excuseeren. Ik acht uw besluit verkeerd en mag aan de uitvoering niet deelnemen.

Wilt mijn verontschuldiging aannemen dat dit antwoord wat laat komt. Vacantie was de oorzaak.

Met partijgroot.

TAK.

Ziethier, partijgenooten, een geval van gemeenschappelijke dienstweigering van leden der Partij, dat niet zonder protest moet kunnen plaats vinden.

Ter voorkoming van misverstand zij op den voorgrond gesteld, dat het P. B. zichzelf niet onfeilbaar acht en dus de mogelijkheid veronderstelt, dat het eerstvolgend congres, hetwelk door de statuten is aangewezen, om het beleid van het P. B. in dit jaar te beoordeelen, over de programherziening en de urgentie daarvan een andere meening zal blijken te hebben dan het tegenwoordige P. B. Het is mogelijk, dat de voorstellen, die inzake de programherziening door het P. B. zullen worden ingediend, door het Congres zullen wor-

den verworpen of geamendeerd bijv. in dien zin, dat slechts de wenschelijkheid eener herziening zal worden uitgesproken en dat het Kongres, om deze voor te bereiden, zelf een Kommissie benoemt, of de benoeming daarvan aan het nieuwe P. B. opdraagt. Geschiedt dit, het P. B. zal daarin gaarne berusten, doch intusschen de redenen mededeelen, waarom het gemeend heeft, dat een tweede verklaring van de noodzakelijkheid eener programherziening, na die van het Haagsche Kongres, overbodig was en waarom het juist de programherziening wenschte te doen plaats hebben in 1907, het jaar, waarin geene verkiezingen zijn te verwachten — terwijl het volstrekt niet zeker is, dat niet reeds in 1908 het ministerie-De Meester zal struikelen over grondwetsherziening of belasting-ontwerpen, in welk geval een Kamer-ontbinding tot nieuwe verkiezingen zou leiden. Komt de Partij in dezen tot een andere konklusie, dan neemt zij de verantwoordelijkheid voor verder uitstel voor hare rekening; zoolang dit niet uitdrukkelijk is geschied, meent het P. B. die verantwoordelijkheid niet op zich te moeten nemen. In elk geval meent het P. B., de Partij althans in de gelegenheid te moeten stellen, op het e. v. kongres met kennis van zaken over ons program te kunnen oordeelen en, daartoe voorgericht door adviezen van verschillende zijde, eventuele voorstellen tot programwijziging in behandeling te kunnen nemen. Die leden der benoemde kommissie, die geen heil zien in programwijziging, of deze niet urgent achten, of daarover nog een tweede uitspraak van het Kongres willen uitlokken, hadden juist in de Kommissie gelegenheid, voor deze meeningen propaganda te maken en deze in het rapport der Kommissie nader te ontwikkelen. De vrijheid der partijgenooten en het recht der Partij, om die beslissing te nemen die zij nuttig acht, waren dus door het besluit van het P. B. in geenen deele aan banden gelegd; integendeel kreeg de Partij, juist door het rapport der Kommissie, de gelegenheid met de meeste kennis van zaken van dat recht gebruik te maken. Daarom is de weigering dezer partijgenooten om van deze Kommissie deel uit te maken, in geen enkel opzicht gerechtvaardigd, ja, zij ontnemen zichzelf daardoor juist de gelegenheid om op het advies dier Kommissie invloed uit te oefenen en langs dien weg de Partij hunne meening kenbaar te maken.

Het P. B. heeft zich thans de vraag gesteld, wat, na deze dienstweigering van een deel der partijgenooten, te doen.

Eene wijziging van ons program kan alleen volledig worden voorbereid, indien de verschillende richtingen in de Partij daartoe medewerken. Vandaar de benoeming der Kommissie van advies, waarin alle richtingen waren vertegenwoordigd.

En nu is de beteekenis der weigering van de bedoelde partijgenooten deze, dat onder hen al de door het P. B. aangezochte leden voorkomen van de richting die in de „Nieuwe Tijd” haar uitdrukking vindt. Toen de eerst aangewezen leden van die richting hadden bedankt, heeft het P. B. andere van diezelfde richting uitgenoodigd en ook dezen hebben hunne medewerking geweigerd.

Hiermede staat het vast, dat het P. B. geen zóó veelzijdig advies kan verkrijgen, als

het ter voorlichting van zichzelf en van de Partij noodig heeft. De collectieve dienstweigering dezer partijgenooten verhindert het P. B., dit voorname punt van zijn program volledig uit te voeren.

Er komt nu wel een rapport van een Kommissie, maar juist die partijgenooten, die zich het meest over theoretische kwestien plegen te uiten, zijn daarin niet aan het woord. In plaats van samspreking en overleg in de Kommissie, zal nu komen debat en onderlinge bestrijding in de pers; had het P. B. verwacht, dat door de bespreking van de grondslagen onzer Partij de eenheid omtrent die grondslagen onder de verschillende denkenden in de Partij zou zijn gebleken — had daarom deze Kommissie een middel tot onderlinge toenadering en verwijdering van misverstanden kunnen zijn — deze partijgenooten verhinderen door hunne gemeenschappelijke obstruktie dit werk van vereeniging en werpen in plaats daarvan allerlei kwesties van formeelen aard op, die de aandacht der Partij van de hoofdzaak afleiden, een bron van nieuwe vershilpunten zullen zijn en alleszins geschikt, **om de eenheid en kracht der Partij verder te ondermijnen.**

In ons eerste rondschrjven aan de Partij verzochten wij de medewerking aller partijgenooten bij de vervulling der taak, die wij, met ons mandaat, op ons hebben genomen. Het ligt voor de hand dat, nu die medewerking ons door een gansche groep van partijgenooten op een belangrijk punt wordt geweigerd, het P. B. zich heeft afgevraagd of het zijn mandaat niet zou stellen in handen der Partij, die aldus de gelegenheid zou hebben, om uit te maken of zij door haar eigen gekozen tegenwoordigers wil bestuurd worden, dan wel door eenige personen, die zich zelf stellen in de plaats van dat bestuur. Indien het P. B. niet tot dezen uitersten maatregel is overgegaan, geschiedde dit, om de tegenstellingen in de Partij niet meer te verscherpen; om de Partij te bewaren voor de moeite en kosten van een buitengewoon Kongres, dat in dat geval moeilijk achterwege had kunnen blijven en om geen staking te brengen in het vele belangrijke werk, dat de Partij dit jaar heeft te doen.

Daarom heeft het P. B. besloten, ondanks het feitelijke verzet dezer partijgenooten met de voorbereiding der programherziening door te gaan. Kan deze thans niet zóó veelzijdig geschieden, als het P. B. had gewild, de verantwoordelijkheid hiervoor rust niet op het P. B., doch op hen, die zich door hunne dienstweigering boven het P. B. hebben gesteld.

Intusschen mag het P. B. niet nalaten, de Partij nader in te lichten omtrent den aard der tegenwerking, die het in dezen heeft ondervonden — te minder, nu de bedoelde partijgenooten bezig zijn, enkele afdelingen vóór hunne zaak te spannen door het uitlokken van moties tegen het P. B.

Hieromtrent zij slechts opgemerkt dat het P. B. voor zijne daden verantwoording schuldig is aan het Kongres, niet aan enkele afdelingen en verder: dat het zeker geen bewijs zou zijn van vaste leiding, indien het P. B. na eenmaal een goed overwogen besluit te hebben genomen, op verzoek van enkele afdelingen daarop zou terugkomen. Met de meeste

gerustheid wacht het P. B. omtrent zijn beleid de uitspraak af van het Kongres van 1907; het zou strijden met elk denkbeeld van partijorganisatie, indien het in plaats daarvan enkele afdelingen zou laten beslissen, wat het P. B. al of niet heeft te doen. Zij dus, die het met deze daad van het P. B. niet eens zijn, zullen het aanstaand Kongres moeten afwachten om die meening uit te spreken en eene beweging tegen het P. B., als thans door de dienstweigeraars in enkele afdelingen optouw wordt gezet, kweekt slechts desorganisatie en is niet geschikt, om op de houding van het P. B. eenigen invloed uit te oefenen.

Tevens wordt de eigenlijke kwestie, voor het gansche partijleven beslissend, op deze wijze verdonkeremaand. Omtrent besluiten van een P. B. zal wel steeds onder de partijgenooten verschil van gevoelen blijven bestaan. Het Kongres is juist daar, om daarvan blijk te geven en daarover te beslissen en menig partijgenoot, die het Kongres niet kan afwachten, vond in onze pers gelegenheid, om zijne kritiek uit te oefenen.

Maar wat in deze zaak iets nieuws is, — en waarover zij, die haar in hunne afdeling ahangig maakten, geen uitspraak hebben gevraagd — dat is de vraag of het aangaat dat partijgenooten, die het met een besluit van het P. B. oneens zijn, op dien grond mogen weigeren, daaraan hunne medewerking te verleenen? Om de praktische betekenis hiervan goed te begrijpen, stelle men zich de vraag, wat er van de Partij zou terecht komen, als het voorbeeld dezer partijgenooten navolging vond? Het P. B. heeft, óók zonder speciale opdracht van het vorig Kongres; nog een ander belangrijk besluit genomen: een, het gansche partijleven omvattend onderzoek door en in de afdelingen. Het laat zich denken, dat er partijgenooten, misschien afdelingen zijn, die dit besluit evenzeer afkeuren, als de onwillige partijgenooten de voorbereiding tot programherziening. Moeten die partijgenooten of afdelingen dan ook zeggen: wij weigeren onze medewerking? En zal voortaan ieder partijgenoot het recht hebben, alleen mede te werken tot die daden of besluiten van het P. B., waarmede hij persoonlijk instemt? Zoo ja, dan is het anarchisme de Partij binnengetreden en hare verbrokkeling en ontbinding slechts een kwestie van tijd. Of zijn het slechts enkele partijgenooten, die geen leiding boven zich behoeven te erkennen en, het monopolie bezittend van alwijsheid, maling mogen hebben aan wat het orgaan, door de partij met de leiding belast, van hen vraagt? Maar het P. B. weigert, twee soorten van partijgenooten te erkennen, ééne die zich boven de organisatie verheven acht en eene, die zich aan haar onderwerpt. Het eischt van alle partijgenooten, dat zij zijne leiding zullen volgen, wetend, dat het Kongres de plaats is, waar het P. B. zich heeft te verantwoorden en dat van Kongres tot Kongres de Partij hare uitdrukking vindt in het P. B. Het neemt geen genoegen met een handelwijze als de onderhavige, waarbij enkele personen zonder eenig mandaat, slechts steunend op hun eigen gevoel van onfeilbaarheid, zich stellen in de plaats van het Kongres en op hun eigen houtje de uitvoering van een P. B.-besluit tegenwerken, een besluit, waarvan eerst op het

volgend Kongres zal kunnen blijken of de Partij er evenzoo over denkt als zij. Meer dan eens werd er in de Partij geklaagd over slaptigheid in de leiding. Maar wanneer enkele personen aldus de leiding van het P. B. ontkennen en hun persoonlijken wil gebruiken om het in de uitvoering van zijn program te belemmeren, dan is de partij zonder roer, overgeleverd aan de willekeur van enkelen, **dan is alle leiding onmogelijk.** De kwestie, die op het eerstvolgend Kongres zal zijn op te lossen, is dus deze, of kritiek op de besluiten van het P. B. mag ontaarden in onwil, om ze te helpen uitvoeren; of daar al dan niet zullen zijn in de Partij extra-partijgenooten, die wel aan anderen discipline mogen prediken, doch vrij zijn, in hoeverre zij zelf deze al dan niet zullen beoefenen.

Is in het bovenstaande het feit der dienstweigeren slechts op zich zelf beschouwd, in het schrijven van partijgenoot Van der Goes komt een zinsnede voor, die ons aanleiding geeft, het te beschouwen in verband met andere feiten, waardoor zijn beteekenis voor ons partijleven nog veel bedenkelijker wordt. Wij bedoelen de bewering, dat „het plan tot herziening aangemerkt moet worden als een voortzetting van den inwendigen partijstrijd door de revisionistische fractie, die thans over de meerderheid beschikt.”

In deze woorden ligt de gedachte opgesloten, dat het bestaande P. B. feitelijk niet de Partij, doch slechts ééne bepaalde richting vertegenwoordigt; dat het zich bij zijne besluiten dus niet laat leiden door zijn inzicht in hetgeen het belang der Partij eischt, doch door de zucht, om eene andere richting afbreuk te doen; dat deze zich dus geroepen kan achten, het P. B. als vijandig element te dwarsboomen, in plaats van het als leidend partijorgaan te erkennen.

Waar moet het heen, partijgenooten, als deze opvatting post vat in de Partij en zich uit in feiten als het hier bestredene?

Zeer zeker zijn er omtrent bepaalde feiten tegenovergestelde meeningen in de Partij; ook blijkt er onder een groep van intellektuelen een sterke neiging te bestaan, om de Partij in twee richtingen te verdeelen, die dan door groote principiële verschillen zouden zijn gescheiden, een streven, waarover wij ons te dezer plaatse niet kunnen uitlaten. Maar deze richtingen moeten, willen zij zich binnen de Partij blijven bewegen, toch de discipline en organisatie erkennen en zij plaatsen zich buiten, ja tegen de Partij, zoodra zij in een harer organen niet meer zien dan het orgaan eener tegenovergestelde richting, dat men heeft te bekampen.

Dit nu doet Van der Goes en wat hij zegt, blijkt door hunne daden de opvatting van meerderen.

Het is beneden de waardigheid van het P. B. om zich tegen die opvatting te verdeelen. Wij maken er slechts melding van, omdat deze woorden over het gansche optreden dezer partijgenooten een eigenaardig licht verspreiden en de Partij tijdig dient te worden gewaarschuwd voor het spel, dat men met haar tracht te spelen.

Die bewering van Van der Goes toch kan

slechts daarom met een schijn van recht worden geuit, omdat de leden of aanhangers der zoogenaamde „Nieuwe Tijd”-groep, die op de voordracht stonden voor het P. B., op grond der bekende Utrechtsche motie hebben geweigerd, deel van het P. B. uit te maken. Indien het tegenwoordige P. B. eenzijdig is samengesteld, is dit de schuld van hen, die met hunne taktiek van dienstweigering zijn begonnen zoodra de Partij heeft gemeend, hun den wenk te moeten geven, om bij de kritiek op partijgenooten deze niet onnoodig buiten de sociaaldemocratie te plaatsen en te verbitteren.

Deze zelfde taktiek werd voortgezet, toen enkele dezer partijgenooten aftraden als redacteuren van partijbladen en verklaarden, zich niet meer voor politieke debatten enz. beschikbaar te stellen — niet op grond, dat zij zich daarvoor minder geschikt of bekwaam zouden achten of om andere persoonlijke redenen, maar bij wijze van verzet tegen het besluit van het Utrechtsche Kongres.

In ons eerste rondschrijven deden wij een beroep op het sociaaldemocratisch voelen dezer partijgenooten en op hun eerbied voor de Partij en spraken wij de verwachting uit, dat zij zelve zouden inzien dat niet op zulk eene wijze de democratische geest der Partij, die van allen toewijding eischt en discipline, tot zijn recht komt.

Helaas, die verwachting is ijdel gebleken; de taktiek van lijdelijk verzet wordt voortgezet; dienstweigering blijkt over een gansche linie van partijgenooten het parool te zijn; het door ons gewraakte geval van ongehoorzaamheid aan het P. B., blijkt slechts de laatste schakel te zijn in een keten van daden, die alle bedoelen, de Partij te dwingen, de minderheid, over wier wijze van optreden zij te Utrecht hare afkeuring uitsprak, om met

Van der Goes te spreken, „in haar eer te herstellen”.

Partijgenooten, het is met innig leedwezen, dat wij u voor deze stelselmatige oppositie moeten waarschuwen. Maar wij mogen dit niet nalaten, daar eene oppositie van dien aard niet anders **dan op de ontbinding der Partij** kan uitloopen — tenzij deze om des lieven vredes wille besluite, haar waardigheid op te offeren aan de eigenzinnigheid dergenen die slechts dan hun volle toewijding aan de Partij gelieven te geven, indien deze alles wil doen, wat zij van haar verlangen.

Ten slotte wenschen wij te verklaren, dat de bedoeling van dit schrijven niet is, om nu op onze beurt moties en uitspraken van de afdelingen uit te lokken. Daar is ander werk dan dit aan de orde gesteld, dat niet bedoelt, een deel der Partij tegen een ander in het harnas te jagen; doch om de Partij innerlijk bewuster en naar buiten sterker te maken. Daarop zal, naar wij hopen, de arbeid der Partij vooreerst gericht blijven.

Het aanstaand Kongres moge dan, zoo noodig, maatregelen nemen, om de desorganisatie, waarvan het door ons gewraakte optreden getuigt, te doen plaats maken voor die samenwerking in de Partij, zonder welke haar bestaan eene onmogelijkheid is.

Het Partijbestuur der S. D. A. P.,

W. H. VLIEGEN, Voorz.
J. G. VAN KUIJKHOF, Secr.
W. P. G. HELSDINGEN.
J. H. SCHAPER.
H. SPIEKMAN.
J. W. SLEEF.
P. J. TROELSTRA.

DEN HAAG, 8 Februari 1907.

Aan het Partijbestuur der S. D. A. P.

Waarde Partijgenooten!

Namens de commissie in zake programherziening heb ik de eer het navolgende onder uwe aandacht te brengen:

De commissie is tot het inzicht gekomen, dat het haar niet mogelijk zal zijn, haar taak vóór het a. s. congres geheel te voltooien. Eenerzijds werkt daartoe mede het feit, dat het commissielid Kuiper, die een belangrijk deel van den arbeid der commissie op zich genomen heeft, zich in het buitenland bevindt, wat de tot spoedig werken noodige onderlinge verstandhouding zeer belemmert. Anderzijds zijn door enkele leden der commissie zoodanige bedenkingen tegen ons program geopperd dat, werd daaraan tegemoet gekomen, zij niet zou kunnen volstaan met een voorstel tot wijziging van enkele woorden of zinsneden van ons program, maar wellicht een zoo goed als geheel nieuwe formulering van het program zou moeten voorstellen. Zoo komt het dat, hoewel de omvangrijke voorarbeid voor de programherziening grootendeels gereed ligt, de commissie haar eindrapport nog niet heeft kunnen vaststellen.

Niet om daarmee te kennen te geven dat de kritiek, in den boezem der commissie op het program uitgeoefend, daarmee uitgeput zou zijn, en evenmin om te verklaren dat de meerderheid der commissie het met al de geopperde bedenkingen eens zou zijn, maar enkel om den indruk te geven van den omvang, dien bij nader onderzoek de taak der commissie heeft aangenomen en om dus verklaarbaar te maken hoe het komt, dat zij met haar werk nog niet geheel gereed is kunnen komen, laten wij hier een opsomming volgen van eenige der bezwaren die tegen het huidige program der partij door een of meer leden der commissie geuit zijn.

In het program komt, zoo werd opgemerkt, de voor het proletariaat gunstige tendenz der proletarische actie, door Marx en Engels erkend, niet voldoende tot zijn recht. Dat de werkloosheid toeneemt, gelijk het program verklaart, werd onbezwegen geacht, terwijl omtrent de crisissen de formulering van het program niet genoeg ruimte laat voor de mogelijkheid, dat de organisatie der productie door trusts enz. de crisissen kan doen verminderen. Ten opzichte van de bedrijfsbeweging in den landbouw werd het program foutief geacht, al doet dit niets af aan de zekerheid van het socialisme ook in het landbouwbedrijf. Ook wat de vermogensbeweging betreft, werd niet houdbaar geacht de verzekering, dat de arbeidsmiddelen in handen van een steeds kleiner wordende aantal personen komen, maar moest, naar men meende, alleen van een relatieve afname der bezitters gesproken worden. Daarentegen wijst het program er niet op, dat de onteigening (door hypotheeken als anderszins

en de kapitaalsmacht ook doordringt in die voortbrengingsterreinen, waar het kleinbedrijf nog stand houdt. Dat de armoede der niet-bezitters toeneemt, werd in ieder geval onjuist geoordeeld, afgezien van de vraag, of het al dan niet gewenscht is, een relatief afnemenden proletarischen levensstandaard te aanvaarden. Het historisch beeld der economische ontwikkeling in het huidig program werd verward genoemd; het houdt niet voldoende rekening met het verschil tusschen het ongebreidelde kapitalisme en het kapitalisme, waarin de proletarische actie als tegentendenz werkt. Ook wordt in het program ten onrechte het verband der sociaaldemocratie als politieke partij met vakbeweging en coöperatie niet genoemd.

Voorts werd opgemerkt, dat in het program verscheidene overdreven en dus niet houdbare uitdrukkingen voorkomen. Zoo wordt gezegd, dat de arbeidsmiddelen in handen van „enkele” personen zijn en dat er een klasse is die van „alle” bezit ontbloomt en „totaal” afhankelijk van de bezittende is.

De ondergang van den middenstand werd te eenvormig voorgesteld geacht, terwijl het program geen aandacht wijdt aan het opkomen van een nieuwen middenstand en over de bijzondere positie van het landbouwbedrijf in dezen geheel zwijgt.

In het algemeen, aldus luidde een opmerking, houdt het program te weinig rekening met de psychische werking der economische invloeden in het proletariaat, zoo wat het gevoel van „Verledening” als het ontwaken van een strijdbaren geest betreft.

Voorts werd de meening geuit, dat in het program moest uitkomen, hoe bij de groepeerings in den klassenstrijd wel voornamelijk het belang den doorslag geeft, maar toch ook meerderen tegen hun klasse- en persoonlijk belang in de zijde der arbeiders kiezen.

Nog werd de wenschelijkheid uitgesproken van eene verklaring dat het lidmaatschap der partij wel aan het politiek-economische stelsel van Marx, maar niet aan zijn wijsgeerige denkbeelden bindt.

Eindelijk was er een element in de commissie, dat nu reeds voor zich zelve tot de conclusie gekomen was, dat schier de geheele gedachten-gang van het program onjuist is, hoewel het van een juist uitgangspunt tot een juiste conclusie komt.

Op grond van het feit, dat zoo velerlei bedenkingen tegen het bestaande program in haar midden door een of meer leden zijn geuit, acht de commissie, gelijk gezegd, het niet waarschijnlijk, dat haar eventueel voorstel slechts zou strekken tot wijziging van enkele uitdrukkingen in het program en is zij in ieder geval tot de ervaring gekomen, dat zij vóór het a. s. congres nog geen herzieningsvoorstel gereed zou kunnen krijgen.

Waar nu onder die omstandigheden daartoe de gelegenheid openkomt, meenen wij dat het wenschelijk zou zijn, indien het congres aan onze commissie uit de partijgroep die zich aan den arbeid der commissie onttrokken heeft, eenige personen toevoegde, opdat wij kunnen trachten tot een vergelijk te komen en zoodoende aan het volgend congres een program voor te stellen, dat alle richtingen in de partij bevredigt. Wij verwachten immers, dat er omtrent het beginselprogram overeenstemming tusschen alle stroomingen in de partij te verkrijgen is, en wel omdat de in de commissie tegen het program geopperde bedenkingen eensdeels slechts tegen de formuleering gericht zijn, anderdeels onderwerpen betreffen waaromtrent reeds eenheid in de partij bestaat (bijv. de bedrijfsbeweging bij den landbouw) of na grondige discussie ongetwijfeld komen zal. Wij achten de eenzijdig geworden samenstel-

ling van onze commissie een groot nadeel voor de partij, omdat, zoo de tegenstellingen in de partij noodeloos verscherpt worden, de verschillende richtingen op schriftelijke gedachtenwisseling in de tijdschriften en niet op het veel meer doeltreffende mondelinge overleg aangewezen zijn en zoo de verwarring, die in de polemieken en debatten merkbaar is, niet op de gemakkelijkste wijze uit den weg wordt geraimd.

De commissie zou er dus prijs op stellen, indien het Partijbestuur in dezen zin voorstellen aan het congres zou willen doen.

Namens de commissie,

De secretaris

J. F. ANKERSMIT.

Reglement van Orde voor het Partijbestuur.

Van overdracht en aanvaarding.

Artikel 1. Jaarlijks op den zevenden Zaterdag na het gewone congres, constitueert zich het nieuw gekozen Partijbestuur in een vergadering, waartoe ook de aftredende leden geconvoceerd worden. Het aftredende P. B. licht desgevraagd het nieuwe P. B. in, over alle aanhangende zaken.

In deze vergadering draagt het oude P. B. de boeken en bescheiden over aan het nieuwe P. B.

Art. 2. Bij het aanvaarden van het nieuwe P. B. wordt een tweede voorzitter en een tweede secretaris benoemd.

Van de vergaderingen.

Art. 3. Het P. B. vergadert zoo dikwijls het dit noodig oordeelt, doch minstens ééns per maand.

Het stelt telkens in iedere vergadering het tijdstip der volgende vergadering vast.

Art. 4. De gewone vergaderingen worden als regel des Zaterdag half elf voormiddags gehouden op het bureau van de Partij.

Indien alsdan vier leden, waaronder de eerste of tweede voorzitter en de secretaris aanwezig zijn, wordt de vergadering terstond geopend.

Art. 5. Indien een lid afwezig is ter vergadering, wordt daarvan in het in art. 26 bedoelde verslag melding gemaakt.

Wie de vergadering voor de helft van haren duur verzuimt, wordt voor de toepassing van het eerste lid van dit artikel geacht afwezig te zijn geweest.

Indien een lid zich aan voortdurend plichtsverzuim schuldig maakt ten opzichte van het bijwonen der vergadering, wordt daarvan melding gemaakt in het bovenbedoelde verslag.

Van de agenda.

Art. 6. Drie dagen vóór den aanvang van iedere vergadering zendt de secretaris aan ieder lid een agenda van de te behandelen onderwerpen.

Art. 7. Indien drie leden zulks verlangen, moet tegen den eerstvolgenden Zaterdag een vergadering van het P. B. worden belegd, mits het verzoek 3 dagen te voren is ingediend bij den secretaris.

Art. 8. Vijf dagen voor elke vergadering kan ieder lid een punt van bespreking inzenden, hetwelk op de agenda moet worden geplaatst. Het Dag. Best. beschikt over de volgorde, die echter in de vergadering kan gewijzigd worden.

Art. 9. De agenda kan ook na den derden dag vóór de vergadering door ieder lid worden aangevuld. Bij tijdige mededeeling kan de secretaris, indien het gewicht der kwestie dit meebrengt, den leden vóór den dag der vergadering met het nieuwe punt in kennis stellen.

Van de ingekomen stukken en rondvraag.

Art. 10. Bij den aanvang der vergadering, na het lezen der notulen, worden, benevens de mededeelingen bedoeld in art. 30 de ingekomen stukken gelezen of medegedeeld en zoo mogelijk terstond afgehandeld of ingedeeld bij de punten der agenda.

Art. 11. De afhandeling der agenda wordt in elke gewone vergadering rondvraag gehouden.

Indien twee leden bezwaar maken tegen de afdoening eener hierbij opgeworpen kwestie, moet deze uitgesteld worden.

Van de notulen.

Art. 12. De secretaris houdt de notulen en wordt daarin bijgestaan of vervangen door den 2en secretaris.

De notulen der vorige vergadering en zoo noodig die van de vergaderingen van het Dag. Bestuur worden telkens bij den aanvang der vergadering gelezen en al of niet gewijzigd goedgekeurd.

In buitengewone gevallen, b.v. in buitengewone vergaderingen, kan de lezing worden overgeslagen, doch niet vaker dan éénmaal achtereenvolgens.

Art. 13. De leden van het P. B. hebben ten allen tijde het recht inzage en uittreksels van de notulen te nemen. Publicaties uit de notulen kunnen alleen geschieden volgens besluit van het P. B.

Uittreksels uit de notulen worden aan niet-leden van het P. B. alleen verstrekt op last van het Congres ten behoeve van geschillen of aangelegenheden bij het P. B. of bij een op last der partij ingestelde commissie aanhangig.

Art. 14. De notulen worden voor ieder partijjaar bewaard in een afzonderlijk cahier, waarop het jaartal duidelijk is aangegeven en in het archief bewaard.

Van de beraadslagingen, besluiten en stemmingen.

Art. 15. De voorzitter (resp. 2e voorzitter) leidt de vergadering.

Indien de debatten over eenig onderwerp zijn gesloten, kunnen deze alleen heropend worden na besluit bij hoofdelijke stemming.

Art. 16. Het P. B. besluit niet, indien drie van de leden afwezig zijn en een der aanwezige leden zich verzet tegen het nemen van een besluit.

Art. 17. Over zaken wordt mondeling, over personen schriftelijk gestemd.

Bij staking van stemmen wordt het onderwerp zoo mogelijk uitgesteld tot de eerstvolgende vergadering. Echter wordt bij onvoltalligheid eerst gewacht tot het ontbrekende lid of de ontbrekende leden, indien daarop uitzicht bestaat, tegenwoordig zijn.

Staken de stemmen voor de tweede maal, dan wordt geacht, dat het in stemming gebrachte vraagpunt of voorstel is verworpen en moet een andere oplossing worden gezocht.

Bij een tweede stemming wordt alleen het vroeger ontbrekende lid (of leden) door den voorzitter op de hoogte der kwestie gebracht. Voor de beraadslagingen geldt art. 15 2e lid.

Art. 18. Bij de behandeling eener aangelegenheid waarbij een lid betrokken is, verlaat deze de vergadering, zoolang deze aangelegenheid in behandeling is, tenzij het P. B. anders beslist. Weigeren de betrokken leden, dan wordt het protest daartegen in het verslag opgenomen, zoo noodig met de namen dier leden.

Van de benoemingen.

Art. 19. Benoemingen geschieden alleen in vergaderingen en wel in voltallige, tenzij ze dringenden spoed vereischen en leden door ziekte verhinderd zijn.

Doch in een onvoltallige vergadering heeft nimmer een benoeming plaats, indien voor de volgende vergadering redelijk uitzicht bestaat op voltalligheid.

Art. 20. Bij staking van stemmen wordt de benoeming zoo mogelijk uitgesteld tot de volgende vergadering. Is uitstel ongewenscht of reeds toegepast, dan beslist het lot.

Art. 21. De leden onthouden zich van medestemmen inzake benoemingen voor bezoldigde partijambten, waarnaar zij of hunne bloedverwanten tot in den derden graad persoonlijk dingen.

Van de vergoeding.

Art. 22. De leden ontvangen voor de bijwoning der vergadering vergoeding voor reiskosten.

Bovendien worden vergoed de verblijfkosten en wel naar den volgenden maatstaf:

Voor een vergadering gehouden van 10½ tot 4 à 5 uur wordt uitgekeerd voor buiten Amsterdam wonende leden f 2.—; indien de vergadering zooveel langer duurt, dat nachtverblijf noodzakelijk is, wordt daarvoor bovendien hoogstens f 2.50 vergoed.

Leden die door de bijwoning der vergadering loon derven, wordt de loonderving bovendien vergoed.

Art. 23. De leden van het D. B. ontvangen vergoeding van tram- respectievelijk treinkosten.

Van de schriftelijke behandeling.

Art. 24. Spoedeischende zaken of rapporten van weinig urgenten aard, kunnen schriftelijk behandeld of ter lezing verstrekt worden, door rondzending der betreffende stukken, of door toezending van afschriften. De leden zijn verplicht de stukken geregeld door te zenden.

Indien meer dan één lid bezwaar heeft tegen schriftelijke afdoening eener aangelegenheid, moet deze mondeling behandeld worden. De weigering om een zaak schriftelijk af te doen ontslaat niet van de verplichting tot doorzending; den secretaris wordt van de weigering kennis gegeven en deze op de rond te zenden stukken genoteerd.

Art. 25. In de eerstvolgende vergadering volgende op de rondzending der in het vorig artikel bedoelde zaken, wordt omtrent den uitslag mededeeling gedaan, welke mededeeling wordt genotuleerd.

Van het verslag.

Art. 26. Na afhandeling van een punt der agenda of van de heele agenda, kan worden besloten in welken vorm ongeveer een besluit zal worden opgenomen in het gedrukt verslag.

Dit verslag bevat als regel de vermelding der besluiten, zonder de stemmenverhouding waarmee ze zijn genomen. Korte motiveering kan worden opgenomen.

Art. 27. Besluiten, waaronder die welke schriftelijk worden genomen, omtrent welke publicatie het P. B. niets bepaalde, kunnen door het Dag. Bestuur worden gepubliceerd, op de wijze als het dit wenschelijk acht.

Polemieken en verzoeken om inlichtingen.

Art. 28. Verdediging van besluiten of van vermeende verzuimen van het P. B. is in eerste instantie alleen toegelaten aan het P. B. als zoodanig of met machtiging daarvan.

Het P. B. streeft ernaar, dat de Redactie van „Het Volk” en zoo noodig andere Partijbladen eventueele verzoeken om inlichtingen eerst opzenden aan het P. B. alvorens die te plaatsen. De leden-inzenders worden dan persoonlijk schriftelijk beantwoord, tenzij beantwoording in het publiek wenschelijk geacht wordt.

Van het Dagelijksch Bestuur.

Art. 29. Zaken van zeer eenvoudigen aard kunnen door het Dag. Bestuur worden afgedaan.

Als zoodanig worden beschouwd:

1o. verzoeken van afdelingen of leden van de partij omtrent verlof tot het verrichten van handelingen welke volgens de statuten zonder toestemming van het P. B. kunnen geschieden en waarbij klaarblijkelijk geen algemeen partijbelang is betrokken;

2o. verzoeken of voorstellen van afdelingen of partijleden, die volgens het oordeel van het D. B. ongerijmd en tevens te onbeduidend zijn om in het P. B. in behandeling te worden gebracht;

3o. het beantwoorden van ingezonden stukken als bedoeld in art. 28, voorzover deze betreffen verzoeken om inlichtingen nopens genomen besluiten en vaststaande zaken;

4o. het beoordeelen van ontwerp-reglementen of regl.-wijzigingen der afdelingen, behoudens bevoegdheid om ze bij het P. B. ter sprake te brengen;

5o. al datgene wat het D. B. in verband met die bevoegdheid verder mocht worden opgedragen.

Art. 30. De eenvoudige zaken, in het vorig art. bedoeld, benevens besluiten, daaromtrent door het D. B. genomen, worden bij den aanvang van elke vergadering van het P. B. kortelijk gememoreerd. Zij komen alleen in nadere bespreking, indien daartoe vooraf bij meerderheid van stemmen is besloten.

Het lid dat bespreking vraagt, noch één der andere leden, mag op de zaak zelve ingaan voor deze stemming heeft plaats gehad.

Het P. B. kan alsdan op de besluiten van het D. B. terugkomen.

Van de Partijgeschriften.

Art. 31. De leden ontvangen ambtshalve alle stukken, brochuren of geschriften, welke

van de partij uitgaan of door haren boekhandel worden uitgegeven.

Van het archief.

Art. 32. Alle brieven ingekomen bij en uitgegaan van het P. B. worden bewaard, in afschrift of in origineel. Evenzoo alle gedrukte stukken of geschriften van de Partij uitgaande. Zij worden zorgvuldig gerangschikt en opgeborgen door den secretaris onder toezicht van het D. B.

Van „Het Volk” wordt een krantenboek aangelegd, bewaard en naar de jaargangen gerangschikt. Van „De Nieuwe Tijd” (maandschrift) wordt eveneens een exemplaar bewaard en wel ingebonden.

De verslagen der congressen worden in bundels van 10 jaren in portefeuille bewaard en wel in dubbeltallen.

Slotbepaling.

Art. 33. In alles waarin dit reglement niet voorziet, beslist de vergadering van het P. B.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het P. B. op den 24sten Augustus '06.

De Secretaris,

VAN KULJKHOFF.

INTERNATIONAAL SOCIALISTISCH BUREAU.

Vijf en twintig September 1900 werd volgens het voorstel der Hollandsche delegatie op het Internationaal Congres te Parijs, besloten tot de oprichting van dit internationaal Bureau, en de kiem van dit Internationaal Bureau, en de kiem voor een Wereld-Parlement van het Proletariaat gelegd; tegenover het internationale kapitalisme zou aldus onder andere vormen dan in 1864 te Londen, de Internationale van den arbeid herrijzen.

Elk land zou 2 leden in deze Commissie afvaardigen, die de eenheid van optreden der Socialistische partijen moet bevorderen, de internationale congressen voorbereiden, en al die maatregelen nemen voor de internationale actie en organisatie vereischt. Een vast Bureau zou te Brussel worden gevestigd, dat de archieven der internationale beweging zou verzamelen; inlichtingen van allerlei aard zou verstrekken, de correspondentie voeren, rapporten over de sociale beweging in de verschillende landen publiceeren, en uitvoering geven aan de besluiten door de permanente Commissie genomen.

Eerst 30 December 1901 kon de eerste vergadering worden gehouden, doch na dien tijd heeft dit bureau met ijver en toewijding zijn taak vervuld en reeds veel en nuttig werk verricht. Wel waren veel moeilijkheden te overwinnen; slechts langzaam werden de gevraagde gegevens verstrekt; het bezwaar der verschillende talen deed zich geducht voelen, en het secretariaat had eenigen tijd noodig om zich in zijn omvangrijke taak behoorlijk in te werken. En dit laatste te meer, daar de geldelijke bijdragen uiterst onvoldoende binnen kwamen, waardoor dit zware werk meerdere jaren door den secretaris zonder eenige vergoeding moest worden verricht.

Ook de Nederlandsche S. D. A. P. bleef aanvankelijk zeer ten achter, en zelfs zou nog altijd geen bezoldigd secretaris aanwezig zijn, wanneer andere landen niet het secretariaat te Brussel in staat hadden gesteld ongeveer f 25.000 uit te geven, waarin de kosten van het Internationaal Kongres in 1904 te Amsterdam zijn begrepen.

Met een korte opsomming der verrichte werkzaamheden moet hier worden volstaan.

1e. Wetenschappelijke arbeid.

Behalve een dikke bundel van 700 bladz. over de socialistische en arbeiders-organisatiën in Europa, Amerika en Azië, zag een volledige uitgaaf der resolutiën van de congressen te Parijs (1889), Brussel (1891), Zurich (1893), Londen (1896) en Parijs (1900) het licht. Van het Vde en VIdo internationaal kongres te Parijs en Amsterdam werden uitvoerige rapporten en verslagen in drie talen gepubliceerd; de vergaderingen van het volledige Bureau werden geregeld in de „Avenir Social” opgenomen, vergezeld van bulletins over de sociale beweging op elk gebied.

In 1902 werd met de vorming eener internationale socialistische bibliotheek begonnen die talrijke documenten, congres-verslagen (ook van vak- en kooperatieve vereenigingen, de arbeidswetgeving

der diverse landen, een massa socialistische tijdschriften en dagbladen in twintig verschillende talen, benevens stapels brochures, boeken en teekeningen bevat, allen zorgvuldig in een catalogus opgenomen. Verder vindt men daarin de statuten en programma's van alle arbeiderspartijen, een schat van statistische gegevens, benevens de officieele uitgaven der Ministeriën van den Arbeid in Engeland, Noord-Amerika, Italië, Frankrijk, België, Zwitserland en Japan. Op aandrang van de zijde onzer Kamerfractie werd dezer dagen door den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel ook de geregelde toezending der uitgaven van zijn Departement toegezegd. Door schenking vanwege de Belgische partij der beroemde bibliotheek van een onzer eerste en edelste veteranen dr. Cesar de Paepe, werd deze boekerij met waardevolle literatuur over de oude Internationale (van Karl Marx) verrijkt.

Het Bureau werd veelvuldig geraadpleegd over arbeidersvraagstukken, over arbeidswetgeving, de sociale beweging of socialistische literatuur; verder over de woning-kwestie en het alcoholisme, de emigratie, arbeidsvoorwaarden en werkstakingen, terwijl tal van adressen en allerlei andere inlichtingen werden verschaft. De jaarlijksche correspondentie heeft dan ook zulk een omvang aangenomen, dat hulpkrachten noodzakelijk blijken, om dit deel van den werkkring van het Bureau naar behooren te verrichten.

Gegevens voor de kennis van hetgeen verkregen is tot wettelijke beperking van den arbeidsduur zoowel door den strijd in de Parlementen als door de vakorganisatie werden sedert Februari 1906 in alle landen verzameld.

2e. Genomen besluiten.

Steeds op de bres wanneer Gouvermenteel misdaden moesten worden gebrandmerkt of maatregelen beraamd om te trachten verdere gruwelen te voorkomen, moest het Internationaal Bureau in deze enkele jaren meermalen optreden.

Reeds in 1901 werd een Manifest in de wereld gezonden om tegen de concentratie-kampen voor vrouwen en kinderen gedurende den Transvaal-oorlog te protesteeren; interpellatiën grepen plaats in de parlementen van Frankrijk en België, van Engeland en Hongarijë, van Italië en Holland; op talrijke volksvergaderingen in velerlei landen werden deze schanddaden der Engelsche Regeering aan de kaak gesteld. In hun zwaren strijd tegen het kunstmatig opgezweept chauvinisme waardoor zelfs arbeiders werden meegesleept, stond het Internationaal Bureau pal naast onze Engelsche strijdmakers, die vrijwel alléén stonden in hun verzet tegen dezen imperialistischen oorlog en zijn kapitalistische drijfveeren.

Ook gedurende de gruwelen in Armenië (1901), die in Macedonië (1903), in de rechtskrenking der Finnen (1902), bleef het Bureau niet werkeloos, terwijl het zijn stem verhief tegen de veroveringspolitiek der Groote Mogendheden zoowel in Afrika als op Cuba, op de Philippijnen als in het Verre

Oosten. Toen eenmaal de bloedige oorlog tusschen Rusland en Japan uitgebroken was, werden alle krachten ingespannen om hem tot die twee natiën te beperken.

Tot steun der Russische Revolutie, met alle mid- delen waarover het beschikte, was het Internationaal Bureau rusteloos werkzaam; in verschillende landen werden vervolgd aan de klauwen der Russische politie onttrokken, en in Duitschland geprotesteerd tegen de handlangers-diensten door de Keizerlijke Regeering aan den Czar verleend. Na den geheim- zinnigen dood van den vluchteling Tcherniak (Februari 1907) was het Bureau bij diens indruk- wekkende begrafenis vertegenwoordigd; evenmin waren de bloedstortingen te Kichinef en op zoo veel andere plaatsen van dat rampzalige land on- gemerkt voorbijgegaan. Tot herinnering van den „Bloedigen Maandag” werden 22 Januari '06 in vele groote steden menings gehouden; manifesten tegen de autocratie en tot steun der revolutie werden o.a. in Juni 1906 naar alle landen verzonden, en deze aangespoord om de geldleeningen, noodig om de tyrannie te handhaven met alle kracht tegen te werken. Ruime bijdragen kwamen bij het Bureau uit alle oorden der wereld binnen en werden onder de verschillende groepen der Russische strijd- makers verdeeld.

Voorts deed het Bureau zijn plicht tot betere regeling van het internationale Meifeest van het proletariaat (1901, 1903 en 1904), tot steun der spoorwegstaking in Holland (1903); tot wettelijke bescherming der zeelieden en van emigranten, waarbij de zoo moeilijke kwestie der vreemde werklieden in het Italiaansche en Belgische Parle- ment werd behandeld. Ook het gruwzame lynchen der negers in Noord-Amerika werd in het Bureau besproken en in een manifest veroordeeld; doch vooral was de strijd tegen het militarisme meer- malen het onderwerp der discussiën, zijnde even- als de internationale politiek der bourgeoisie, een voortdurend gevaar voor den vrede. Ten slotte werd in Maart 1906 de volgende resolutie, voor- gesteld door Vaillant, aangenomen.

„Zoodra, hetzij in het geheim of openbaar ge- beurtenissen plaats grijpen die een conflict tusschen Regeeringen doen vreezen, het uitbarsten van een oorlog mogelijk of waarschijnlijk maken, zullen de socialistische partijen der betrokken landen onmiddellijk, op verzoek van het Internationale Socialistisch Bureau, rechtstreeks met elkander in verbinding treden, ten einde de middelen te be- ramen en voor te bereiden om door een gemeen- schappelijke actie te trachten den oorlog te voor- komen dan wel onmogelijk te maken.”

Tegelijkertijd zal het Bureau de partijen der andere landen zoo snel mogelijk oproepen, om door de geheele internationale socialistische partij en de georganiseerde arbeidende klasse, deze actie op de meest krachtadige wijze te steunen. Te Londen werd in verband daarmee (Juli 1906) het besluit genomen, dat aan deze beraadslagingen ook de Interparlementaire Commissie zal deelnemen.

3e. Voorbereiding der Internationale Congressen.

Aan de goede voorbereiding door het bureau, gesteund door de uitnemende medewerking der Nederlandsche Commissie van Organisatie, is het wel te danken dat het Internationaal Congres 14 tot 20 Augustus 1904 te Amsterdam gehouden, volgens het algemeen oordeel zoo uitstekend is geslaagd.

Als gevolg daarvan en door de bemoeiingen van het Bureau is het niet licht te overschatten resultaat verkregen dat de zoolang gesplitste Fransche socialistischen thans voor de overgrote meerderheid eensgezind, volgens een vast plan optreden, en de Russische partijen in deze gewich- tige dagen beter samen werken dan nog ooit het geval was. Alleen in Engeland zijn de pogingen door het Bureau aangewend om alle sociaal- democraten zich te doen aaneensluiten tegenover den gemeenschappelijken vijand, jammer genoeg, tot heden nog niet geslaagd.

Voor de voorbereidende organisatie van het Internationaal Congres 25 tot 31 Augustus 1907 te Stuttgart te houden, hield het Bureau eene algemeene vergadering 10 November j.l. Behalve eenige huishoudelijke zaken werd het Reglement voor het Congres, de toelating der vereenigingen en van haar afgevaardigden, de wijze van stemming en de dagorde vastgesteld, zooals zij aan het oordeel der verschillende nationale partijen zullen worden onderworpen. De vaste wil was daarbij merkbaar om streng te handhaven het standpunt der laatste congressen, en deze niet te maken tot den debating-club van principieel tegenoverge- stelde richting, doch tot een krijgsraad van strijders voor één en dezelfde zaak, strevende naar een en hetzelfde doel met gelijke middelen.

Aan dat streven ontleent het Bureau zijn kracht, zijn reden van bestaan; dit bescheiden begin van organisatie der internationale actie van het Sociaal- democratisch proletariaat bergt daarom in zich de kiem van een groote toekomst. Wel zal het een werk zijn van langen adem, een ontzaggelijke arbeid moet nog worden verricht, nog veel hinder- palen moeten overwonnen worden, doch men late het zaad rijpen van den boom, op het tweede congres te Parijs geplant.

Geduld is noodig, medewerking van allen onmis- baar, de toewijding van velen wordt vereischt; doch reeds nu leert de ervaring, dat eenmaal zullen bewaarheid worden de woorden in 1900 bij de oprichting van dit Internationaal Socialistisch Bureau geuit, dat toen „geschapen werd de meest revolutionnaire organisatie, die ooit heeft bestaan.”

H. VAN KOL.
P. J. TROELSTRA.

Den Haag, 21 Februari 1907.

D. Liquidatie-Balans van den Brochurenhandel.

30 SEPTEMBER 1906.

DEBET.	CREDIT.
Te vorderen voor geleverde brochuren f 1383.10 ¹ / ₂	Schuld leveranciers . . . . . f 4479.13 ¹ / ₂
Inventaris . . . . . " 1482.83	Voorschot partijkas '04 . . . . . " 45 —
Totaal verlies Aug. 1894—30 Sept. '06 " 2570 98 ¹ / ₂	" " '05 . . . . . " 498 86 ¹ / ₂
	" " '06 . . . . . " 433.92
Totaal f 5436.92	Totaal f 5436.92

Gezien de Commissie van Contrôle:

G. MANNOURY.
H. J. WEGERIF.
S. WOLF.

Amsterdam, 9 Maart 1907.

Toelichting bij het Financieel Verslag.

A. STAAT VAN ONTVANGSTEN EN UITGAVEN.

I. Inkomsten.

a. en b. Aan contributies van afdelingen en verspreide leden werd over 1905 een bedrag ontvangen van f3626.37; over 1906 een bedrag van f3838.87¹/₂; derhalve een stijging van f212.50¹/₂ of van 5.8 pCt. Deze stijging is in overeenstemming met die van het ledental.

Hieronder volgt een staatje van de ontvangen contributies in de jaren:

1900 f 802.21 ¹ / ₂
1901 " 1199.—
1902 " 1533.43
1903 " 2342.42 ¹ / ₂
1904 " 3072.69 ¹ / ₂
1905 " 3626.37
1906 " 3838.87 ¹ / ₂

c. De vrijwillige bijdragen die voor dit jaar, in verband met de werking van het Partijfonds, geschat waren op f500, overtroffen verre deze raming, voornamelijk door een gift van f1000.

d. De bijdragen van het Partijfonds waren geraamd op f5500; deze schatting bleek te hoog. De oorzaken daarvan zijn deze: dat er verwacht werd, dat er veel meer afdelingen zouden zijn die dit werk wilden aanpakken. De medewerking is echter niet zoo groot geweest als verwacht werd.

h. Het saldo in kas wordt hier opgegeven als f321.81 tegen f439.49, wat voorkwam op de staat van 1906. In dat bedrag was echter begrepen een bedrag van f117.68, dat nog gestort moest worden aan steun voor de Russen. In deze verantwoording is gebroken met het stelsel dat bij de ontvangsten werden opgeteld bijdragen van allerlei aard. Het saldo moest dus verminderd worden. Men vindt het bedrag van f117.68 vermeld op staat C.

II. Uitgaven.

a. Deze post omvat f1500 voor den secretaris, f300 voor Mendels, f300 voor Helsdingen en f499.92; het restant bevat gedurende 9 maanden het halve salaris van den bediende (tot 1 Oct. kwam

dit voor de helft ten laste van den brochurenhandel), gedurende 3 maanden het volle salaris.

b. Deze post omvat de uitgaven voor reis- en verblijfkosten der leden voor het bijwonen der P. B.-vergaderingen over 26 P. B.-vergaderingen, dat is dus gemiddeld f23 per vergadering.

c. Hieronder zijn verantwoord alle uitgaven, voor leden van het P. B. voor het bijwonen van vergaderingen van afdelingsbesturen, vergaderingen van organisaties waarbij de partij is aangesloten enz.

f. Deze post omvat f640, betaald aan het Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht, n.l. f232 schuld over 1905 en 4 heffingen ad f102, de 5e heffing moest op 31 Dec. '06 nog voldaan worden. Verder f200 aan de S. D. S. C., bijdragen over 1905—1906 en 1906—1907. Aan het Int. Soc. Bureau is afgedragen f200, de gewone contributie per jaar en f150 afgedaan op de schuld groot f663.82. Aan het Agitatie-Comité is betaald f56; aan het C. B. voor Soc. Adviezen f20, en aan de vereeniging Tentoonstelling Huisindustrie f17.50.

g. Hierin zijn begrepen abonnementen op diverse bladen en bindwerk.

h. en j. Beide posten kwamen gedurende de eerste 9 maanden voor de helft ten laste van den brochurenhandel en gedurende de laatste drie maanden geheel ten laste van de partijkas.

k. Dit is uitbetaald moeten worden aan onkosten verkiezingen over 1905 en overigens aan steun voor gemeenteraadsverkiezingen. Tot op 31 Dec. '05 was aan verkiezingen minder uitgegeven, gedurende de jaren 1900—'05, dan ontvangen f675.50.

Dit bedrag vermeerderd met de f2.55 ingekomen voor dit doel in 1906, geeft een totaal van f678.05. Dit bedrag is door de uitgave van f735.57¹/₂ overschreden met een bedrag van f57.52¹/₂.

o. Dat deze kosten vrij hoog zijn, is te wijten behalve aan de omstandigheid, dat wij voor onze congressen moeten beschikken over groote localiteiten en dus in verhouding daarvoor huur moeten betalen; doch ook door de subsidie, die aan een groot aantal afdelingen moest verleend worden ten einde het dezen mogelijk te maken zich te doen vertegenwoordigen.

s. Dit saldo moet niet den indruk maken, dat de partij op dien datum te beschikken had voor haar gewone uitgaven over dit bedrag; hiervan

moest gereserveerd blijven f 700.— die nog gestort moesten worden in den Brochurenhandel, als zijnde het gedeelte, dat met de gestorte f 3150, het bedrag van f 3850, uitmaakt dat op dien datum van de obligaties der geldleening gestort was.

B. FINANCIËELE TOESTAND OP 1 JANUARI 1907.

De achterstallige contributie der afdelingen bedroeg op 1 Januari 1906 f 371.53 $\frac{1}{2}$, of 10.2 pCt. van de ontvangen afdelingscontributie; nu f 406.08 of 11.2 pCt.; alzoo een kleine achteruitgang in het nakomen van haar finantieelen plicht door de afdelingen.

Dus het nadeelig saldo van f 735.18 $\frac{1}{2}$ veranderd in een voordeelig van f 83.69 $\frac{1}{2}$, is voornamelijk te danken, dat, hoewel de verliezen doorden Brochurenhandel geleden, gedurende den tijd van zijn bestaan, nu ten laste van de partijkas komen en uit deze gedekt moeten worden, hertegenover een gift staat aan obligaties ter waarde van f 2050.

De schuld aan de firma Masereeuw en Bouten, die nu te betalen staat, als gevolg, dat de verliezen op den brochurenhandel niet jaar voor jaar gedekt werden, zal over eenige jaren worden verdeeld en op die wijze geregeld afbetaald.

Tegenover de totaal schuld aan de leveranciers van f 2500 + f 356.76 staat nog aan vorderingen van diverse brochurenhandelaars een bedrag van f 863.05 $\frac{1}{2}$; zoodat ten laste van de partijkas nog komt een bedrag van f 1993.70 $\frac{1}{2}$.

We vertrouwen er op, dat allen, die nog iets te betalen hebben aan den brochurenhandel van hetgeen vóór 1 October 1906 geleverd is, hun plicht zullen doen.

De post schuld voor geleverd drukwerk is gedaald van f 1322.36 $\frac{1}{2}$ tot f 750, terwijl bovendien alle drukwerk, dat door N. V. Vooruitgang geleverd is vanaf Mei tot en met November 1906 is vol-
daan, zoodat op 1 Januari '07 alleen te betalen

stond het bedrag voor het geleverd in December '06 ten bedrage van f 22.25.

De schuld aan het Int. Soc. Bureau daalde van f 663.82 tot f 513.60; ook dit jaar hopen wij weder, behalve de verplichte jaarlijksche contributie ad f 200, van deze schuld minstens f 150 af te doen.

Bedroeg op 1 Januari '06 de achterstand aan het N. C. v. A. K. f 232, dit jaar was deze op dien datum gedaald tot f 102.

Het totaal bedrag, waarover de partijkas in 1906 te beschikken had, bedroeg f 14313.26 - f 3850 = f 10463.26. Voor 1907 moet minstens op hetzelfde bedrag gerekend kunnen worden om te zorgen, dat de partij haar verplichtingen kan nakomen, waaronder begrepen is een flinke vermindering van haar diverse schulden.

Wij vertrouwen daarvoor op het Partijfonds en verwachten dat allen die daaraan werkzaam zijn dit jaar hiermede zullen voortgaan en dat in plaatsen, waar nog geen afdeling van het fonds bestaat, personen zullen worden gevonden, die er hun tijd en moeite aan willen geven.

C. OVERZICHT VAN ONTVANGEN BIJDRAGEN VOOR DIVERSE DOELEINDEN.

Dit staatje vereischt geen nadere toelichting, dan alleen deze, dat de f 1445.04 steun aan de Russen gedeeltelijk is afgedragen aan het Int. Soc. Bureau en wel tot een bedrag van f 970 en gedeeltelijk gebruikt tot het verleenen van rechtstreeksche steun aan Russische vluchtelingen tot een bedrag van f 475.70; een groot gedeelte van de op deze wijze verleende steun ging door middel en met medewerking van de „Vereeniging tot Steun aan doortrekkenden.”

De partijsecretaris,
VAN KUIJKHOF.

Amsterdam, 6 Maart 1907.

VIJFDE VERSLAG aan het Partijbestuur der S. D. A. P., uitgebracht ter voldoening aan art. 56 van het huis- houdelijk reglement der Partij omtrent de werkzaam- heden en den toestand der Sociaal-Democratische Studieclub.

a. Leden. Het aantal leden bedraagt 135, waaronder 4 aangesloten vereenigingen (de afd. S.D.A.P. Franeker, Noord- en Zuidhorn, Utrecht, Zwolle) en is derhalve sinds het vorige jaarverslag met 12 vermeerderd.

Tot stand kwam een plaatselijke commissie te Rotterdam.

b. Werkzaamheden enz. Bij het vorig verslag waren 11 onderwerpen nog in behandeling; sedert zijn er 17 nieuwe onderwerpen op de werklĳst gebracht (waarvan 4 voor het P.B., 4 voor de Kamerfractie, 1 voor een afdeeling, 2 voor vakorganisaties, 5 voor particulieren en 1 op eigen initiatief); te zamen werden dus behandeld 28 onderwerpen. Daarvan zijn er 21 voltooid, terwijl 7 nog in behandeling zijn.

In druk verscheen in de jongste Februari-aflevering van *De Nieuwe Tijd* een rapport over de werking der wet-Millerand.

Eenige der voornaamste van de voltooide onderwerpen zijn: Arbeids-tariefovereenkomsten in Duitschland; Stelling van Amsterdam; Regeling der uitkeeringen bij moderne vakvereenigingen in het buitenland; Bezoldiging der politie-beambten in steden van middelbare grootte in Nederland; van de nog in behandeling zijnde noemen wij de binnenkort gereedkomende enquête naar toestand en loon der Landarbeiders in Nederland, de eveneens nagenoeg voltooide enquête van het P. B. naar organisatie en propaganda in de afdeelingen der

S.D.A.P.; het steeds voortgaande register op *Het Volk*.

Gevoerde onderhandelingen met de Redactie van *Het Volk* over het gebruik van een kamer voor de bibliotheek, zijn afgestuit op de voorwaarden door de Redactie gesteld.

c. Gehouden werden 2 ledenvergaderingen, 20 bestuursvergaderingen, een aanzienlijk aantal vergaderingen van het D. B. en verder van de commissies voor bepaalde onderwerpen,

M. MENSING, 1e Secretares.

Amsterdam, 9 Maart 1907.

Finantieel Verslag.

Kassaldo vorig verslag	f 28,66 ⁵
Ontvangen	„ 360,26
	f 388,92 ⁵
Uitgegeven.	„ 328,50
Saldo in kas	f 60,42 ⁵
Nog te betalen drukwerk	„ 56,10
	f 4,32 ⁵
Voordeelig eindsaldo	f 4,32 ⁵

S. D. MANNOURY,

Amsterdam, 11 Maart 1907. Penningmeesteres.

Brochurenhandel van de Soc.-Dem. Arbeiders-Partij.

Gelijk reeds door den partij-secretaris in zijn verslag werd opgemerkt, valt over de resultaten van den nieuwen vorm, waarin de brochuren-handel nu werkt, nog maar weinig te zeggen. Zeker, weinig, maar toch wel iets. Die resultaten zijn niet zoo als ondergeteekende had durven hopen en wenschen.

Verschillende oorzaken hebben daartoe medegewerkt, waaronder ook de minder opgewekten geest, waardoor het partijleven zich in de laatste maanden kenmerkt.

Ook de brochurenhandel ondervindt daarvan den terugslag. Er is onder de partijgenooten wel eens met meer lust en ijver gewerkt met onze brochures dan in den laatsten tijd.

Intusschen, dat is niet de eenige en m. i. zelfs niet de voornaamste oorzaak dat het met den brochurenhandel niet zoo gaat als wel gewenscht wordt. Een andere, eveneens voornamste oorzaak is ook dat ondergeteekende veel te veel door allerlei klein administratief en ander werk in beslag genomen wordt, waardoor hij weinig of geen tijd overhoudt voor de exploitatie van reeds bestaande en de voorbereiding van nieuwe uitgaven. Vooral de verpakking en expeditie rooft veel tijd.

Tijdroovend en naar verhouding weinig resultaat gevend, is ook de debiet-handel. Wil men deze debiet-handel — het leveren van boeken en geschriften, welke bij andere uitgevers zijn verschenen — loonend maken, dan zou daaraan veel meer aandacht geschonken moeten worden dan tot nu toe het geval kon zijn, terwijl bovendien in dat geval het huren van een winkelhuis aanbeveling zou verdienen.

Ook eischt de debiet-handel wil men haar op wat grootere schaal — dat is dus op inderdaad loonnende wijze — drijven een geheel afzonderlijke administratie. En, ook afzonderlijke kennis. Uitgever en debitant, het zijn feitelijk twee geheel verschillende functies.

En waar nu de brochurenhandel voor alles bedoelt te zijn eer eene instelling tot het uitgeven en exploitéeren van boeken en brochures, welke voor de propaganda van onze beginselen direct

of indirect van belang zijn, daar zou het m. i. om verschillende redenen aanbeveling verdienen zich te bepalen tot het *uitgeven* van boeken en brochures, de debiet-handel overlatende aan den gewonen boekhandelaar, die daar uit den aard der zaak meer op aangewezen is.

Intusschen, om den brochurenhandel als uitgeverszaak meer loonend en beter dienstbaar aan de propaganda te maken, zal het noodig zijn, dat de schrijvers in de partij meer en meer gaan inzien, dat de partij-brochurenhandel het aangewezen lichaam is tot het uitgeven van de socialistische litteratuur in ons land.

Niet alleen kleine propagandageschrijfsjes, doch ook lectuur van meer omvangrijken aard zou, binnen de grenzen van het bedrijfskapitaal natuurlijk, kunnen worden uitgegeven. Dat lijkt mij een basis, waarop inderdaad iets van van brochurenhandel te maken zal zijn.

Dit zijn wel de voornaamste opmerkingen die ik, naar aanleiding van mijn kortstondig beheer, te maken heb.

Wel zouden nog enkele opmerkingen te maken zijn van meer administratieven aard, b.v. over de te stellen voorwaarden van levering en betaling aan afdelingen en colporteurs, doch misschien is het beter daarover eerst nog eens goed na te denken en dan in overleg met het Partijbestuur eene definitieve regeling te treffen.

Een goede regeling van deze voorwaarden, d. w. z. een regeling die en uit commercieel en uit propagandistisch oogpunt gezien voldoet aan billijke eischen, is niet zoo heel gemakkelijk te treffen, vooral niet waar men te doen heeft met eenmaal bestaande gewoonten en gebruiken, welke, hoe goed ook werkende onder het vorig stelsel van beheer, toch niet in alle opzichten kunnen dienen als een gezonde basis voor uitbreiding van zaken.

De Administrateur van den
Brochurenhandel:

W. H. MEIJER,

Amsterdam, 11 Maart '07.

VERSLAG KAMERFRACTIE.

I. Onze houding tegenover de Regeering.

De gedragslijn der vertegenwoordigers van de Partij in de Kamer bleef over 1906 dezelfde als in het voorafgaande jaar. Het richtsnoer was aangegeven door Troelstra in zijn eerste groote rede tegenover de nieuwe regeering:

„Krachtens beginsel en taktiek behooren wij tot de *oppositie* in de Kamer; maar die oppositie heeft men niet aldus te verstaan, alsof wij, ook waar het om ons beginsel niet noodig is, deze regeering den voet dwars zouden zetten. Wij zullen haar het regeeren niet onnoodig lastig of onmogelijk trachten te maken.

„Wij zullen onze *beginselen* nemen als eenig richtsnoer bij ons optreden, welke politieke gevolgen dat ook moge hebben.

„Wij zullen ook niet te vinden zijn voor eventuele pogingen der rechterzijde, om de verloren macht weder in handen te krijgen, door de sociaaldemokraten in den val te laten loopen. In dit opzicht zullen wij onze oogen open houden.”

Op het einde van 1905 hadden de kerkelijke partijen getracht, het ministerie ten val te brengen, door te stemmen tegen de 10 opcenten op de bedrijfs- en de vermogensbelasting. De sociaaldemokraten hadden in *beginsel* geen bezwaar tegen de opcenten, als liggende in hun eigen stelsel van heffing naar draagkracht. Maar de uitvoering van dit beginsel liet te wenschen over: door de 10 pCt. op de bedrijfsbelasting werden te veel „kleine luyden” getroffen. Zij hadden dus wel bezwaren tegen de opcenten, doch wenschten de regeering aan den arbeid te zien met haar belastingplannen, haar sociale wetgeving en haar Grondwetsherziening. Zij gaven daarom hun stem aan de opcenten.

In 1906 werd hetzelfde spel meer dan eens door de rechterzijde, die zich nog altijd de dagen der meerderheid levendig herinnerde, herhaald. De regeering was er ook weer heel vlug bij, de kabinetskwestie te stellen, zich daarbij telkens overleverende aan de soc.-dem. Kamergroep, voor zoover het althans ernst bleek bij de aaneengesloten kerkelijke partijen.

Het eerste geval deed zich voor, toen de heer Kolkman zijn interpellatie over de Chileensche reis van minister Kraus eindigde met het stellen van de volgende slappe motie:

„De Kamer, van oordeel dat het aan den minister Kraus verleende verlof door geen enkel landsbelang wordt gerechtvaardigd, gaat over tot de orde van den dag.”

die door minister De Meester onaannemelijk werd verklaard en daardoor politieke betekenis verkreeg.

Tak verklaarde, dat onze fractie de reis niet goedkeurde, doch dat het geval van niet genoeg belang door ons geacht werd, om een konflikt met de regeering uit te lokken.

De rechterzijde bedoelde zelf blijkbaar niet meer dan een schijnvertoon, daar de reis naar Valparaiso ook ter sprake kwam in de Eerste Kamer, waar

zij de meerderheid heeft, doch... geen motie voorstelde. Bij zulk schijnvertoon zouden dan de sociaaldemokraten goed genoeg zijn, om de kerkelijken te helpen! Dit werd, evenals bij de zaak der opcenten, door de fractie kalm afgewezen.

* * *

Een nieuwe aanval der rechterzijde kwam bij de regeling van werkzaamheden op 23 November, toen de heer Kolkman zich verzette tegen het onderzoek der

belastingontwerpen

op 15 Januari 1907, zooals door de Centrale Sectie (de voorzitters der afdelingen en de voorzitter der Kamer) was voorafgesteld en zooals door Troelstra verdedigd werd. Hij stelde in 't licht, dat de financiële ontwerpen door de regeering beslist noodig geacht worden vóór de behandeling der sociale hervormingen. Nu wilden de kerkelijken geen haast maken, geheel anders dan bij het snelvuurgeschut en bij de dwangwetten. De sociaaldemokraten willen vóór alles de sociale hervormingen en wij willen aan de burgerlijke partijen elk voorwendsel ontnemen, om aan het arbeiderspensioen te ontkomen. Daarom steunen wij hier de regeering, wier plannen ons zeker niet ver genoeg gaan, doch in ieder geval heel wat beter zijn dan de beschermende rechten van het vorige kabinet.

De stemming was zuiver rechts tegen links, 43 tegen 43. Toen er op 28 November overgestemd moest worden, stelde de heer Kolkman voor, dat het onderzoek der belastingen op 29 Januari zou aanvangen en werd dit voorstel zonder hoofdelijke stemming aangenomen. De toelag was weer mislukt.

* * *

De Algemeene Beschouwingen

over de Staatsbegrooting gaven Troelstra de gelegenheid, den ondergang der antithese aan te toonen, onze houding tegenover de burgerlijke partijen en haar regeering meer breedvoerig uiteen te zetten en de burgerlijke demokraten, met name ook die der rechterzijde, inzake het *algemeen kiesrecht* nader aan den tand te voelen. Hij wees er op, dat de rechterzijde nu weer uitblonk in liefde voor de sociale wetgeving en dat het altijd den indruk maakte, dat alleen die burgerlijke groep er haast mee heeft, die in de minderheid is.

Uit de redevoering van het pas gekozen lid, den heer De Visser, bleek evenwel ook, dat er veel veranderd was: hij leefde nog met zijn gedachten in de dagen der antithese van dr. Kuypers, maar zijn rede klonk nu geheel verouderd.

Meer en meer gaat het er om, of er een meerderheid te vinden zal zijn voor sociale wetgeving. En als deze regeering die ook inderdaad bedoelt, zij weet dan, dat wij elken goeden maatregel gaarne steunen, doch moet men dan ook geen misbruik maken van den toestand en geen konflikten uitlokken en geen kabinetskwestie stellen in de gedachte: de sociaaldemocraten zullen ons toch wel redden.

Het dreigt vast te loopen met de oorlogsbegrooting en als het daarbij niet vast loopt, ieder

voelt toch: het kan zoo niet blijven; er moet gezocht worden naar

een ander kiezerscorps,

dan komt er ook een andere partijgroepering.

Met de A.R. partij gaat het niet vlug, reeds in 1901 vroeg „Patrimonium” het arbeiderskiesrecht op raad van Talma en in 1905 verklaarde de heer Talma, dat de kiesrechtkwesie in zijn partij niet van de baan kon gaan, aangezien deze er nooit op was. Maar zóó schijnt het toch niet te wezen. En ook de heer Kolkman is teruggekomen op zijn verklaring van 1900, dat er nu reeds meer dan genoeg kiezers zijn.

Wat de voorstellen der regeering betreft, wij willen een bezuiniging op de militaire uitgaven, die werkelijk uit het eindcijfer blijkt, wat nu niet het geval is. Wij willen ook een beter belastingstelsel, terwijl de plannen van De Meester de verhouding tusschen de indirekte en de direkte belasting niet gunstiger maken en de progressie ook maar zeer weinig verbeteren, terwijl daarentegen de drankaccijns voorgesteld wordt op een bedrag, zoo hoog als niemand ook had kunnen denken, dat men zou durven doen.

Voor de

arbeiderspensioneerig

wil de regeering f6.000.000 geven. Dit toont dat ze geen rekening wenscht te houden met den eisch van staatspensioneerig der s.d., die echter gaandeweg ook in andere kringen met meer sympathie wordt begroot. De regeering zal komen met een voorstel tot ouderdomspensioneerig zonder de invaliditeitsverzekering; laat men dan vooral het ouderdomspensioen op niet te hoogen leeftijd doen beginnen. En voor de ziekteverzekering behoort mede een bijdrage uit de Staatskas beschikbaar gesteld te worden.

Het ministerie heeft beloofd, dat het de vakvereenigingen van ambtenaren geheel vrij zou laten. En het is ook beter dan onder Dr. Kuiper, maar nog altijd worden vooral de Matrozen- en de Miliciensbond lastig gevallen. Juist hier zou het vrijzinnige bewind een eervolle taak kunnen vervullen, doch ook in dit opzicht is er slapte.

Een krachtige politiek zal in ons land eerst dan mogelijk zijn, als het kiesrecht aan de arbeidende klasse gegeven is en deze de haar toekomende plaats in ons politieke leven zal innemen.

Wij blijven tegenover dit ministerie getrouw aan onze houding: wij aanvaarden en verdedigen wat zij goeds, wij bestrijden wat zij slechts voorstelt en blijven bij alles bedenken, dat wij sociaaldemocraten zijn.

De minister van Financiën, optredende voor het geheele kabinet, wees den eisch van Troelstra voor het vrije vakvereenigingswezen af, alsmede den eisch van staatspensioneerig, verdedigde de wegzending van het blijvend gedeelte als een punt van het regeeringsprogram; erkende dat de wensch tot kiesrechtuitbreiding meer en meer veld wint en verdedigde ten slotte zijn belastingplannen, daarbij opmerkende, dat Schaper zelf spreker aangeraden had, den suikeraccijns te verlagen en het benoedigde geld te zoeken in den drankaccijns.

Schaper nam onmiddellijk het misverstand weg; hij heeft toen gezegd: „de verlaging van den verbazend onrechtvaardigen suikeraccijns zal zijn in het belang van den strijd tegen het alkoholisme.” Velen zullen meer strik en minder drank gebruiken. Spreker sluit zich dan ook bij Troelstra's protest aan tegen den minister, die de verlaging

van den suikeraccijns vastkoppelt aan de verhooging van de drankbelasting.

In zijn tweede redevoering beantwoordde Troelstra eerst uitvoerig den heer Kolkman en andere kerkeijken, die uit een uitlating van den Franschen s. d. minister Viviani de slotsom trokken, dat de S. D. A. P. een anti godsdienstige partij was. Hij verwees naar de redevoering van Briand; herinnerde er even aan, dat de Franschen in 1795 werden binnengehaald door de katholieken, omdat de calvinisten hun geen geloofsvrijheid toestonden en dat in 1853 opnieuw die geloofsvrijheid moest bevochten worden op de calvinisten, nu met behulp der liberalen.

Den raad van den minister om voor

de begrooting van oorlog

te stemmen, wees Troelstra namens de fractie af. Al keuren wij de afschaffing van 't blijvend gedeelte goed, wij staren ons niet blind op één onderdeel.

* * *

Dit onderdeel vereenigde de geheele rechterzijde bij den derden en felsten aanval op het ministerie. Bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegrooting was de maatregel van de vermindering van het blijvend gedeelte niet meer dan terloops behandeld; nu zou men den strijd tegen den minister van Oorlog aanvangen. Maar ook nu was het geheele kabinet aanwezig, om aan te duiden, dat het ging om een stuk van zijn programma.

Op 18 December begon de heer Duymaer van Twist met een lange redevoering, aan het slot waarvan hij verklaarde, moeilijk voor de begrooting te kunnen stemmen, zonder eenige politieke bedoeling, enkel om het belang van 't vaderland. Bravo's weerklonken aan de rechterzijde. En toch ging het alleen om die 2400 jongens, die 4 maanden eerder thuis mochten komen en om de geweren, die de landweermannen nu zoo maar mee naar huis gekregen hadden.

De heeren van Dedem, Van Vlijmen, Van den Borch van Verwolde volgden: de laatste protesteerde „als Nederlander en als burger van een vrij land tegen een minister, die de weerbaarheid van ons land te gronde richt.”

De eerste spreker van de linkerzijde was Ter Laan. Hij merkt op, dat de cijfers van den minister omtrent het blijvend gedeelte, den toestand met juistheid teekenen en voegt er nieuwe bij, om te bewijzen dat

tijd, werkkracht en geld

nutteloos verspild worden. Bezuiniging is ook bij dezen minister ver te zoeken; hij schaft de rijdende artillerie, noch het militaire Huis af, houdt veel te veel officieren in dienst en heeft een eindcijfer, dat in zijn geheel hooger is dan dat van Bergansius. Maar hij heeft althans dit ééne goede ding voorgesteld en al kunnen wij hem niet steunen als militaristisch minister, deze vermindering van het blijvend gedeelte vindt in ons warme voorstanders.

Daarop volgden een groot aantal sprekers van rechts met den heer Van Karnebeek jel tegen de wegzending, van links er vóór. De debatten verkregen allengs grooter scherpte.

Op 19 December kwam Troelstra aan het woord. Hij wees er op, dat de minister verleden jaar het amendement der sociaal-democraten bestreed, om het blijvend gedeelte weg te zenden en dit nu zelf gedeeltelijk doet. De argumenten, toen door hem tegen ons aan-

gevoerd, worden hem nu door zijn tegenstanders voorgehouden. Dit maakt hem nu den strijd zeer moeilijk.

Daarbij blijkt, hoe ontzettend moeilijk het is, eenigszins ingrijpende wijzigingen te brengen in ons dóór en dóór konservatieve militaire wezen. Maar juist daarom moet er een minister opstaan, die van te voren weet wat hij wil. Deze minister echter is gekomen met dezen éénen maatregel en niet met een geheel, goed gesloten en goed vaststaand plan. Daarin had dan duidelijk moeten uitkomen, dat hij door verkorten oefentijd en bijv. halfjaarlijkse lichtingen werkelijk streeft naar de geheele afschaffing van het blijvend gedeelte en den weg opgaat naar het volksleger. Maar hij stelt niet eens wetswijzigingen voor; het volgende jaar kan de geheele maatregel weer ongedaan gemaakt worden. Ook is hij zelf de oorzaak, dat hij zich niet kan beroepen op de bezuinigingsleus der verkiezingen van 1905; die leuze heeft hij verleden jaar al te zeer verloochend. Maar de katholieken hebben die leuze ook op hun programma. Is dat voor hen ook maar een leus, die men volgen kan, als men lust heeft en die men ook in een hoek kan laten liggen?

Er is nu in 20 jaar f 746.000.000 uitgegeven voor leger en vloot en nog een defensiestelsel, dat door de kenners waardeloos wordt genoemd. Als er nu een kleine bezuiniging wordt voorgesteld, dan mag men zich honderdmaal bedenken, eer men die verwerpt.

Spreker verklaart zich vóór de vermindering van 't blijvend gedeelte om deze en de reeds aangegeven redenen, maar vindt geen aanleiding, van houding tegenover het geheel der oorlogsbegroting te veranderen. Mocht hij nog aarzelen, hij behoeft maar te denken aan het marineschandaal.

Toen zocht en vond de liberale regeering hulp aan de rechterzijde; nu komt zij bij ons om steun. Maar zij heeft bij hoofdstuk VI het vertrouwen verloren, dat zij noodig zou hebben hier bij VIII.

Den volgenden dag hield de minister zijn groote redevoering (20 Dec.), waarna Schaper de Kamer vergastte op zijn ervaringen als oud-milicien, al een heelen tijd geleden, doch nog niet zoo lang als de dienst van den heer Van Vlijmen, óók een deskundige. Geoefend heeft spreker nooit veel en het blijkt wel, dat het nog net zoo gaat. Maar toch leerde hij het werk goed genoeg, zelfs nu nog kent hij het „rechtsomkeert in 5 tempo's". Wel een bewijs, dat de diensttijd verminderd worden kan en dat de minister, voor wiens plannen tot kontingentsverhooging spreker geen sympathie heeft, hier een goed werk doet.

Bij de replieken merkt Ter Laan op, dat de tegenstanders van de wegzending de zaak buitengewoon hebben opgeblazen. De minister houdt van de 6500 man van 't blijvend gedeelte nog 4500 in de kazerne in den winter.

Spreker verheugt zich er over, dat de minister nu althans iets van zijn plannen heeft blootgelegd. Aan den kant der vrijzinnigen wordt hem dat kwalijk genomen, vooral die mededeeling over de kontingentsverhooging, doch nu kan men beter beoordeelen of deze minister met zijn plannen gesteund dient te worden.

Ook Troelstra merkt op, dat de minister daardoor zijn positie niet heeft versterkt. Daartegenover toch zou een zeer aanzienlijke ver-

korting van den diensttijd behooren te staan, en daarop is niet te rekenen.

Om zuivere stemming te verkrijgen, moet afzonderlijk blijken, hoe de Kamer denkt over het blijvend gedeelte. Nu niemand van de andere partijen daartoe het voorstel doet, zullen de soc.-dem. komen met een motie:

„De Kamer, de door den minister verdedigde vermindering van het blijvend gedeelte goedkeurende, gaat over tot de orde van den dag.”

Daarop verklaarden de heeren Heemskerk en Kolkman, dat zij deze motie niet aanvaardden als een middel om tot een zuivere stemming te komen. Zij wenschen blijkbaar, dat er uitsluitend gestemd zal worden over de begroting in haar geheel, die dan verworpen zou worden door de kerkelijken en de socialistischen tezamen, zoodat zij zich ten alle tijde op onze fractie zouden beroepen, ook al waren de motieven van hunne en van onze zijde juist aan elkaar tegenovergesteld. Zij verwierpen de begroting als nog niet militaristisch genoeg; wij konden den minister niet houden om zijn militarisme.

Toen het doel, waarmee de motie gesteld was, aldus door onwil der rechterzijde niet was te bereiken, trok Troelstra ons voorstel in met de mededeeling, dat wij onder deze omstandigheden niet aan de stemming over de begroting zouden deelnemen.

Dit behoefde de heeren volstrekt niet te hinderen. Zij tellen 49 leden en de heer Van Karnebeek voegde zich bij hen. Wanneer de socialistischen de zaal verlieten, dan bleven zij in de meerderheid tegen de 13 vrijzinnigen. De uitslag zou dus geheel dezelfde blijven...

Maar het zou anders uitkomen. Even na de verklaring van Troelstra werden de algemeene beschouwingen gesloten en nam de behandeling der artikelen een aanvang. Gedurende die behandeling werd het spel gespeeld. Als het op stemming aankomt, vraagt de heer Lohman uitstel of later gelegenheid, om rustig de zaken te beoordeelen. Anders kan hij niet vóór stemmen.

De heer Tydeman komt daarop met 2 vragen:

1o. Zal de minister den maatregel niet uitvoeren op 1 April, als hij niet ten volle overtuigd is van het doeltreffende?

2o. Is hij bereid vóór 1 April aan de Kamer mededeeling te doen van de door hem genomen maatregelen en van zijn voornemens?

De vergadering wordt voor een kwartier geschorst; de minister legt de verlangde verklaringen af.

Zit daarin iets bijzonders? Neen. De eerste vraag beantwoordt zichzelf. En de tweede heeft ook geen beteekenis, daar de Kamer ten allen tijde de noodige inlichtingen vragen kan.

Maar nu was de heer Lohman bevredigd, en nu was de heer Kolkman voldaan. Zij zouden hun stem geven aan de begroting.

* * *

In wezen was er niets veranderd; op het punt van 't blijvend gedeelte had de minister geen haarbreed toegegeven en wat de heeren zoo'n ramp voor 't vaderland genoemd hadden, gingen ze nu bevestigen met hun stem.

Ja, want door de houding der socialistischen stonden zij nu alleen voor de zaak.

Maar nu trad Troelstra weer op. Uit de verklaringen van de heeren Lohman en Kolkman was het gebleken, dat de stemming over 't blijvend gedeelte niet meer vastgeknoopt werd aan de begroting. De soc.-dem. zouden dan ook als gewoonlijk stemmen tegen die begroting.

Dat deden ook alle anti-revolutionairen, behalve de heer Talma; verder de heeren Van Idsinga, Van Veen, Van Karnebeek en 13 katholieken. De begroting van oorlog was aangenomen met 60 tegen 38 stemmen.

Ten derden male was het opzet der kerkelijke partijen mislukt.

II. De Arbeidsovereenkomst.

De wet op het Arbeidskontraakt, door den heer Drucker ontworpen, door minister Loeff ingediend, door den heer Van Raalte verdedigd, is de eenige groote wet, door de Tweede Kamer behandeld, die daarmee verreweg het grootste gedeelte van het wetgevend tijdperk werd beziggehouden. Ofschoon door krachtige agitatie zeer veel kwaad uit het eerste ontwerp (Drucker-Loeff) was weggenomen vóór de behandeling in de Kamer en er ook tijdens de debatten nog het een en ander verbeterd werd, zag de Soc. Dem. Kamergroep zich bij de eindstemming genoodzaakt, haar stem tegen deze wet uit te brengen, waarbij zij stond tegenover de gezamenlijke burgerlijke partijen.

Van onze zijde werd het debat ingeleid door Tak (8 Maart). Hij betoogde, dat arbeidswetgeving lotsverbetering voor de arbeiders brengen moet en hun strijdkracht behoort te versterken. Maar hier hebben wij een wetsontwerp, waarbij de werkstaking als kontraktbreuk wordt beschouwd. Door de inlassing in het burgerlijk wetboek ontbreekt bovendien de strafrechtelijke sanctie op de voorschriften, die op zichzelf nog goed zijn. De burgerrechtelijke vordering heeft, in de hand van den arbeider, weinig beteekenis. Verder blijft in het wetsontwerp het staangeld, alleen voor arbeiders; een opzegtermijn daarentegen gelijk voor arbeiders en patroons. De gedwongen winkelnering wordt niet onmogelijk gemaakt; de arbeiders, in dienst van het Rijk en de Gemeenten, zijn uitgesloten; de rechtspraak wordt gelegd in handen van den kantonrechter; het heffen van boete wordt niet verboden. Zooals het wetsontwerp nu is, blijft het een belemmering voor het streven der arbeiders naar lotsverbetering. Doch wij zullen trachten, zooveel mogelijk verbeteringen aan te brengen.

Toen daarop de heer Van Nispen eenaanval deed op de sociaal-demokraten en het Agitatie-komitee, stond Schaper hem te woord. Spreker had duidelijk doen uitkomen, dat hij het volstrekt niet eens was met de meening van het Agitatie-komitee, dat het Arbeidskontraakt moest verworpen worden, omdat het was opgenomen in het Burgerlijk Wetboek. Dit was ook niet door Tak beweerd in zijn redevoering, door spreker met zeer groote instemming gehoord.

Schaper's bezwaar was, dat niet tevens aanvullingen van het Strafwetboek zijn voorgesteld. Hij wees er op, dat de heer Van Nispen tot de laatste dagen in katholieke arbeidersverenigingen was tegengesproken, zoo vaak hij over dit ontwerp de loftrompet stak. Spreker zal deze wet geen „ramp” noemen, doch om tegen een wetsontwerp te stemmen,

behoeft dit ook nog niet juist een ramp te zijn. Aan de onvereenigde arbeiders zal het voorstel zelfs wel eenig voordeel geven, zooals voor de dienstboden... die de heer Lohman er juist uit hebben wil!

En al verdedigde spreker niet de gevoerde agitatie in haar vollen omvang, diezelfde agitatie was niet alleen zeer begrijpelijk, doch in den aanvang beslist noodzakelijk en zeer toe te juichen. Men denke slechts aan de verschillende opzegtermijnen, aan het staangeld, en aan al die andere bezwaren, waartegen, op het voorbeeld van het komitee, de christelijke vakverenigingen evenzeer opkwamen.

Schaper had de uitvinding van den heer Drucker, om de opzegtermijnen in het eerste ontwerp zoo ver uiteenlopend te maken „een grenzenlooze stommitieit” genoemd. De afgevaardigde van Groningen antwoordde daarop met een aanval op de agitatie, die hij noemde „van een kwaadaardigheid, waaraan weinig ontbrak”. In zijn tweeden termijn toonde daarop Tak aan, dat juist het eerste ontwerp zulk een kwaadaardig karakter toonde.

De minister had als zijn oordeel uitgesproken, dat een werkstaking in den regel geen kontraktbreuk is, zoodat de arbeiders het staangeld daardoor niet zouden verliezen. Tak vreesde, dat de rechter daar anders over denken zou. Als de regeling van het staangeld in verband met den opzegtermijn zoo bleef, zou dit voor de sociaal-demokraten een onoverkomelijke hinderpaal zijn. Misschien zou het echter nog blijken, dat de stakingsbelemmeringen waren weg te nemen, waartoe de vrijzinnig-demokraten en de voorstanders der kerkelijke vakverenigingen behoorden mede te werken.

De heeren Drucker en Van Nispen zochten daarop munt te slaan uit de tegenstelling, die zij maakten tusschen de agitatie in het land, waarbij het „onaanmemelijk” werd gehandhaafd en de houding der soc.-dem. in de Kamer, die mede wilden werken tot verbetering. Toen de heer Drucker beweerde, dat onze fractie de arbeiders had verboden, tot verbetering der wet mede te werken, terwijl zij thans zelf verklaarde, amendementen te zullen indienen, kwam Troelstra daartegen op. Voor zich persoonlijk verklaarde hij, dat hij door allerlei omstandigheden geen deel had kunnen nemen aan de agitatie, doch dat hij niet wilde verzwijgen, dat deze, na de indiening van het laatste ontwerp, een enigszins andere richting had moeten inslaan. Maar de Kamerclub was in die agitatie niet betrokken geweest en zij was volkomen vrij, op zooveel mogelijk verbetering in de wet aan te dringen.

Bij de behandeling der artikelen, die op 13 Maart begon, verdedigde Troelstra

het recht der vrouw
op haar eigen verdiend loon, opdat dit niet door een verkwistenden man van haar kan worden opgeëischt.

De heer Aalberse had een amendement voorgesteld, waarbij werd bepaald, dat de arbeiders of hun vertegenwoordigers gehoord moeten worden over

het fabrieksreglement.

Hugenholtz toonde aan, dat het amendement onvoldoende was, daar het de minderjarigen uitsloot en de vakvereniging er buiten liet, maar-vooral omdat het tengevolge zou hebben,

dat de „kern” of „fabrieksraad” veel algemeener zouden worden. Hij gaf verschillende voorbeelden uit de geschiedenis van de „kern” op de fabriek „Conrad” te Haarlem, bij de gemeentewerklieden van Haarlem en bij Van Marken, waaruit bleek, dat de „kern” slechts een patroonsinstelling is.

Schaper verdedigde zijn amendement, waarbij is voorgeschreven, dat het fabrieksreglement kosteloos 14 dagen lang ter inzage moet worden verstrekt. Dan zijn de werklieden vrij om te handelen en kunnen zij de zaak in de vakvereniging brengen. Het amendement werd aangenomen met 57 tegen 11 stemmen.

Het wetsontwerp sluit de mogelijkheid open voor het sluiten van een

kollektief kontrakt.

Krachtig kwam Schaper hierbij voor de vrijheid der vakverenigingen op. Hij betoogde, dat het ontduiken van zulk een algemeene arbeidsovereenkomst niet eerst op gerechte lijke vordering, doch uit zichzelf nietig moet zijn. Ook kwam hij er tegen op, dat het juist vakverenigingen moeten zijn met rechtspersoonlijkheid, ook omdat dan het gevaar groot is, dat men de vakvereniging aansprakelijk stellen zal voor de naleving van het kontrakt. Dat dit gevaar groot is, bleek ook wel uit de debatten, zoowel van de zijde der heeren Van Nispen en Drucker als van minister Van Raalte.

Schaper had voorgesteld: „Elk beding tusschen den werkgever en den arbeider, strijdig met de kollektieve arbeidsovereenkomst, waardoor zij beiden gebonden zijn, is nietig.” Maar dat zou al te lastig geweest zijn voor de onderkruiperij en het amendement haalde dan ook geen enkele stem van de burgerlijke partijen.

Art. 1637j hield de bepaling in, dat het loon alleen dan gedeeltelijk in voortbrengselen, woning, grondgebruik, werktuigen of onderwijs mag bestaan, indien de overeenkomst op schrift is gesteld. Een aantal rechtsche en linksche agrariërs wilden hiervan de boerenarbeiders uitsluiten. Ter Laan verdedigde

het schriftelijke kontrakt,

ook nadat de minister en de heer Drucker hun oorspronkelijk voorstel hadden laten varen, voor overeenkomsten, aangegaan voor zes weken of langer. Maar zijn amendement werd verworpen met 61 tegen 15 stemmen. (21 Maart.)

Tak diende een amendement in, om de arbeiders de vrije keuze te geven tusschen het bij de wet of bij verordening vastgestelde en het ter plaatse

gebruikelijke loon,

dat soms hooger is dan de officieele minimumloonen. De minister kwam hem eindelijk, na veel geharrewar tegemoet, zoodat hij het voorstel kon intrekken.

Voorgesteld werd, dat een arbeider die betaald wordt met

loon in verboden vorm,

recht heeft op het gebruikelijke loon, verhoogd met een derde. Van verschillende zijden kwamen hier tegen op; die straf vond men te zwaar voor den patroon. Het voorstel werd verdedigd door Ter Laan, terwijl Schaper er op wees, dat onmiddellijk bij het eerste geval van straf voor een patroonsovertreding de

slappe en verkeerde opzet van het wetsontwerp zich wreekt. Troelstra deed met de heeren Regout en Limburg het voorstel, om den arbeider het recht toe te kennen op het vijfvoud van het onwettige loondeel, zoodat het gezamenlijk loon niet hooger wordt dan het geheele, oorspronkelijke loon plus $\frac{1}{3}$ deel daarvan. Dit werd aangenomen met 41 tegen 23 stemmen. (22 Maart.)

Slap is het wetsontwerp vooral ook ten aanzien der gedwongen winkelnering, die ongeoorloofd en nietig wordt verklaard, doch waar geen straf op staat.

Schaper wilde ook geen

gedwongen winkelnering

voor de grondstoffen, gereedschappen en dienstkleding, voor den arbeid zelf vereischt, gelijk het ontwerp toeliet en zooals bijv. in de Langstraat gebeurt met den gedwongen koop van schoenmakersbenoodigdheden. Zijn amendement werd aangenomen met 36 tegen 28 stemmen.

Anders ging het met het voorstel-Troelstra, die, om voor goed een einde te maken aan alle gedwongen nering, voorstelde namens de klub, dat iedere arbeider, die geld verschuldigd mocht zijn wegens winkelnering, een vijfmaal zoo groote vordering zou hebben tegenover zijn werkgever. Daarvoor stemden alleen de heeren Nolting, Van Doorn, Roodhuyzen en Thomson met de socialisten.

Door den heer De Klerk was voorgesteld, in de wet

het heffen van boete

te verbieden. De fraktie had reeds hetzelfde voorstel gered, doch achtte het in 't belang der zaak, maar het voorstel-De Klerk te ondersteunen en, voor het geval dit werd verworpen, althans voor dagloonen van zeker bedrag, boete onmogelijk te maken. Vandaar het amendement, om geen boeten te heffen van dagloonen

minder dan f4.

Schaper verdedigde dit amendement en tevens een ander, waarbij het bedrag der boeten gedurende één week niet hooger mocht zijn dan één dagloon en iedere afzonderlijke boete niet hooger dan $\frac{1}{3}$ van het dagloon.

Een aantal amendementen werden van verschillende zijden ingediend; de Kamer hield er zich verscheiden dagen mee bezig en meer dan eens scheen, evenals nu en dan bij de Drankwet, de geheele zaak vast te loopen, mede weer door de opneming van het ontwerp in het Burgerlijk Wetboek, in plaats van er een geheel zelfstandige regeling van te maken. Hoe krachtig ook het boetestelsel door Schaper en Troelstra bestreden werd, het mocht niet baten.

Het amendement-De Klerk werd verworpen met 67 tegen 11 stemmen (Verhey, De Klerk, Nolting, Zijlma, Roodhuyzen, Thomson en de socialisten); dat van Schaper voor loonen beneden f4 met 65 tegen 12 stemmen.

Het boeteartikel schrijft nu voor: bepaalde geldboeten met een bepaalde bestemming, niet ten voordeele van den boeteoplegger, omschreven bij reglement of andere schriftelijke overeenkomst, niet hooger dan één dagloon, iedere boete afzonderlijk en niet hooger ook dan één dagloon in de week, voor arbeiders, die minder dan f4 per dag verdienen. Hoezeer

ook onvoldaan over een dergelijk artikel, het is altijd nog een verbetering bij de bestaande toestanden, waarom de soc.-dem. er niet tegen konden stemmen. (30 Maart.)

Een beding, waarbij de arbeider beperkt wordt in zijn recht, om na afloop der dienstbetrekking ander werk op zich te nemen, is alleen dan geldig als het niet indruischt tegen de zedelijke belangen van den arbeider. Dit regeeringsartikel (1637o) waakt niet tegen misbruiken. Een bepaalde plaats of een heele streek kan voor een werkzoekende worden verboden en het

concurrentie-beding

is ook aan geen termijn gebonden. Dat is zeer schadelijk voor handelsreizigers en -bedienden, venters, meesterknechts, enz., zooals Tak aantoonde met voorbeelden, die een amendement verdedigde met de strekking van algeheel verbod van het concurrentie-beding. Dit werd verworpen met 67 tegen 14 stemmen; het voorstel-De Klerk (verbod voor arbeiders met minder dan f 4 loon per dag) met 68 tegen 14 stemmen.

Schaper kwam op voor de belangen van alle arbeiders in openbaren dienst, daar tal van

gemeentewerklieden

en arbeiders uit waterschappen en provincies onder slechter bepalingen werken dan hier worden voorgesteld. Zij zijn van deze arbeids-overeenkomst uitgesloten; de regeering is verplicht, zoo spoedig mogelijk voor hen wat te doen. (4 April.)

Naar aanleiding der debatten over de gedwongen winkelnering

kam de minister met een nieuw artikel 1637bis voor den dag, waarbij bepaald werd, dat de arbeider het betaalde geld van zijn patroon terug mag eischen. Daarop stelde Troelstra een amendement voor, om ook den meesterknecht of een anderen leverancier aansprakelijk te stellen. Maar de verscherping werd verworpen en het regeeringsartikel nog verzwakt bovendien, zoodat nu de arbeider hoogstens zooveel toegewezen krijgt, als hij schade geleden heeft, waardoor alle preventieve werking van dit artikel is weggenomen. Alleen de heer De Klerk stemde hier met de soc.-dem. mede. (3 Mei.)

Voorgesteld werd, dat bij ziekte het loon nog moet worden uitbetaald gedurende den opzegtermijn. Krachtig drong Schaper hierbij aan op dwingend recht, anders beteekent ook dit artikel weer niets. Deze

8 dagen ziekingeld,

waarvan iedere werkgever nog bij reglement of schriftelijke verklaring afwijken kan, als hij verkiest, lokten heftig verzet uit van de heeren Tydeman, Heemskerk, Van Dedem, terwijl de heer Lohman zelfs de geheele christelijke humaniteit buiten de praktische politiek zette bij deze gelegenheid. Schaper signaleerde deze houding als een barre uiting van klassebelang, dat niet minder duidelijk sprak uit het verzet, dat geboden werd tegen de verplichting, om 4 weken lang te zorgen voor de

inwonende dienstheden.

Schaper stelde bovendien een amendement voor, om de ziekte tengevolge van onzedelijk-

heid op dezelfde wijze te behandelen als iedere andere. De geslachtsziekten zijn een pest voor de maatschappij; niets is gevaarlijker dan ze te verzwijgen, men behoeft slechts aan sigarenmakers en bakkers, enz. te denken. Geen wonder dat dr. Blocker hier krachtig voor het amendement opkwam. Toch werd het verworpen met 47 tegen 30 stemmen.

Het socialistisch amendement, om het geheele artikel te maken tot dwingend recht, werd afgestemd met nog veel grooter meerderheid: 57 tegen 20 stemmen. Naast de socialisten stemden hier vóór de R. K. Nolens, Van Wijnbergen, Koolen en Aalberse; van de liberalen Reijne, De Klerk, Thomson, Roodhuyzen en Borgesius; van de vrijz.-dem. Treub, Nolting, Ketelaar en Mees. Dat is van de vrijzinnig-demokraten maar een kleine helft; gelijk bij zoo menige stemming over de artikelen van het Arbeidskontraakt, stemden de overigen met de konservatieven mede. Zoo werd dit artikel zóó futloos, dat er zelfs geen enkele konservatief in de Kamer stemming over vroeg. (10 Mei.)

Bij ditzelfde artikel kwam ook de vraag ter sprake, of het loon moet doorgaan, indien de arbeider onder de wapenen geroepen wordt voor een tijd niet langer dan de opzegtermijn. Schaper verdedigde de stelling, dat

voor de militieplichtigen

niet de patroon, maar het Rijk heeft te zorgen.

Daarop kwam de verpleging van den inwonende arbeider aan de orde.

De zieke diensthode

heeft volgens het voorgestelde artikel 1638ij recht op verpleging gedurende 6 weken, waarvan 4 weken op kosten van den werkgever. In afwijking met de uitkeering van loon aan zieke arbeiders, waaraan alle fabrikanten zich kunnen onttrekken, was hier dwingend recht voorgesteld. Ter Laan kwam op tegen den heer Zijlma, die dit dwingende recht wilde wegemen in 't belang der grooten landbouwers.

Schaper eischte inzage der boeken van de onderneming voor degenen, die

deelen in de winst.

Maar de minister wilde de patroons daartoe niet verplichten en verzwakte op aandrang van den heer Plate nog het artikel, dat hij er dan ook alleen met konservatieve hulp doorkreeg.

Ook verdedigde Schaper het in het ontwerp opgenomen verbod van

loonbetaling in een lokaal,

waar alkoholhoudende dranken verkocht worden. Hij wees daarbij op de talrijke beerhuizen, waar jenever te koop is. Een voordeel noemde spreker het, dat door deze verbodsbepaling de werkgevers er ook belang bij krijgen, het loon niet in een herberg uit te betalen; anders loopt alleen de herbergier straf op, hier ook de uitbetaler. Om aan gerezen bezwaren tegemoet te komen, wilde Schaper de koffiehuisen van den „Volksbond" en dergelijke vrijstellen. Maar het was niet meer noodig; de heer Lohman deed het voorstel het geheele artikel te doen vervallen, omdat

de Drankwet de zaak reeds regelt en dit werd met 48 tegen 11 stemmen aangenomen.

De heeren Duymaer van Twist en Schokking stelden voor, de

loonbetaling op Zondag

te verbieden. Troelstra stelde in het licht, dat iedere werkgever bij mondelinge afspraak hiervan kan afwijken; dat arbeid op Zondag door de heeren voorstellers niet werd verboden, noch koopmanschap en dat het geheele voorstel te beschouwen was als een mislukte propaganda voor een politiek gevoelen. Onder de 37 tegenstemmers bevonden zich de heeren Palma, Lohman, Van Idsinga, Aalberse en v. Wijbergen. (18 Mei.)

Voorgesteld was, dat bij stukwerk iedere week slechts $\frac{3}{4}$ van het loon zou worden uitbetaald. Schaper verdedigde het amendement. De Klerk, dat volle uitbetaling vroeg, doch stelde om juist gebleken redaktie-bezwaren zelf een nieuw op. Daartegen bracht de heer Drucker in, dat dit voorstel geen dwingend recht zou zijn, waartegenover Troelstra opmerkte, dat het ook het geval was met het regeeringsartikel. Het amendement-Schaper over

uitbetaling van stukwerk

werd echter verworpen met 43 tegen 12 stemmen. (De heeren Thomson, S. v. d. Bergh, Roodhuyzen, Treub, Ketelaar, Nolting en de socialisten.)

Art. 1638q bepaalt, welke vermeerdering van loon de werkgever heeft te betalen, die het loon niet op tijd voldoet. De heer Lohman wilde daarvan een uitzondering, die tot betalen niet bij machte zijn, waartegen Schaper opkwam, die tevens het amendement-Drucker verdedigde, waarbij de rechter bevoegd wordt, de verhooging op een billijke wijze te beperken. Dit amendement wordt aangenomen met 54 tegen 8 stemmen.

Ter Laan hield daarop een betoog, dat art. 1638t, bepalende dat kost en inwoning voldoen moeten aan behoorlijke eischen volgens plaatselijk gebruik en overeenkomstig de eischen van gezondheid en zeden, onvoldoende is, daar juist het plaatselijk gebruik veel te wenschen overlaat, zowel bij dienstboden in de steden en ten platten lande als bij kostknechten, zooals hij met voorbeelden aantoont.

Hij stelt een amendement voor, waarbij afzonderlijke slaapgelegenheden worden voorgeschreven voor knechts en meiden. Dit wordt met 56 tegen 23 stemmen verworpen. Deze 23 waren de heeren Verhey, Jansen (s Gravenhage), Thomson, Eland, De Boer, de socialisten en verder leden der rechterzijde.

Volgens het voorgestelde artikel 1638x was de patroon verplicht tot zoodanige veiligheidsmaatregelen, „als de aard van den arbeid toelaat.” Dit vond de heer Lohman weer een veel te zwaren last voor de werkgevers. Schaper stelde deze houding weer in scherp daglicht; al wat voorgesteld wordt voor de arbeiders, moet door den afgevaardigde van Goes beknipt worden. En door hem niet alleen. De heer Van Wijbergen haastte zich, een amendement in te dienen, waarbij de woorden „als de aard van den arbeid toelaat” vervangen werden door: „als redelijkerwijze in verband met den aard van den arbeid gevorderd kunnen worden”. En

ook deze verzwakking

vond bijval in de oogen van alle burgerlijke partijen; het voorstel werd met 61 tegen 5 stemmen aangenomen.

Toen dit pleit door hem gewonnen was, volgde van dezelfde zijde een aanval op het regeeringsartikel: „De werkgever is in het algemeen verplicht al datgene te doen en na te laten, wat

een goed werkgever

in gelijke omstandigheden behoort te doen en na te laten”. Van onze zijde kwam Troelstra tegen hem op. Ook dit amendement zou zijn aangenomen, indien niet 2 leden der rechterzijde het al te konservatief hadden gevonden, de heeren Duymaer van Twist en Loeff. Nu viel het met 31 tegen 28 stemmen.

Door de opneming van het Arbeidskontraat in het B. W. werd geen straf voorgesteld op het afgeven van valsche

getuigschriften.

Maar de arbeider krijgt recht op schadeloosstelling, indien de patroon „tegen beter weten” onjuiste mededeelingen in het getuigschrift neerschrijft. Tak stelde voor, de woorden tegen „beter weten te vervangen door „door opzet of schuld”, opdat de werkgevers ook verantwoordelijk worden voor onjuistheden, die ze uit achteloosheid begaan. Maar de minister wees het amendement af en het werd verworpen met 27 tegen 24 stemmen. (23 Mei.)

Op 30 Mei begonnen eigenlijk de debatten over het beslissende onderwerp, de onverkorte handhaving van

het stakingsrecht.

Troelstra was de eerste spreker. Hij toonde aan, dat de werkstaking onontbeerlijk is als uiterste middel, door de arbeiders aan te wenden, niet uit liefhebberij, maar uit nood. Nu zou de wet den arbeider, den economisch zwakke, sterker moeten maken. Het meest zou de wet kunnen doen door beperking van den arbeidsduur. Dit gebeurt nu niet. Laat dan in ieder geval de wetgever alles nalaten, wat de vakorganisatie belemmert.

Dit laatste geschiedt bij dit ontwerp, daar op de werkstaking het braudmerk van kontraktbreuk gedrukt wordt. Men kan van deze wet geen juist inzicht verwerven, als men het staangeld en den opzegtermijn niet beschouwt in het licht der werkstaking. Zoodra in 1891 de Deutsche regeering staangeld voorstelde, verdedigde Bebel het verbod van een opzegtermijn. Daarom waren ook de verschillende opzegtermijnen en het stijgende staangeld van het eerste ontwerp zulke monsterachtige bepalingen. Het was een nuttig werk van het Agitatie-komitee, deze voorstellen te hebben opgeruimd.

Maar ook nu nog is er een wettelijke opzegtermijn: een week, twee weken, zes maanden, zelfs langer, en die is gewaarborgd door het staangeld, zelfs zonder dat de patroon geleden schade behoeft te bewijzen. Het is dus nu de groote vraag, of werkstaking beschouwd zal worden als kontraktbreuk. De minister heeft zich daarover bij de algemeene beschouwingen zeer onduidelijk uitgelaten. Maar hierover mag geen verschil van meening blijven bestaan. Ieder weet, dat de arbeiders voortdurend streven naar verbetering der arbeidsvoorwaarden

door hun georganiseerd optreden, zoo noodig door werkstaking, die in de volksverteuiging noch misdadig, noch oneervol is. Bij zeer veel werkstakingen kan de opzegtermijn niet in acht genomen worden. En als men dan de arbeiders wegens kontraktbreuk straft, dan gaat men tegen het leven in, dan zal dit ontwerp de arbeiders achteruit brengen in het beste wat zij bezitten, in hun organisatie. De soc.-dem. fractie is niet tegen een opzegtermijn, mits de stakingsvrijheid niet aangerand wordt.

Tegen deze redevoering kwamen de heeren Van Nispen, Talma en Drucker met alle kracht op, om het staangeld en den opzegtermijn te verdedigen en vooral ook, om de onbetrouwbaarheid der sociaal-demokraten in het licht te stellen. De heer Talma had Troelstra's eerste rede „één reusachtige verontschuldiging der agitatie” genoemd. In zijn tweeden termijn kwam Troelstra daarop terug. Geen „verontschuldiging” der agitatie was het geweest, maar een forse beschuldiging der regeering en der heeren, die hier het tweede wetsontwerp verdedigen en nog altijd niet den zedelijken moed hebben, om te erkennen, dat de arbeiders volkomen terecht te hoop liepen tegen het eerste.

Verder bewees spreker met de stukken, dat de heer Van Nispen, maar vooral en „op de meest onverantwoordelijke wijze” de heer Drucker een valsche voorstelling gegeven hadden van buitenlandsche toestanden.

Konkludeerende zei Troelstra, dat geen der sprekers had kunnen aantoonen, dat dit stel van bepalingen niet nadeelig is voor de arbeiders. Toch staan alle burgerlijke partijen hier tegenover de sociaal-demokratie. Zoo blijkt het, dat het hier gaat om de hoofdzaak en in dezen is de geheele soc.-dem. Kamerfractie volkomen homogeen met de gansche arbeidersbeweging.

Ook de Fransche, Duitsche, Zwitsersche, Oostenrijksche en Engelsche arbeiders staan op hetzelfde standpunt. Dit ontwerp nu maakt den toestand voor den arbeider minder, door den opzegtermijn algemeen te maken en geeft den patroon een voordeel, daar deze tegenwoordig, als geen opzegtermijn uitdrukkelijk is bepaald, bij staking zonder termijn geen recht op schadevergoeding kan laten gelden, wat nu in 't vervolg wel kan, terwijl door 't sanctiomeeren van het staangeld die schade daarop door den patroon kan worden verhaald.

Bij de behandeling der artikelen over de opzegging der dienstbetrekking betoogde Troelstra, dat de regeling van den opzegtermijn (gelijk aan den betalingstermijn, doch hoogstens zes weken) niet veel geeft en verdedigde hij een amendement van den heer Ruysch van Beerenbrouck, om alle opzegtermijnen van arbeiders van f 4 of minder in dezelfde onderneming gelijk te doen zijn. Dit werd verworpen met 50 tegen 12 stemmen.

Het voorstel-Ter Laan, om de dienstbetrekking niet te doen eindigen, noch voor werkgever, noch voor arbeider, door de

herhalings- of landweeroefeningen, zooals dat ook in Frankrijk geregeld is, werd verworpen met 39 tegen 25 stemmen. (6 Juni.)

Schaper bestreed het artikel, dat aan den man het recht toekende, ontbinding van de arbeidsovereenkomst der gehuwde vrouw te vragen. Als men dit aanneemt, moet men ook aan

de vrouw

het recht geven, de arbeidsovereenkomst van haar man te doen ontbinden. Het artikel wordt verworpen met 35 tegen 33 stemmen. (7 Juni.)

Schaper maakte insgelijks bezwaar tegen verschillende

dringende redenen

in art. 1639q, die den patroon het recht geven de dienstbetrekking op staanden voet te doen eindigen. Zoo wilde hij dronkenschap en ook roekeloos beschadigen van des werkgevers eigendom daaronder eerst rekenen „na herhaalde waarschuwing”, welk denkbeeld door den minister werd overgenomen. De heer Lohman wilde alleen van „dringende redenen” spreken, zonder ze in het artikel te noemen; hiertegen kwam Troelstra op.

Het volgende artikel bevat de

dringende redenen voor den arbeider,

om onmiddellijk weg te gaan. Hierbij diende Schaper een amendement in, om den dwang van

het uitleen-stelsel

tegen te gaan, het schandelijke stelsel, waarbij de arbeiders gedwongen worden, om onderkruiper te spelen. Ook dit wordt overgenomen (8 Juni.)

De groote vraag van het onbelemmerde

stakingsrecht

werd beslist bij art. 1639t. Troelstra verdedigde daarbij het soc.-dem. amendement, dat de patroon geen recht heeft op het staangeld als „de dringende reden een onmiddellijk gevolg is van werkstaking”.

Bij werkstakingen kan de opzegtermijn niet in acht genomen worden, evenmin als de patroon bij uitsluiting (waarvoor een dergelijk voorstel gedaan werd) zich stoort aan een opzegtermijn. Daarom zal de ontworpen regeling noodzakelijk de werkstaking belemmeren. Zij heeft nog een ander nadeel. Nu de opzegtermijn ook geldt voor werkstakingen, zal men de individueele opzegtermijnen zoo kort mogelijk moeten houden.

Maar het groote nadeel is, dat de regeering het werkgeversstandpunt inneemt: de werkstaking zonder opzegtermijn moet onmogelijk gemaakt worden. De Kamer moet weten, wat zij doet, maar voor ons zal hier de beslissing vallen; dit kan de arbeidersbeweging niet toelaten.

Het was te voorzien, dat ons amendement zou worden verworpen; met de 7 socialisten (Van Kol was nu ook weer in de Kamer terug na zijn langdurige ongesteldheid) gingen slechts de heeren Roodhuyzen en Thomson en Nolting mee. (12 Juni.)

De sociaal-demokratische kritiek had echter aanleiding gegeven tot twee andere, zij het minder ver strekkende, pogingen in dezelfde richting. Zoo stelde de heer De Klerk voor, dat de opzegtermijn niet zou gelden voor werkstakingen en uitsluitingen „wegens loonregeling of arbeidsverhoudingen”, een amendement, dat één stem meer verwierf dan het soc.-dem. voorstel, nl. die van zijn ontwerper.

De heer Limburg wilde aan den rechter de bevoegdheid geven, om de schadeloosstelling (bij werkstaking of uitsluiting) geheel of ge-

deeltelijk te ontzeggen. Hiervoor stemde ook de heer Drucker met de overige vrijz.-dem., daarmee tegelijk erkennende, dat de in het wetsontwerp opgenomen regeling, eerst zoo kras verdedigd, te wenschen overliet. Het amendement werd verworpen met 51 tegen 24 stemmen. Onder die 51 was Troelstra, die overwegende bezwaren had, om de tegenwoordige rechters te doen oordeelen over werkstakingen en uitsluitingen.

Bij de debatten over deze amendementen werd van vrijzinnig-demokratische zijde de opmerking gemaakt, dat ons amendement niet was „dwingend recht”. Daar deze opmerking voor iemand, die de zaak kent, al heel onnoozel was, werd er onzerzijds niet op ingegaan. De zaak is, dat wij, wat de vrijheid van staking aanbelangt, den toestand wilden laten, zooals hij thans is. Ook thans kan de patroon met den arbeider een opzegtermijn bedingen; maar bij staking wordt in de praktijk hiervan geen gebruik gemaakt, tenzij waar staangeld bestaat. Nu echter het staangeld door dit ontwerp gesanctionneerd wordt en het te verwachten is, dat het meer en meer zal worden ingevoerd, terwijl de opzegtermijn, ook waar hij niet is overeengekomen, door de wet is ingevoerd, ligt het voor de hand, dat bij staking niet inachtneming van dien termijn tot schade van den arbeider zal strekken. De manier, om dit tegen te gaan, was niet alleen om de werkstaking uit te sluiten van de reden tot schadevergoeding, maar ook om het staangeld te verbieden. Dit laatste was het dwingend recht, dat den patroon zou verhinderen, de schade op den arbeider te verhalen, waardoor, als tot heden, waar geen staangeld bestaat, acties wegens kontraktbreuk achterwege zouden blijven.

Het geheele artikel werd nu op ons verzoek in stemming gebracht; met de soc.-dem. stemden de heeren Verhey en Thomson tegen. (62 tegen 9.)

Hoewel bij dit artikel de groote slag verloren was, ging de fractie onvermoeid voort met te ijveren voor verbeteringen. Zoo stelde Troelstra een amendement voor, om voor dienstbetrekkingen van

langer dan vijf jaar

na afloop van de eerste 5 jaar den werknemer het recht te geven, de betrekking op te zeggen met een termijn van 6 maanden. (Aangenomen met 54 tegen 12 stemmen.)

Vooraf ontbrandde de strijd opnieuw bij de behandeling van

het staangeld,

dat de soc.-dem. verboden wilden zien als een nieuw middel, om de vakbeweging te belemmeren, als een middel, om den arbeider in economische afhankelijkheid te houden. Troelstra had gemeend, te mogen verwachten, dat de heer Drucker en de minister „deze zwarte vlek” uit het ontwerp zouden verwijderd hebben. Wil men de werkstakingen belemmeren, laat men dat dan ronduit zeggen, doch er niet op deze onzedelijke wijze toe willen geraken.

Schaper trad op tegen den heer Lohman, die het voorstel van het staangeld rechtmatig, ja nog niet krachtig genoeg noemde. Maar bewijzen werden niet aangevoerd; men poogde zelfs niet aan te toonen, dat het staangeld noodig is, zooals Troelstra opmerkte, die den heer

Drucker weer moest verwijten, met een schijn van argumenten voor den dag te zijn gekomen. Maar de wetgever had zich weer op werkgeversstandpunt geplaatst: het verbod van staangeld werd verworpen met 55 tegen 10 stemmen. (De soc.-dem., Thomson, De Klerk en Roodhuyzen, met één vrijz.-dem., de heer Bos.)

Het amendement-Limburg, dat ook staangeld voor den patroon wilde invoeren, met 44 tegen 21 stemmen; dat van den heer De Klerk (hoogstens 6 inplaats van 12 dagen staangeld) met 47 tegen 18 stemmen. Bij die 47 tegenstemmers was weer één vrijz.-dem. en wel de heer Drucker.

Toen kwam het geheele artikel in stemming, waar de soc.-dem. groep zich niet tegen verklaren kon, omdat het bij de huidige praktijk in verschillende gevallen een vooruitgang is, al is ook het staangeld op zichzelf, ook gelijk het in dit artikel beperkt is, buitengewoon hatelijk. Van der Zwaag, Verhey en Thomson stemden tegen. (63 tegen 3 stemmen.)

Eindelijk kwam aan de orde (14 Juni)

de rechtspraak.

Schaper verdedigde het amendement, volgens hetwelk de kantonrechter zich kan doen voorlichten door een kollege van 2 werkgevers en 2 arbeiders. Liever zou hij, gelijk in 't buitenland, arbeidsrechtbanken hebben, maar men beweert nu eenmaal, dat de Grondwet de lekenrechtspraak ook niet in dezen vorm toelaat en het debat daarover zou nu onvruchtbaar zijn. Veel wat er in het ontwerp ontbreekt, zou nog weer aangevuld worden door een betere berechting.

De vrijzinnig-demokratische minister hield een betoog tegen de heele lekenrechtspraak; een ander vrijzinnig-demokraat, de heer Limburg, die daar een voorstander van is, bestreed toch het amendement o.a. met de opmerking, dat het de bezitters niet dwingt om te verschijnen. Er bleek uit alles, zooals Schaper zeide, dat de heeren niet doordrongen waren van de noodzakelijkheid van een betere arbeidsrechtspraak. En daar er, op het einde van het debat over het Arbeidskontraakt, toch niets meer aan te doen was, trok spreker zijn amendement in. Om het groote belang der zaak (in Duitschland bijv. leidden in één jaar van 81000 geschillen slechts 15000 tot een vonnis) stelt hij een motie voor, luidende:

„De Kamer,

van oordeel, dat de uitbreiding der arbeidswetgeving meer en meer de noodzakelijkheid schept, om daarvoor een afzonderlijke rechtspraak in te stellen,

gaat over tot de orde van den dag.” (19 Juni.)

Deze motie kon dan later behoorlijk behandeld worden.

Bleek de Kamer tegen het einde der beraadslagingen niet bereid eenige verbetering in te voeren in de arbeidsrechtspraak, voor een reaktionairen maatregel bleek een meerderheid te bestaan. De heer Loeff, de vorige minister van justitie, had in het gewijzigde wetsontwerp de kosteloze procedure opgenomen voor alle arbeiders met een dagloon van minder dan f 4. De heer Okma stelde nu voor, dit recht ook te geven aan alle patroons. Hiertegen kwam Troelstra sterk op; een patroon behoort

kosteloos te procederen.

als hij onvermogen is. Nu wordt het hem

gemakkelijk gemaakt een proces aan te gaan om een nietigheid. Spreker zou zeer gaarne medewerken aan de kosteloze rechtspraak in het algemeen, maar dat wil men niet. Men wil den werkgever, die den waarborg van het staangeld al heeft, ook nog op deze wijze sterk maken tegen zijn arbeiders. Het voorstel, om de patroons kosteloos te laten rekwestreeren, werd aangenomen met 38 tegen 30 stemmen. (20 Juni.) Vóór stemden hier o.a. de heeren Van Vliet en Talma van Patrimonium en Passtoors van den R. K. Volksbond!

Hiermede scheen het geheele pleit beslist, maar op 21 Juni begon het debat opnieuw. De kosteloze procedure, waar het om te doen was, werd door den heer Lohman heftig verdedigd, door Troelstra nader bestreden en eindelijk verworpen met 44 tegen 42 stemmen. Acht liberalen hadden zich bekeerd: de heeren Roessingh, Jansen, Smeenge, Pierson, Zijlma, Van Karnebeek, Van Foreest en de voorzitter. Van rechts stemde alleen de heer Janssen tegen de kosteloze procedure van rijke werkgevers.

Hiermee was de eerste lezing afgelopen. De eindstemming kwam op 29 Juni. De heer Lohman, die zoo dikwijls bedreigd had te zullen tegenstemmen, bleek met zijn politieke vrienden van gedachten veranderd. Alleen de heer Van Idsinga stemde met de socialisten. (79 tegen 8 stemmen.)

III. Verschillende onderwerpen.

Ook in 1906 kwam het weer verscheiden keer aan het licht, hoeveel de uitvoering der

pensioenwetten

te wenschen overlaat voor „kleine luyden”. Zoo kwam op 27 Maart een verzoek aan de orde van een gewezen korporaal om pensioen; met 39 tegen 18 stemmen wees de Kamer het voorstel van Ter Laan af, om zich met de zaak te bemoeien.

Bij een andere gelegenheid nam de Kamer, zij het met geringe meerderheid, zijn voorstel aan, waarbij aan een gewezen sergeant vol pensioen werd toegekend, doch toen liet de minister, de heer Staal, de zaak toch zooals ze was, zonder dat de Kamer daar nader tegen opkwam. Een dergelijk geval deed zich ook voor bij Marine met een gepensioneerd sergeant, waarvan de Kamer reeds tweemaal verklaarde, dat hij onbillijk behandeld was en die toch bij den heer Ellis, noch bij den heer Stuart recht vinden kon. Een nadere motie is hieromtrent door den heer Thomson ingediend.

Deze weigerde evenzeer, zich te bemoeien met de uitvoering van de voorschriften omtrent landweer- en militievergoedingen.

* * *

Nadat de heer Verhey zijn interpellatie gehouden had over de onzwaarigheid van „de drijvende doodkisten”, verklaarde minister Veegens, dat het niet gemakkelijk zou zijn, de noodige wettelijke maatregelen te ontwerpen. Schaper was daardoor zeer slecht bevredigd en kwam krachtig op voor de bescherming van zooveel menschenlevens, die maar uitgestuurd worden door reeders, die den naam van moordenaars en schurken ten volle verdienen. De minister zit er al zooveel maanden, dat hij

reeds best een voorloopige noodwet had kunnen indienen. (29 Juni.)

* * *

Bij de behandeling der waterverschaffing op Curaçao wijst Van Kol op de irrigatiewerken der oude Mooren in Spanje. (28 Juni.) Op denzelfden dag kwam het voorstel aan de orde, om f180000 te betalen voor de handhaving der neutraliteit in Indië tijdens den oorlog tusschen Rusland en Japan. Van Kol wilde, dat Nederland niet de helft zou betalen, gelijk werd voorgesteld, doch het geheele bedrag, zooals ook Frankrijk, Engeland, Duitschland en Amerika doen.

* * *

De aannemers van rijkswerken, uitbesteed vóór de Ongevallenwet, vroegen schadevergoeding voor de premiën, waarop ze niet hadden kunnen rekenen. Schaper verdedigde het verzoek op billijkheidsgronden, doch het werd verworpen met 29 tegen 22 stemmen. (28 Juni.)

* * *

Opnieuw kwam Schaper op tegen de wijze, waarop de ontslagen ingenieur van het stoomwezen, de heer Okhuijzen, behandeld was. Hij had nu althans de voldoening, te vernemen, dat hem 5 jaar lang wachtgeld toegekend was.

* * *

Bij de toekenning van een renteloos voorschot van f2.147.000 aan de spoorwegen in de Haarlemmermeer doet Tak een boekje open van de wijze, waarop de H. S. M. zich van deze lijnen in 't bezit gesteld heeft, die oorspronkelijk als mededingers waren bedoeld. Veel beter zou het zijn, befoogde spreker, dat de staat de lijnen zelf aanlegde. Nu geeft men aan de H. S. M. de macht, te beslissen, of zij al of niet de kortste sneltreinverbindingen tusschen de groote steden tot stand brengen zal, een beslissing, waarbij zij alleen rekening behoeft te houden met haar eigen belang. (19 October.)

* * *

Namens de fractie verklaarde Troelstra zich er tegen, dat aan prins Hendrik een beslissende stem gegeven werd in den Raad van State. Het voorstel werd op 27 November aangenomen met 53 tegen 6 stemmen, die der soc.-dem.

* * *

Het „analytisch verslag” der „Handelingen” van de Tweede Kamer werd door Tak aanbevolen als een middel, om belangstellenden te bereiken, voor wie het volledig verslag te uitgebreid is; de soc.-dem. waren onder de 37 voorstemmers; 35 leden stemden tegen.

IV. Buitenlandsche Zaken.

De minister Van Tets van Goudriaan had in de „Staatscourant” onderkruipers voor Duitschland opgeroepen. Tak kwam daar stevig tegen op. Dat de minister van Arbeid aankondigt, waar er in 't buitenland werk te vinden is, mits geen onderkruiperswerk, is uitstekend, doch die van Buitenlandsche Zaken heeft van die dingen blijkbaar minder verstand. In zijn verdere redevoering bij de begroting (4 December) keurde Tak het af, dat Nederland groot-mogendheidsje gaat spelen in

Marokko, wat ons alleen maar op kosten jaagt en niets uithaalt.

Van Kol drong aan op een internationale regeling voor de opruiming van wrakken op zee.

De minister bleek in het geheel niet doordrongen van wat het zeggen wil, bij een staking onderkruipers op te roepen, zoodat Tak genoodzaakt was met de heeren Van Vliet en Passtoors de volgende motie voor te stellen:

„De Kamer, van oordeel, dat de bemoeiing van den minister van Buitenlandsche Zaken met de vraag naar Nederlandsche arbeiders voor buitenlandsche ondernemingen waar werkstaking is, ongewenscht is, gaat over tot de orde van den dag.”

De minister deelde mee, dat er reeds overleg gepleegd was met den minister van Arbeid, den heer Veegens, zoodat het noodig werd de motie tot nader orde uit te stellen, wanneer ook deze aanwezig zou zijn.

Tak verkreeg de belofte, dat de minister nog eens bij de Engelsche Regeering moeite doen zou voor het vroegere Zuid-Afrikaansche spoorweg-personeel, terwijl er een onderzoek beloofd werd naar de wijze, waarop „onze” consuls in den vreemde Nederlandsche arbeiders terecht helpen.

Tak had de aandacht gevestigd op enkele sterk sprekende staaltjes uit een artikel in „Het Volk”. (5 Dec.)

Den volgenden dag trad Van Kol in het krijt tegen den handel in vrouwen, waaromtrent internationale verdragen werden gesloten.

* * *

De zaak der onderkruiperswerving door middel van de „Staatscourant” kwam op 24 December in de Kamer terug bij de behandeling van het hoofdstuk „Landbouw”. Minister Veegens had zijn ambtgenoot aangeraden geen dergelijke aankondigingen meer te doen; het doel was bereikt en Tak kon de motie intrekken.

V. Justitie.

Op 11 Mei had de interpellatie plaats van den heer De Ridder over de uitvoering der kindervetten, naar aanleiding van de bezwarende voorwaarden, die de regeering stelt aan de gestichten, waaraan de betrokken kinderen worden toevertrouwd. De minister beriep zich tegenover de kerkelijke klagers op zijn voorganger Loeff, die de bepalingen had ontworpen. Voor de fractie voerde Ter Laan het woord, die er op wees, dat het toch niet aanging, de uitvoering der kindervetten te belemmeren door verschil van inzicht over de inrichting der gebouwen. Hij drong op voldoende toezicht en overigens op meer vrijheid aan. De minister beloofde, de voorschriften nog eens te overwegen.

* * *

Schaper verkreeg verlof, om een interpellatie te houden naar aanleiding van beweerd mishandeling van verdachten door marechaussee's te Uithuizen. Op verzoek van den minister werd deze interpellatie uitgesteld.

Hij vroeg ook, op welke gronden gratie verleend was aan de Groninger fabrikanten Pott en Terborg, die tot 14 dagen gevangenisstraf veroordeeld waren wegens het veroorzaken van den dood van een arbeider door schuld. Minister van Raalte deed een heel verhaal, doch het eenige motief bleek eigenlijk te zijn, dat een aantal notabele burgers het gratie-adres hadden ondersteund. (19 October).

Deze zaak kwam bij de begroting terug. Schaper begon met een aantal ergerlijke feiten uit de Nederlandsche klassejustitie tegen elkander over

te stellen met haar zware straffen op eigendomsvergrepen en lichte op misdrijven tegen het leven. Iemand, die een ander 2 gaten in 't hoofd slaat, krijgt 14 dagen, die 3 kippen steelt anderhalf jaar, enz.

Daarop ging spreker omstandig na, wat er gebeurd was in de fabriek van Pott en Terborg. De arbeidsinspectie had herhaaldelijk veiligheidsmaatregelen voorgeschreven; eindelijk wordt een jongen door de machine gegrepen en gedood; maar de heeren krijgen gratie. De heer Van Idsinga riep, dat er misbruik was gemaakt van het gratierecht en Schaper keurde deze daad van den vrijzinnig-demokratischen minister in scherpe termen af (6 Dec.).

De wijze waarop de minister antwoordde was oorzaak, dat Schaper als protest tegen dit optreden een motie stelde:

„De Kamer, na den minister te hebben gehoord, niet overtuigd, dat in het geval van de fabrikanten Pott en Terborg een juist gebruik is gemaakt van het recht van gratie, gaat over tot de orde van den dag.”

Deze zal later worden behandeld.

Troelstra vraagt om volledige overlegging der stukken, waaruit blijken kan of de minister zich bij deze gratie zelfs wel aan de voorschriften gehouden heeft. (7 Dec.).

Hugenholtz sprak over het strafstelsel. Hij wenscht het vergeldingsstelsel te doen vervangen door het verbeteringsstelsel op het voorbeeld van Elmira in Amerika. Ook Veenhuizen werkt niet verbeterend; integendeel, het maakt de menschen voor geregelden arbeid ongeschikt.

Hugenholtz prees den heer Sasse van IJssel voor zijn rede tegen de militaire rechtspleging. Maar spreker wenscht de heele rechtspraak door militairen naar de rommelkamer te doen verhuizen.

Schaper protesteert ook tegen de opneming van zieke veroordeelden in de gevangenis en bespreekt daarbij de beide sterfgevallen in Assen en Rotterdam. Hij dringt er bij den minister op aan, dat zulke dingen in de toekomst niet meer gebeuren zullen; men mag met andere menschen even voorzichtig zijn als met Jhr. De Geer.

Ter Laan verdedigt hooger bezoldiging voor gevangenis-onderwijzers en bepleit een regeling van den gevangenisarbeid, waarbij de gevangenen een beroep leeren, terwijl nu het vrije bedrijf wordt doodgeconcurréerd, zooals het geval is met eenige honderden Rijskleermakers te Delft en Amsterdam (8 Dec.).

VI. Zwendeldebatten.

Bij het eerste Zwendeldebate, onder de regeering van Dr. Kuyper-Mr. Loeff, werd van verschillende zijden de opmerking gemaakt, dat zulk een kras optreden tegen den zwendel ook eens moest uitgaan van een der burgerlijke partijen. De feiten waren juist en ingrijpen hoog noodig;... waarom moest nu altijd een sociaal-demokraat zich daarmee belasten?

De heeren liberalen en die van rechts hadden sedert gelegenheid genoeg, doch grepen die weder niet aan. Altijd duurde de zwendel voort, doch gedaan werd er niets. En weer waren het de s.-d., die met een voorstel kwamen (December 1905):

„De Kamer, van oordeel, dat de ergerlijke knoeierijen, door middel van naamlooze vennootschappen, syndikaten en dergelijke gepleegd, ingrijpende wijzigingen met name in de Wetboeken van Koophandel en van Strafrecht dringend noodig maken, gaat over tot de orde van den dag.”

Op 29 Juni kwam deze motie in behandeling. Troelstra wees eerst op de uitbreiding van het aantal der naamlooze vennootschappen: van 2924 in 1899/1900 tot 4092 vier jaren later. Millioenen, grootendeels van kleine bezitters, zijn „spoorloos verdwenen.” Daarbij komt, sedert 1902, de crisis in het bankbedrijf.

Hoofdzaak is, dat zwendelaars van beroep steeds mannen vinden met aanzienlijke namen en hooge betrekkingen voor hun raden van „toezicht”. Failliete boedels worden veel te hoog ingebracht; leugenachtige prospectussen worden verspreid. Er is een moreele inzinking in deze financiële wereld; zelfs de Kamer is er niet vrij van, men denke aan de zaak der Mindrinetti-maatschappij.

Spreker noemt tal van maatschappijen met schitterende prospectussen, die nooit een cent dividend uitkeerden. Bij andere ondernemingen treedt het euvel der vermenging van belangen op.

Troelstra wijst nader op een drietal hoogst bedenkelijke beslissingen der rechterlijke macht en komt dan aan de hypotheekbanken. „Bij de Hollandische Hypotheekbank” hebben commissarissen op onverantwoordelijk roekelooze wijze hun plicht verzuimd, zoodat zij van malversatiën sedert 1900 niet op de hoogte waren. En nu het zoover is, dat er millioenen te kort zijn, weigeren deze groote heeren schadevergoeding!

Spreker voegt hier nog talrijke andere voorbeelden bij. In Duitsland, Engeland en België is de wetgeving in ieder geval vrij wat beter dan hier. Er moet ook op gelet worden, dat verschillende financiers zooveel commissaris-posten waarnemen. Zoo vindt men in de Kamer 4 leden met een commissariaat, 7 met 2, 6 met 3, 3 met 4, 3 met 5, 1 met 6, 2 met 7, 2 met 8, 1 met 11 en 1 met 12 commissaris-posten. De heer De Montigny was ook commissaris van 11 maatschappijen, de heer De Geer van 10. Het is onmogelijk, dat iemand aldus zijn taak waarnemen kan.

Spreker eindigt met een krachtigen aandrang tot wettelijke regeling en beter toezicht. Dit zal slechts de ergste misstanden en uitwassen wegnemen: de heele zaak behoort bij het kapitalistische stelsel. Doch laat de Regeering doen, wat zij kan en moet.

Dat wou de minister gaarne beloven. Maar op de genoemde toestanden ging hij niet in, noch eenig lid der Kamer. De motie werd zonder stemming aangenomen.

VII. Vragendag.

De eerste, die van de nieuwe instelling, het vragenrecht, gebruik maakte was Schaper. De directeuren der „Sphyx” en der „Céramique” te Maastricht hadden gedreigd, de fabrieken te sluiten, als het nieuwe besluit, gegrond op art. 4 der Arbeids-wet, werd uitgevoerd. Schaper vroeg, hoe het met deze zaak stond en of de minister voor zulke bedreigingen niet zwichten zou. De heer Veegens zeide, dit niet van plan te zijn en gaf de gevraagde inlichtingen. (28 September.)

Een minder afdoend antwoord ontving Van Kol op zijn vragen omtrent *onderhandsche leveranties en kontrakten* op Atjeh en omtrent het onderzoek, ingesteld naar de corruptie in de Indische ambtenaars-wereld, naar aanleiding van de brochure van Mr. Dijkstra.

Hugenholtz vroeg naar de reden van den verkoop van onbruikbaar vleesch in blik door de Marine te Willemsoord, waarop de minister antwoordde, dat het deugdelijk Australisch vleesch was, dat echter door de Marine niet meer werd verstrekt.

Ook vroeg Hugenholtz nadere inlichtingen omtrent het overlijden van twee gevangenen te Rotterdam en te Assen. Van den eerste deelde minister Van Raalte mede, dat hij overleden was aan delirium; van den tweede, dat hij niet met geweld door de marechaussee van zijn bed was gehaald, aan typhus was gestorven en „op de gewone wijze in die streek” in een withouten kist op een boerenwagen was begraven. (19 October.)

Binnenlandsche Zaken.

De minister zei een wet op de gemeentebedrijven toe. Tak drong er op aan, dat deze niet de beperkingen zou inhouden, die in het ontwerp van Dr. Kuiper voorkwamen.

Spreker kwam op tegen de weigering van een optocht van geheelonthouders te Franeker en tegen het optreden van burgemeesters als potentatjes in hun gemeenten in het algemeen.

Ook verzet hij zich tegen de politiecensuur op schouwburgen; verschillende burgemeesters verbieden een stuk als „Allerzielen”, uit vrees voor kabaal, zoodat feitelijk de beslissing in handen is van een troep rumoermakers, en de onverdraagzaamheid heerscht.

Schaper komt terug op het verbod van den burgemeester van Eiten-Leur, die Dr. v. d. Brink niet toeliet, te spreken in een openluchtmeeting.

De nieuwe spelling vond een verdediger in Ter Laan. Deze wenschte zoo weinig mogelijk „vergunningen” voor „buitengewone inrichtingen van maatschappelijk verkeer”; bepleitte pensioeneering van gemeente-ambtenaren, lotsverbetering der gemeente-veldwachters en belasting van uitwonende eigenaren. (8 Dec.)

Bijzonder bevredigend waren de antwoorden van minister Rink niet, vooral niet ten aanzien van burgemeesterlijke eigen gerechtigdheden.

Gedeputeerden van Friesland hadden hun goedkeuring geweigerd aan de woningvereniging in het Bildt, omdat de woninghuur wat lager gesteld werd dan de kostende prijs. Tak betoogde, hoe aldus de woningwet wordt verlamd, hoe jarenlange hoopvolle arbeid wordt vernietigd op het oogenblik van slagen en drong aan op vlugge indiening van de noodige wijzigingen in

de woningwet.

Van Kol drong voor de negende maal aan op bestrijding der

melaatschheid;

op nadere maatregelen tegen de mijnworm-ziekte en tegen adenoïden.

Bij het debat over deze afdeling betoogde de heer Goeman Borgesius, dat hij indertijd ten onrechte het amendement der soc.-dem. had afgewezen, om Gedeputeerde Staten de macht te geven de onwillige gemeenten te dwingen tot woningbouw; hij heeft te veel gerekend op de werkzaamheid der gemeentebesturen en dringt nu met Tak op ingrijpende wijziging aan.

Deze oefende een zeer ernstige kritiek uit op den Centralen Gezondheidsraad, die onder leiding van den gewezen generaal Van Dam van Isselt niets van belang tot stand brengt.

Een warm woord werd door Van Kol gesproken, opdat de regeering toch meer doen zou dan de subsidie van f25000 tot bestrijding der

tuberculose,

door de partikuliere pogingen te steunen en door zelf veel krachtiger hulp te bieden. De minister legde voor 't komende jaar belofte van beterschap af.

Op het gebied van het krankzinnigenwezen drong Van Kol aan op het stelsel van kolonies ter vervanging van de gestichten. (11 December.) Voorgesteld, doch zeer onvoldoende toegelicht, was het bouwen van een nieuw krankzinnigengesticht in 't midden des lands. De fractie ging met het voorstel-Tydeman mee om uitstel en andere gegevens, behalve Schaper, die van oordeel was, dat de zaak in geen geval wachten kon.

De heer Rink bleek nog altijd onwillig, om wat te doen voor de ambtenaren der

s c h u t t e r i j,

die weldra geen werk meer zullen hebben.

Troelstra betoogde, dat de wetgever, die hun betrekking opheft, in hun lot heeft te voorzien. In dien geest werd door de Kamer besloten.

Bij de, nu op f20000 gebrachte, subsidie aan de drankbestrijding bepleitte Ter Laan een billijke verdeling en drong hij op enkele maatregelen aan. Ook wenschte hij de loting en de inspektie in nog meer gemeenten te doen houden, ook met het oog op drankmisbruik.

IX. Onderwijs.

Op 22 Juni had de interpellatie plaats van den heer Van Wijnbergen over de subsidie-regeling voor bijzondere kweekscholen voor onderwijzers. Verschillende kerkelijke sprekers toonden zich daar zeer ontevreden over.

Ter Laan wees er op, dat het anders in hoofdzaak dezelfde regeling is als die dr. Kuyper bedoelde. Waar het zonder schade voor het onderwijs kan, is er geen bezwaar, aan de wenschen der besturen te voldoen, doch bij de tegenwoordige inrichting is de subsidie hoog genoeg. De kerkelijken hebben waarlijk niet zooveel over minister Rink te klagen als de voorstanders van goed volksonderwijs. De geheele kweekschoolopleiding moet aan veel hooger minimum-eischen voldoen en zeer noodig is het, dat de minister het gansche vraagstuk der onderwijzersopleiding ter hand neemt. Hij heeft hier de gelegenheid, om zijn naam althans aan één hervorming van beteekenis te verbinden, zooals ook dr. Kuyper deed met de pensioneerij.

De incenshakelingskommissie kan in ieder geval hier niet als kapstok dienen, daar de verbeterde opleiding toch aan elke hervorming van het onderwijs vooraf gaan moet.

De minister zou de vragen der kerkelijken nog eens overwegen.

* * *

De heer Rink hing niet alleen de verbeterde onderwijzersopleiding aan den bestaanden, door dr. Kuyper uitgevonden, kapstok, maar ook letterlijk alle andere dringende zaken. Alleen ten opzichte der subsidie van vakscholen maakte hij een uitzondering. Tal van deze kregen voor het eerst een hoogere subsidie en pogingen om nieuwe te stichten waren zoo goed als zeker van zijn hulp.

Het moesten echter bijzondere instellingen zijn, uitgaande van een als regel zeer zwakke vereeniging, met hulp van dikwijls een aantal

belanghebbende gemeenten, van de provincie en eindelijk met 50 pCt. van het rijk en een sommetje voor de inrichtingskosten. Ter Laan kwam krachtig tegen deze handelwijze in verzet en verdedigde tegen den minister en vooral tegen dr. Bos de rechtstreeksche bemoeijng der overheid met dit steeds belangrijker wordend onderwijs, vooral met handels- en ambachtsscholen. (13 Dec.) Hij stelde daartegenover de Rijks- en Gemeentelijke H. B. S., waar men terecht van dergelijke zwakke partikuliere vereenigingen niet weten wil. Maar dat is ook het middelbaar onderwijs der goede klassen.

Bij de behandeling van het

L a g e r o n d e r w i j s

moest spreker tot zijn groot leedwezen verklaren, dat de heer Rink geenszins aan billijke verwachtingen voldeed. Noch de regeling der schoolgeldheffing, noch de bevordering der studie voor de hoofdkate, noch de verlenging en verbetering der leerplicht, noch de vermindering van het aantal kinderen per onderwijzer, heeft hij ter hand genomen. Dat zijn dingen, waar, bij de behandeling der novelle van Dr. Kuyper, de liberalen zich vóór verklaarden; zij kunnen dit werk verrichten, ook al willen zij den schoolstrijd met de kerkelijken niet heropenen en toch blijft het volksonderwijs wachten. Zelfs geen nieuwe kweekschool wordt voorgesteld en onwillige gemeenten als Schoonhoven niet tot haar plicht gebracht. Zelfs de heer Tydeman moest zich ontevreden verklaren!

Wat de minister nog van plan was te doen, de oprichting van een verbeterde soort normaalscholen, vond zoowel bij den heer Ketelaar als bij Ter Laan geen instemming; zij kunnen niet goed zijn.

Met de leden der rechterzijde schijnt de minister gaarne vriendschap te sluiten; maar de wenschen der soc.-dem. om verhooging van het peil van 't volksonderwijs blijken bij hem geen geopend oor te vinden.

X. Marine.

De eerste onderzeesche torpedoboot zou worden gekocht. Hugenholtz wijst er op, dat men nog maar één ervaring van deze moderne uitvinding heeft, n.l. dat ze zeer gevaarlijk is. Daarom behooren ze in ieder geval uitsluitend met vrijwilligers bemand te worden.

Verder betoogt spreker, dat de aanschaffing zeker niet tot bezuiniging leiden zal en dat de som van f437000, die hiermee heen gaat, voor een proefneming te duur is.

Maar het bootje was in de Kamer veilig; alleen de heer De Klerk verklaarde zich met de socialistten er tegen.

* * *

Voorgesteld werd ook de reorganisatie van het korps mariniers. Hugenholtz toonde bij deze gelegenheid aan, dat de „slechte geest" en het groote verloop onder dit korps, waar geen vakvereeniging werkte, te wijten was aan de slechte arbeidsvoorwaarden. Hij juichte de opheffing van het geheele korps toe en teekende verzet aan tegen de geldverspilling (46 officieren op 520 mariniers). (19 October).

De lotsverbetering, voor de mariniers voorgesteld, werd krachtig door Hugenholtz verdedigd, doch losgemaakt van deze plannen, die

door de sociaaldemokraten niet aanvaard konden worden, omdat de werving gehandhaafd bleef. Ook de rechterzijde verklaarde zich tegen het voorstel, uit militaristische overwegingen: de minister wil zoo maar de mariniers in getal verminderen, en hij weet niet eens, of hij matrozen er voor in de plaats krijgen kan.

Zoo werd de reorganisatie verworpen met 33 tegen 27 stemmen (de kerkelijken, de socialisten, Thomson en 3 vrijz.-dem.) (23 October).

Het onderwerp kwam bij de behandeling der begrooting terug. Bij de algemeene beschouwingen wees Hugenholtz op het tekort aan manschappen; geen wonder, daar deze minister zich ook weer tegen de eenvoudigste maatregelen in het belang van het personeel verzet. Men heeft aan de matrozen gelegenheid gegeven, uit den dienst ontslagen te worden; men poogt den maatregel weer ongedaan te maken; als men de deur van het ontslag openzet, verloopt de halve marine.

Men gaat op de oude, verkeerde wijze voort: het „Anker” wordt verboden; het briefgeheim geschonden; de bonden tegengewerkt.

Met een twaalfstal andere leden der Linkerzijde diende Hugenholtz het voorstel tot loonsverhooging der mariniers weer in, dat bij het afzonderlijk wetsvoorstel verworpen was. Maar de minister wilde er nu niet van weten, hij zou die zaak zelf wel regelen en met 51—35 stemmen werd het voorstel verworpen. (17 Dec.).

Bijzonder scherp tastte Hugenholtz in een redevoering van meer dan 2 uur, vol van dringende argumenten, het vlootplan van den minister aan, het plan dat niet minder dan 84½ miljoen gulden moet kosten, een plan, waarmee het ministerie zich homogeen verklaarde, zoodat de blaam der indiening het geheele negental treft.

Uit de teelichting van minister Cohen Stuart ziet men, dat het geld voor de 3 „Kortenaers”, de 6 „Hollands”, de „Koningin Wilhelmina” en de „Reinier Claessen”, samen f 32.000.000, als weggegooid wordt beschouwd. Een aangename mededeeling! Als er oorlog gekomen was in de laatste jaren, zou men aan onze marine niets gehad hebben.

En nog wordt men niet wijzer, ook al weet men, dat de pantsers ook van de nieuwste gebouwde schepen de projectielen der Engelsche niet tegenhouden kunnen.

Nu worden de pantserscheepen veroordeeld, ook door Dr. Kuyper in de „Standaard”. Maar in 1902 en 1903 zwegen deze voorlichters, toen de „Tromp” en de „Heemskerck” aangevraagd werden!

Meer dan spot kan men niet over hebben voor dit nieuwe plan, dat beslag legt op 25 jaren van de toekomst, dat ons land niet verdedigbaar maakt, doch goed is, om de Marinewerf te Amsterdam aan werk te helpen en veel hooge heeren aan een baantje.

Het plan van den minister vond van verschillende andere zijden eveneens bestrijding en het had er veel van, dat de wensch van Hugenholtz zou in vervulling gaan, n.l. dat de minister met zijn nieuwe schepen schipbreuk zou lijden, toen des Zaterdag (15 December) op het eind der zitting de heer Talma zijn be-rucht geworden motie indiende:

„De Kamer, van oordeel, dat aanbouw van een pantserschip voor den dienst in de kolo-

nien en aanschaffing van torpedobooten voor de verdediging van het Rijk in Europa den voor-rang verdienen boven den bouw van een pantserschip voor den dienst in Europa, gaat over tot de orde van den dag.”

Op Maandag 17 December werd het debat over deze motie gevoerd. Hugenholtz en Van Kol traden er tegen op. De laatste wees er op, dat de haven van Soerabaja slechts een zeer korten tijd per dag voor het bedoelde schip in en uit te varen is; dat de minister van koloniën slechts enkele weken te voren verklaard heeft, geen schip meer voor Indië te kunnen gebruiken en dat het onoorbaar is, Indië zwaarder lasten op te leggen.

Den ganschen dag duurde het debat en aan het einde daarvan was men het zelf over de beteekenis der motie-Talma nog niet eens. In de avondzitting, een paar uur later, kwam eel-der de minister met de verrassende verklaring, dat hij het onmisbaar geachte schip voor Nederland (van f 4.500.000) opgaf en nu een schip voor Indië vroeg, type-„Tromp”, van f 5.800.000. Daarbij nog de kleinigheid van f 300.000 voor 2 nieuwe torpedobooten voor Nederland. De heer Talma kon nu inderdaad zijn motie intrekken; zij had haar dienst ge-daan; er zou worden gebouwd.

Troelstra mocht protesteeren tegen deze ongehoorde handelwijze en tegen een ministerie van bezuiniging, dat op deze wijze optreedt, het schip werd aangenomen met 50—39 stemmen. Onder de voorstellers waren alle anti-rev. en christ.-hist.; verder liberalen en katholieken.

* * *

Hugenholtz had met genoeg gehoord, dat ook de heeren Van Twist en v. Wassenaar zich verklaarden tegen de

kinderwerving.

Ook de minister achtte nu opleiding op ouder leeftijd mogelijk.

* * *

Daar de tijd niet meer toeliet den toestand der werklieden aan 's Rijks Marinewerf deugdelijk te behandelen, stelde Troelstra met de heeren Z. v. d. Bergh, Van Vliet, De Klerk en Passtoors voor, dit later afzonderlijk te doen. Aangenomen.

Hugenholtz drong nog op verschillende punten op betere behandeling van het personeel der marine aan en kwam ten slotte op tegen de ontduiking der pensioenwet voor hooge officieren, die men eerst een paar jaar non-aktief maakt en ze dan ontslag geeft met een pensioen van enkele honderden guldens hooger dan waar-op zij recht hebben.

* * *

Op 18 December had de eindstemming plaats. De begrooting werd met 55—30 stemmen aangenomen.

Tegen: de soc.-dem.; de vrijz.-dem.; en de heeren Patijn, Smeenge, Reijne, Lieftinck, Roodhuijzen, Jaanink, Blooker, Foreest, Regout, De Ram en Boogaardt.

XI. Financiën.

Bij de begrooting stelde Troelstra de Drielsche vischkwestie aan de orde en verdedigde

XII. Oorlog.

hij het overoude recht der visschers tegenover den Staat, die het zich toeëigenen wil.

De middeleeuwsche toestanden op het kroon-
domein in Zeeuwsch-Vlaanderen, waar een
rentmeester tegelijk oock burgemeester en school-
opziener is, worden door Schaper gelaakt. Zulk
een toestand diende een voorbeeld te zijn; nu
zijn de arbeiders en pachters er slaven! De
heeren in de Kamer, die er wat van weten,
zooals de heer Lucasse, zwijgen er van; de heer
Ruysch kwam nu mededeelen, dat de inlichtin-
gen van den minister hem waren meegevallen.
Maar de behandeling en de loonen laten zeer
veel te wenschen over.

Ter Laan kwam op voor de ambtenaren, die
in indirekten Rijksdienst werkzaam geweest,
nu ook pensioen zullen verkrijgen.

De heer Nolting, die de toestanden aan 's Rijks
Munt te Utrecht aan de orde gesteld had, vond
in Troelstra een krachtig bondgenoot in den
strijd tegen de jaarlijksche, geheel onmoedige,
gedwongen werkloosheid der arbeiders; hij
dringt aan op beperking van het aantal losse
arbeiders tot het onontbeerlijke.

Daarop voerde Troelstra het woord over de

belastingkommissieën,

wier billijke wenschen hij verdedigde, tevens
aandringende op het scheppen van de gelegen-
heid, oock voor den laagste, om op te kunnen
klimmen tot de hoogste rangen.

Uitvoerig behandelde hij de „Rotterdamsche
kwestie”. Te Rotterdam hebben de commissieën
een voorstel gedaan, om zonder schade voor het
Rijk een einde te maken aan hun veel te lan-
gen diensttijd (12 tot 16 uur), veroorzaakt door
tijdverspilling. De minister wil nu, na het ver-
zoek der commissieën om die betere regeling,
in het euvel voorzien door aanstelling van 40
man personeel meer. Een nieuwe aanvraag van
f 26.500 tot dit doel heeft de Kamer pas enkele
dagen geleden bereikt. Spreker vraagt aan den
minister, dit voorstel voorloopig terug te ne-
men en het te beproeven met de regeling, door
de commissieën ontworpen.

Hij noemt het jammer, dat deze zuiver zake-
lijke kwestie vertroeteld is door een zekere
animositeit tegen de commissieën. Het dage-
lijksch bestuur van hun afdeeling is gestraft;
omdat hij, volgens een krantenverslagje, in
zijn afdeeling woorden sprak, die den minister
mishagen, kreeg een andere kommissie f 10 boete.
Het ware beter, dat de Rotterdamsche chefs,
in plaats van aldus op te treden, uit eigen be-
weging reeds lang de dienstregeling verbeterd
hadden.

De minister weigert de proef te nemen met
de door de commissieën ontworpen dienstregeling
en daarop stelt Troelstra een amendement voor,
om de f 26.500 te schrappen; dit wordt verwor-
pen met algemeene stemmen, behalve die der
soc.-dem.

Enkele wenschen der commissieën en der kler-
ken bij de ontvangers en de registratie worden
door Ter Laan verdedigd, terwijl Troelstra te
misbruiken bij den pensioenraad bestrijdt, waar
minstens 20 ambtenaren te veel zijn op de
38. Toch vraagt de sekretaris er nog 5 bij.
Spreker heeft den minister in staat gesteld, een
onderzoek in te stellen; deze erkent de nood-
zakelijkheid daarvan en zal het volbrengen.

De landweer zou in 1906 voor het eerst
haar zesdaagsche oefening houden. In 1901,
toen de landweernet werd aangenomen, was
er nog geen sprake van schadevergoeding. Maar
zooveel is er sedert wel bereikt, dat men
overtuigd is geworden, dat dit zóó maar niet
weer gaat en de regering stelde dan ook
een schadevergoeding voor van hoogstens
f 1.50 per dag. Met de wetenschap, dat dit
bedrag in zeer veel gevallen onvoldoende is
en dat het maximum zoo goed als nooit
wordt gegeven bovendien, diende de fractie
een amendement in, waarbij de hoogste vergoe-
ding op f 3 gebracht werd. Met ons stemden
alleen de heeren Ketelaar en De Klerk voor
dit voorstel, dat door Ter Laan werd ver-
dedigd. (7 Maart.)

* *
*

Bij de begroeting kwam Ter Laan er tegen op,
dat de salarisverbetering van de officieren zoo
vlot van de hand is gegaan, terwijl voor de
onderofficieren, die het zooveel noediger heb-
ben, weinig is gedaan. Hij kant zich omieuw
sterk tegen het kapitulantenstelsel, gelijk ook
de heer Passtoors reeds had gedaan. Dat is
een achteruitzetting van al wie niet vrijwillig
gediend heeft en het is niet eens een middel,
om de onderofficieren te helpen. Voor hen is
in de eerste plaats ook noodig de invoering
van het

weduwen- en weezenpensioen,

waartoe spreker een motie indient.

Hij behandelt de verschillende uitvoeringen
der pensioenwetten: schriek voor de lagers,
mild voor de hoogen. Evenals bij Marine maakt
men de hooge officieren eerst een paar jaar
non-actief. Zoo heeft kolonel Brender à Bren-
dis f 2700 pensioen gekregen, terwijl hem f 2100
toekwam.

De minister stelt wijziging der militiewet in
uitzicht. Laat hij dan ook de vrijstelling der
geestelijken doen vervallen; gemakkelijker zijn
met de straffen wegens het ontbreken bij het
jaarlijksch onderzoek, dat nu barbaarsch
gestraft wordt en nog liever die geheele inspec-
tie afschaffen; verder de derde herhalingsoe-
fening en de landweeroefeningen afschaffen,
alsmede de afkoopbaarheid van het blijvend
gedeelte.

Spreker noemt verschillende onderwerpen, die
veel goedkooper kunnen en stelt voor, in 1907

de derde herhalingsoefening

niet te doen plaats hebben, die een ramp is
voor de bevolking, niet noodig van militair
standpunt en evengoed te veroordeelen als de
minister zelf het het overtollige blijvend ge-
deelte doet.

Uit de groote redevoering van den minister
bleek, dat zijn wijziging van de militiewet al
die zaken niet zou brengen. Wel wilde hij
den duur der herhalingsoefeningen verkorten
van 12 weken tot 50 dagen voor de onbereden
wapens, doch het aantal zou hetzelfde blij-
ven. Ook den diensttijd van 8½ maand wilde
hij behouden, tot er genoeg waren, die door
vrijwillige oefeningen met 6½ vrij konden en
verder lag in zijn voornemen een uitbreiding
van de lichte van 17500 tot

21500 man.

Bovendien merkte Ter Laan in zijn repliek op: Schijnt het in de bedoeling van den minister te liggen, de jongens „van stand” tot officier, die van den middenstand tot onder-officier en die van de arbeiders tot soldaat te bestemmen?, waarmee wij zeker niet naar het volksleger gaan en waarmee de soc.-dem. zeker geen genoegen nemen.

* * *

Onder de buitengewone omstandigheden, die gepaard gingen aan de behandeling der artikelen, midden in den nacht van 21 op 22 December, kwam daarvan niet veel terecht. Het soc.-dem. amendement tot afschaffing van de

derde herhalingsoefening

lokte de verklaring van den minister uit, dat deze tot 13 dagen was verkort. Hij wilde liever de zaak principiël uitvechten bij de aangekondigde wijziging der militiewet; dit deed den heeren Smeenge en Passtoors verklaren, dat zij nu tegen het amendement zouden stemmen. De fractie kon echter niet in deze overweging treden, omdat de zaak ook dit jaar van evenveel belang is als anders en ook vooral, omdat het nu juist een lichting betrof, die in 1903 dank zij dr. Kuyper, reeds zooveel „extra” geënd had. Het amendement werd verworpen met 75 tegen 12 stemmen. (De soc.-dem., Roodhuyzen, Janssen (Maastricht), Ketelaar, Duijnsteek en Nolting.)

Ter Laan drong nog aan op een minder onbillijke toepassing van de schadevergoeding aan miliciens, terwijl hij het opnam voor de militaire bakkers en kleermakers, die door maatregelen der regeering zonder werk komen en zoo maar aan den dijk gezet zijn.

XIII. Waterstaat.

De heer Voegens, tijdelijk minister van waterstaat gedurende het verblijf van minister Kraus in Chili, had voorgesteld een bijdrage van 1/4 miljoen gulden uit de staatskas te geven aan een maatschappij tot exploitatie van den ondergelopen Eersten Bathpolder * op Zuid-Beveland. De heeren Van Foreest, Hennequin en Lely brachten met Van Kol zeer ernstige grieven tegen dit plan in; Van Kol verzette zich in beginsel tegen deze gift van f 250.000 aan een partikuliere onderneming, die den verdrinken polder heeft aangekocht op hoop van zegen. Maar vruchteloos: met 42 tegen 37 stemmen werd het geld toegestaan. (19 Juni.)

* * *

Bij de begroting besprak Troelstra het automobielengevaar, om met kracht op betere maatregelen aan te dringen, naar aanleiding van talrijke ernstige ongelukken. Hij betoogt, dat nu reeds voldoende gebleken is, dat de verwerping van het amendement, om de maximum-snelheid in de wet aan te geven, een misgreep was. Hij vestigt weer de aandacht op een instrument, waarmee de snelheid te controleeren is. Bij een ongeluk zouden verder de automobilisten moeten bewijzen, dat de schuld niet aan hen lag.

Ook Ter Laan heeft het tegen de motor- en rijwielwet, die hij beter voor het platteland geschikt wil maken. Verder bepleit hij

verbetering van den waterstand op de kanalen in N. Drente en Groningen.

Tak vraagt van de regeering maatregelen, waardoor bij de werken van waterstaat en andere rijkswerken geen loodwit meer wordt aangewend. (19 Dec.)

Ter Laan dringt voor den zooveelsten keer aan op lotsverbetering van wegwerkers en kanaalbeampten. (20 Dec.)

Schaper verkreeg van den minister de belofte van verbetering der haven van Delfzijl.

XIV. Spoor- en Tramwegpersoneel.

De bespreking van den toestand van het spoor- en tramwegpersoneel, die had moeten plaats hebben bij het begrotingsdebat in December 1905, werd wegens tijdgebrek uitgesteld tot de eerste zittingen van 1906. De „Ned. Vereeniging” zorgde voor uitvoerige inlichtingen, per adres aan de Kamer medege-deeld. Dit adres vormde den grondslag voor de debatten, die op 16 Februari begonnen en waarbij ook de kerkelijke sprekers, de heeren Talma en Jaanssen moesten erkennen, dat de beloofde lotsverbetering na de dwangwetten was uitgebleven, ja, dat de arbeidsvoorwaarden onder minister Oyens nog slechter geworden zijn. De vakvereeniging was lam geslagen: lotsverbetering bleef uit.

Nu eischte Schaper, dat de rechterzijde en ook de linkerzijde, die zich in 1903 heeft laten meeslepen, de cereschuld van 1903 tegenover het spoorwegpersoneel zouden inlossen, nu aan dat personeel de middelen ontnomen zijn, om zelf verbetering in den toestand te brengen.

Den volgenden dag (20 Februari) stelde de heer Goeman Borgesius het voor, alsof de liberalen zich in 1903 door dr. Kuyper hadden laten om den tuin leiden in het vertrouwen op de beloften, waarop Troelstra hen uitnoodigde na zulk een erkenning ook verder te gaan en als eerlijke lieden de dwangwetten weer in te trekken. Spreker toonde verder met de feiten aan, dat de werkstaking van 1903 noodig is geweest om den toestand van het personeel in de Kamer aan de orde te stellen met hoop op inwilliging van billijke verlangens. Ook stelt hij in het licht, hoe sedert 1903 de spoorwegmannen door de regeering en de direkties bedrogen zijn. Verder vraagt hij de medewerking der regeering van nu, om de ontslagenen van 1903 weer in dienst te stellen; behandelt hij in onderdeelen de grieven van het spoorwegpersoneel en toont hij aan, dat het nieuwe reglement van Juli 1905 een grievende teleurstelling was. Hij dringt aan op verbetering der spoorwegwet; aanvulling der inspectie uit goede krachten der arbeidsinspectie; eischt de vervulling van de plichten, die de regeering in 1903 op zich genomen heeft, doch zoo treurig verwaarloosde; en vordert de herstelling der vrije organisatie, waarvan de H. IJ. S. M. zelfs het lidmaatschap verbiedt.

De minister gaf niet meer dan vage beloften, de liberalen bleken zich daarbij neer te leggen; de kerkelijken tastten de vrije organisatie der spoorwegmannen aan.

Troelstra gaf daarop uiting aan zijn diepe teleurstelling over de houding van minister Kraus, drong nogmaals krachtig op daden aan en bestreed de stelling van den heer Lohman, dat de vrije vakvereeniging in strijd is met het „staatsbelang”.

De minister had de intrekking der dwangwetten geweigerd op grond van de „continuïteit der regeering”. Schaper zag liever diezelfde continuïteit in acht genomen, als het de beloften van 1903 betreft.

* * *

Bij de begroting (22 December) moest Troelstra reeds weer op verschillende onderwerpen terugkomen, ofschoon het voornaamste eerst blijken zal met 1 Mei 1907, wanneer de arbeidsvoorwaarden herzien moeten zijn. Nu wees spreker er op, dat aan het scheidsgerecht allerlei straffen onttrokken zijn, bijv. inhouding van loonsverhooging.

Terwijl de minister tevreden schijnt te zijn met de regeling der arbeids- en rusttijden, is dit niet zoo bij het personeel zelf, dat maar al te dikwijls diensttijden heeft van 12 tot 14 uur. Spreker vraagt daaromtrent gegevens, alsmede over de werking der groepsvertegenwoordiging, die volslagen fiasko schijnt te hebben gemaakt, en zeker nooit iets worden kan, als daar geen flinke, beleidvolle organisatie in volle vrijheid achter staat.

* * *

Hugenholtz kwam op voor beter voorwaarden bij de werkmanskaarten, die in België van groot sociaal belang zijn geworden, wat hier even goed kan, als men maar wil. Verder verdedigde hij de Drentsch-Friesche tramplannen, gelijk Schaper en Ter Laan den aanleg van de stoomtram Groningen—Slochteren—Appingedam.

Ter Laan drong aan op een goed overwogen stelsel van subsidiëering van stoomtrammen en waar noodig op aanleg van rijksstoomtrammen. Verder verlenging van den tijd der vakantie-kaarten. (22 Dec.)

XV. Post en Telegrafie.

Ook de talrijke postgrievten konden niet meer behandeld worden in December 1905 en werden nu op 14 Febr. 1906 aan de orde gesteld. Tak kwam tegen verschillende misstanden op: de inhouding der postspaarbankemolumenten; de niet-berekening van den ziekte-tijd voor salarisverhooging; de achteruitstelling der klerken, enz. Spreker betoogt, dat deze en dergelijke grievten eerst voor goed weggenomen worden, als door grondige reorganisatie de geheele postdienst één sluitend stelsel wordt. Krachtig nam spreker het op voor de vrije ontwikkeling der vakvereniging, terwijl hij den militairen geest afkeurt, die vooral sedert 1902 bij de posterijen heerscht.

Ter Laan verdedigde de belangen der ambtenaren ten platten lande, de postboden en de brievingaarders.

Minister Kraus deed verschillende toezeggingen. Hij bleek niet vijandig te staan tegenover de vakvereniging, al hield hij vast aan de groepsvertegenwoordiging er naast. De aanval op de vakvereniging der ambtenaren kwam van kerkelijke zijde, van de heeren Janssen, Van Vliet, Schokking en Talma, doch het scherpst van den heer Lohman, in tweeden termijn, na het antwoord van den minister. Tak verdedigde tegenover hem de volle vrijheid van organisatie en wees er op, dat de ambtelijke groepsvertegenwoordiging nooit meer geworden is dan een instrument

in handen der direktie. Daarnaast loonde Troelstra de zegenrijke werking der vakvereniging aan, die het groote middel is in onze dagen, om steeds meer arbeiders flinker en sterker te maken in den maatschappelijken strijd. Het is dan ook reeds gebleken bij de spoorwegen, dat de vakvereniging naast de groepsvertegenwoordiging niet alleen recht van bestaan heeft, doch beslist noodzakelijk is.

* * *

Ook de postwet kwam dit jaar in behandeling naar aanleiding van het voorstel, om van twee aangrenzende bestellingen er één te maken ten opzichte van het lokale tarief.

Tak dringt aan op ruime toepassing ten platten lande, zoodat iedere gemeente althuis één kring wordt. Verder op verlaging van het lokale port van briefkaarten; de minister zal daar later op terug komen. (18 October.)

* * *

Op 22 December kwam Tak slechts even terug op verschillende toestanden aan de posterijen, in het vertrouwen, dat de minister uog het een en ander verwezenlijken zal van de wenschen van Februari. Maar krachtig waarschuwde hij tegen den militairen geest bij dit dienstvak en tegen de insluiting van militairen in hogere rangen.

De heer Passtoors had reeds het ongelukkige geval van den kantoorknecht Dinkhuijzen ter sprake gebracht, die, door den directeur van 't Haagsche postkantoor ten onrechte, doch hardnekkig beschuldigd van het misdrijf van rooken in dienst, onder den invloed daarvan is overleden.

Tak keurde de houding van den directeur zeer sterk af: de ondergeschikte had in 40 jaar geen enkele straf gehad; de directeur had een scherpe berisping moeten ontvangen. Wel heeft men een berisping toegediend aan het bestuur der vakvereniging, dat een adres over deze zaak had ingediend!

Spreker heeft gemerkt, dat de minister bij nader inzien toch niet veel verwacht van de groepsvertegenwoordiging, geen wonder na de ervaring bij de spoorwegen en bij verschillende partikuliere bedrijven, waar de „kern” dient om de vakvereniging tegen te gaan. Tak zal den minister dankbaar zijn, als hij de pozing maar voor goed opgeeft; werkelijk levende lichamen worden deze vertegenwoordigingen nooit.

Ter Laan betoogt, dat de toestand van postboden en brievingaarders wel verbeterd, maar nog onvoldoende is. Hij verdedigt de verlaging van het port voor bladen, die om de 14 dagen of om de maand verschijnen tot het tarief der weekbladen.

Hugenholtz dringt aan op brievenbussen aan de trams en op de uitbreiding van de postkantoren tot wisselkantoren van Hollandsch geld.

XVI. Landbouw, Handel en Nijverheid.

De begroting moest op 24 December gereed zijn en werd dus zeer vluchtig behandeld, wat des te meer te betreuren is, omdat het departement van den heer Veegens zoo bijzonder belangrijk is.

Schaper kwam er, met den heer Reyne, tegen op, dat rijkssubsidie verstrekt wordt aan

die boerenleenbanken, die andersdenkenden op godsdienstig gebied van het lidmaatschap uitsluiten. Op die wijze wordt in de katholieke provincies de minderheid benadeeld; Hervormden, ongelooovigen en socialisten hebben evenveel recht op steun van het rijk als ieder ander.

Daar de minister de gewenschte toezegging niet geeft, stelt de heer Reyne als protest en om de meening der Kamer te kennen, een amendement voor, om den post voor subsidie te verminderen met f1000.. Dit wordt met 32 tegen 28 stemmen verworpen; ook Van Kol stemde tegen; hij wilde het mogelijk maken, dat in de katholieke provinciën niet-katholieke vereenigingen zich vormen, die dan ook om steun kunnen aankloppen.

Met het oog op den zeer beperkten tijd, waarin het eenvoudig onmogelijk was, aan een zeer groot aantal gewichtige onderwerpen te beginnen, stelde Van Kol de volgende motie voor, die werd aangenomen:

„De Kamer, overwegende, dat het spoedeischend karakter der behandeling van hoofdstuk X der staatsbegrooting een behoorlijke behandeling van alle daarbij in aanmerking komende onderwerpen zeer bezwaarlijk maakt, besluit de behandeling van de volgende onderwerpen tot later uit te stellen: de staatsexploitatie der mijnen, een enquête naar den toestand der zeevisschers, de arbeidersverzekering, het personeel der Rijkswerkeringsbank, de werking der arbeidsinspectie en der Kamers van Arbeid, — en gaat over tot de orde van den dag.”

Bovendien deelde Van Kol mede, dat hij het mijnreglement en den arbeidsdag in de mijnen behandelen zal bij de bespreking der rijkswerken, die reeds uitgesteld is.

Schaper komt op tegen de vervalsching van levensmiddelen, waarvan hij een aantal krasse staaltjes bijbrengt.

Bij de afdeeling Arbeid zou Schaper de beperking van den arbeidsduur willen behandelen. De minister wil alleen in schadelijke bedrijven den arbeidsdag van volwassen mannen beperken, spreker betreurt deze houding. Voor allen is een beperkte arbeidsduur noodzakelijk met het oog op hun geestesontwikkeling en hun gezinsleven. Maar er is alweer geen tijd meer voor. Spreker stelt daarom ook een motie voor:

„De Kamer, van oordeel dat naast de grootst mogelijke beperking van den nacht arbeid en betere bescherming van kinderen en jeugdige personen de beperking van den arbeidsdag voor alle volwassen arbeiders en wel tot 10 uren per dag en per etmaal wenschelijk is, gaat over tot de orde van den dag.”

Deze motie, door Schaper in onmiddellijk verband gebracht met die van het N. V. V., zal later worden behandeld.

Op deze wijze kwam ook de laatste der begrootingen voor Kerstmis „gereed”. Vooral ook de afdeeling „Arbeid” kreeg slecht haar deel. En juist deze vroeg op den laatsten dag bijzonder de aandacht. Van Kol was op verzoek der Kamerfractie naar Rijssen gegaan en gaf nu in deze zitting van 24 December eenige onthullingen van de ellende, die hij daar aanschouwde, het gevolg van de huisindustrie.

Men vindt er de laagste loonen en den langsten arbeidsduur van geheel Overijssel; de schafttijd is er korter dan ergens elders. In

de weverij werken slechts 66 pCt., in de spinnerij zelfs maar 44 pCt. volwassen mannen. Er zijn in Rijssen middeleeuwsche toestanden.

Spreker ontving van Rijssen den indruk, dat het een teringkolonie was. De menschen leven in krotten; de kinderen werken al den tijd, dat zij niet op school zijn; van opvoeding is geen sprake. Wat spelen is weten zij niet; een gezond kind is een uitzondering; de kindersterfte is er dubbel zoo groot als in Amsterdam.

Van Kol verzocht den minister een onderzoek te doen instellen naar de huisindustrie te Rijssen en elders. Alleen het volle licht kan een eind maken aan zoo veel ellende.

De minister zal dit denkbeeld niet aanstands verworpen, doch wenscht eerst de tentoonstelling van huisindustrie af te wachten. Al geeft hij Van Kol niet alles toe, de arbeidsinspectie heeft toch wel uitgemaakt, dat te Rijssen schreeuwend toestanden bestaan en bij mogelijke voorstellen rekent de minister op den steun der Kamer.

XVII. Indië.

Uit den boedel van het christelijk bewind waren een paar voorstellen overgebleven tot wijziging van Indische rechtstoestanden. Het eene strekte tot vervanging van den adat, het inlandsche gewoonterecht, door het Nederland-sche recht, waar Van Kol zich krachtig tegen verzette. Een algemeen recht voor allen in den Archipel achtte spreker onbereikbaar en voor zoover bereikbaar, noodlottig, gelijk hij met voorbeelden aantoonde. Hij vraagt de overlegging van het rapport van den heer Snouck Hurgronje, den kenner der Indische toestanden, die daarom juist tot de tegenstanders van het ontwerp behoort.

De heeren Van Doorn, Lohman en Pierson bestreden evenzeer het plan van den minister Fock en het leek vrij zeker, dat dit geen meerderheid halen zou. Op den derden dag van het debat kwam nu de heer Van Idsinga met een amendement, waarbij bepaald werd, dat de voor Europeanen geldende bepalingen ook op de inlanders toepasselijk zouden zijn, voor zoover hun maatschappelijke behoeften dat eischen, terwijl overigens de met hun godsdiensten gewoonten samenhangende rechtsregelen worden gevolgd. Dit was wat ook Van Kol verdedigd had, want dit is de heerschappij van den adat. Maar in de toelichting had de voorsteller meegedeeld, dat de nieuwe, reeds ontworpen wetboeken van minister Fock volkomen bij zijn amendement pasten.

Van Kol wees er op, dat de minister wilde: Nederlandsch recht regel, adat uitzondering; de heeren Lohman en Van Idsinga: adat regel, Europeesch recht aanvulling, dus juist het tegenovergestelde. En de heeren vereenigen zich op één amendement! Een oogenblik later nam de minister het amendement inderdaad over.

De sociaal-demokraten stelden daarop voor, de geheele zaak opnieuw in de afdeelingen te onderzoeken, alsmede het amendement, dat door den heer Pierson was voorgesteld; adat als regel. Wat hier gebeurde noemde Troelstra beneden de waardigheid der Kamer; bovendien weet niemand, wat er eigenlijk aangenomen zal worden, als de zaak nu haar beslag krijgt.

Dan is het juist andersom als wat de minister bedoelde en toch voert hij de wetboeken, die reeds klaar liggen, onveranderd in.

Maar het voorstel tot nieuw afdeelingsonderzoek werd verworpen met 55 tegen 19 stemmen en het geheele wetsontwerp aangenomen met 58 tegen 15 stemmen (de soc.-dem., 5 vrijz.-dem. en 3 liberalen).

Het is duidelijk, dat vóór de zitting het amendement Van Idsinga als reddingsplank werd aangewezen: het is maar de vraag, om met den heer Lohman te spreken, of de minister is aangekomen op den oever, dien hij bedoelde te bereiken. Maar zijn wetsontwerp was er door.

Van het tweede wetsontwerp, dat omtrent den rechtstoestand der inlandsche

christenen

had Van Kol zich bij de algemeene beschouwingen reeds een voorstander verklaard. Alleen waarschuwde hij, er niet meer waarde aan te hechten dan het verdiende; het gold niet meer dan 1 pCt. der bevolking. Aan de behandeling van dit voorstel kon Van Kol wegens ziekte niet deelnemen. De fractie stemde vóór het amendement-Boogaardt, om de vreemde Oosterlingen (Chineezen) niet onder het Nederlandsche recht te brengen. Als dit werd aangenomen, gelijk het ontwerp bedoelde, dan zouden er al te veel naam-christenen komen; maar de heer Boogaardt won het pleit. (37 tegen 35 stemmen.) (16 October.)

Een derde voorstel kwam daarop in behandeling, dat tot aankoop van het

partikuliere land Nanggoen,

dat met souvereine rechten over de ingezetenen en al aan de weeskamer te Batavia behoort. Troelstra noemde het brengen van dergelijke partikuliere landerijen in 't bezit van de regeering uitstekend, maar niet anders dan door onteigening. Bovendien is de prijs, die hier juist voor dit land gevraagd wordt, veel te hoog (f 260.000).

Den volgenden dag, toen Van Kol terug was, kwam ook deze krachtig op voor de onteigening op groote schaal. Na een uitvoerig debat wordt ten slotte het regeeringsvoorstel verworpen met 51 tegen 34 stemmen. (18 October.)

Op 8 November kwamen de sprekers der burgerlijke partijen 's ministers leed weer verzachten door hem te prijzen, omdat zijn begroeting zoo prachtig sluitend was, wat echter enkel aan de buitengewoon hooge tinprijzen lag, zooals de heer Van Bijlandt deed opmerken. Van Kol was juist over dat „sluiten” van de begroeting zeer onvoldaan; dit is slechts verkregen door te besnoeien op vele noodige uitgaven. Hij ging in hoofdtekken na, wat er in de laatste 10 jaren tot stand gekomen was. En dan zag hij, hoe langzaam en als met tegenzin men de goede richting inslaat. Er is zoo weinig hervormd, dat zijn scherpe kritiek op het Indisch regeeringsbeleid nog altijd van kracht is. Wat is er gedaan, om de zich steeds uitbreidende bevolking van Java aan voedsel te helpen? Wat aan irrigatie? Wat tegen den woeker? Wat voor de inlandsche nijverheid? Ook aan de verbetering van den rechtstoestand der inlanders wordt uiterst langzaam gewerkt. Nog altijd zijn de werkelijke verbeteringen in het lot der koelies luttel. De verbetering van den

geneskundigen dienst laat op zich wachten, zoo ook de herziening van het treurige belastingstelsel. De verhooging van het onbelastbaar inkomen van f 25 tot f 50 per jaar zal 55 pCt. der inlanders geheel vrijstellen; welk een toestand! Toch brengen de inlanders $\frac{4}{5}$ van alle direkte belasting op. En dat geld wordt grootendeels uitgegeven aan oorlog: ieder jaar f 50.000.000 ongeveer! En verder gaat er veel te veel weg aan hooge salarissen voor Europeesche ambtenaren.

Indië wordt daarbij steeds armer; jaarlijks vloeit 100 miljoen gulden weg naar Nederland in den vorm van dividenden: het is veel erger dan in den tijd der beruchte batige sloten. Wel is het noodig, dat de soc.-dem. hun politiek van opstuwende kracht volhouden, om verbeteringen aan te brengen in het lot der inlanders en een eind te maken aan die verschrikkelijke expedities, zooals er nu weer een gegaan is naar het eiland Bali, waar de regeering nu den duren plicht heeft, welvaart en geluk te brengen.

Als spreker de laatste 10 jaren overziet, dan heeft hij dus alle reden, om zeer onvoldaan te zijn. Doch wat er nog gebeurd is, het is gekomen onder den aandrang der nieuwe politieke partij, die der sociaal-demokraten.

Nogmaals trad tegenover de liberalen, vrijzinnig-demokratische en kerkelijke lofredenaars van de begroeting en van den minister de heer De Stuers op, om met Van Kol te protesteeren tegen de gruwelen, in den Archipel bedreven. Er waren nu cijfers overgelegd over de kosten der expedities, doch daar was bijv. Atjeh niet bij... daar is het immers vrede! Zoo handhaafde Van Kol zijn motie over de expeditie-kosten. In zijn repliek stelde Van Kol de houding van den heer Van Deventer bijzonder in het licht, die zelfs gewaarschuwd had tegen een flinke belasting der groote ondernemingen en die het als zijn taak had opgevat den minister met lof te overladen.

Bij de afdeling

Justitie

drong Troelstra aan op ingrijpender wijziging van het Drukpersreglement; op krachtiger arbeidsinspectie, vooral op Deli. Hij behandelde de houding van ambtenaren te Deli tegen mr. Van den Brand; in de Lampongs tegen mr. Dijkstra en drong aan op openbaarmaking der stukken. Ten slotte verklaarde hij zich tegen de wijze, waarop (te Djokja) de doodstraf wordt voltrokken en vóór de afschaffing van deze straf, om te eindigen met een lijst van zeer vreemde Indische „rechts”-zaken.

Van Kol stelt daarna de koelieschandalen in het licht bij de houtkapondernemingen op de Riouw-eilanden en die te Deli. Vervolgens zet hij uiteen, tot welke hoogte de zwendelarijen met de naamlooze vennootschappen, vooral met mijnbouwondernemingen is gestegen. Hij noemt als voorbeeld de „Koninklijke” Petroleum-Maatschappij, die van gouverneur-generaal Van der Wijck koncessie kreeg voor een oppervlakte als van Zuid- en Noord-Holland tezamen en die een paar jaar later dienzelfden Van der Wijck tot president-commissaris maakte!

Ook hier wordt gewerkt met schoonschijnende prospectussen en ook hier zijn hooge ambtenaren en mannen met klinkende namen commissaris. Ook hier zijn weer leden der Eerste

en der Tweede Kamer commissarissen, die honderdduizenden gulden jaarlijks aldus „verdiene”. Spreker dringt aan op een wet tegen den vennootschappen-zwendel, de mijnwet van Cremer is hiertoe volslagen machteloos. Het blijkt hoe langer hoe meer, hoe verkeerd het is, dat zijn motie tot staatsontginning inderjijd is verworpen.

Bij de artikelen houdt Van Kol tegen den minister vol, dat bij de inming der belasting van inlanders nog altijd talrijke knevelarijen plaats hebben en dringt op verbetering aan. Ook verzet hij zich tegen onbetaalde wachtdiensten van een gansche dessa, waarin een rietbrand plaats gehad heeft; laten de fabrikanen zelf zorgen voor beter bewaking.

De voornaamste maatregel bij deze begroting waren

de onderwijsplannen,

door Ter Laan toegejuicht: de Fröbelscholen; de invoering van het Nederlandsch op verschillende inlandsche scholen, vermindering van administratieven omslag en vooral de plannen tot krachtige uitbreiding van het inlandsch onderwijs.

Spreker dringt daarbij nog aan op steun aan vakantie-kolonies en op veel ingrijpendere regeling van de opleiding der inlandsche onderwijzers, waar in de eerste plaats het welslagen van afhangt. Hij wijst er op, dat ook nu nog slechts 2 miljoen gulden wordt uitgegeven voor het inlandsch, tegen 3½ miljoen voor het Europeesch onderwijs in Indië en tegen 50 miljoen aan militarisme.

De heer Boogaardt had de ongeloofelijke bewering geuit, dat er geen pauperisme zijn zou onder de Indo's; Van Kol doet er nu een ander boekje van open; de toestand van de achterbuurten der Indische groote steden is zóór ernstig voor Indo's en inlanders, maar de regering belooft zelf geen onderzoek naar de mogelijkheid van betere

armenzorg.

Ook moet er veel meer gedaan worden voor den

geneeskundigen dienst,

tegen lepra, melaatschheid, malaria, oogziekten, enz.

Met den heer Boogaardt dringt Van Kol aan op de oprichting van een

gouvernements-suikerfabriek

en op veel meer bevloeingswerken, ook buiten Java; Ter Laan op beteren postdienst; Van Kol op aanleg van een

spoorwegverbinding

tusschen Semarang en de Vorstelanden, onafhankelijk van de N. I. S. M., die reeds zoo dikwijls bevoordeeld werd. Ook bepleit Van Kol een betere inspectie van het stoomwezen.

Ter Laan wijst op de onrechtvaardige behandeling van de minderen in het Indische leger, waar de bezittende klasse alles aan te danken heeft en toch zoo slecht voor zorgt; er is nog zelfs geen pensioen voor hun weduwen en weezen. Hij ziet zich gedwongen nogmaals te protesteeren tegen het gebruik van dwangarbeiders in den oorlog.

Schaper behandelt aan de hand van het

artikel van den heer Bosch, dat door „Het Vaderland” geweigerd werd de

koeliemishandeling

in Atjeh. Hij dringt op ernstig onderzoek en krachtige verbetering aan; de man, die verantwoordelijk is voor zulke schandalen mag niet vrij uitgaan.

Tegenover de heer Boogaardt verdedigt Schaper het blijven van de pupillenschool in Indië; maar hij wil, dat de jongens daar een ambacht leeren.

Van Kol komt op voor de jonge gemeentebesturen in Indië, die lang niet genoeg medewerking der autoriteiten ondervinden.

Den spoorwegaanleg van Padang naar Pariaman bestrijdt hij als de f950.000 niet waard; het zou veel beter zijn, het geld uit te geven aan bevloeiing. Het voorstel wordt aangenomen met 43 tegen 20 stemmen.

Bij de behandeling der

Uitgaven in Nederland

spreekt Troelstra ten gunste der rijkswerklieden aan het Koloniaal Etablissement te Amsterdam.

Van Kol was weer op zijn post bij de goedkeuring der

inkomsten in Indië,

waaronder voortaan ook zal behooren een bedrijfsbelasting in Atjeh, die niet anders is dan het hoofdgeld, hetwelk de minister verleden jaar moest intrekken op aandrang der Kamer. Spreker vraagt, of de Atjehers nog niet genoeg betalen aan arbeid, boete en bloed; neemt men hun nog niet genoeg af in den vorm van delfstoffen uit hun bodem? Deze bedrijfsbelasting zal aan het verarmde volk f1.900.000 kosten. Het stuit spreker tegen de borst, dat men, na den overwonneling den voet op den nek gezet te hebben, ook nog de hand in zijn zak steekt. Hij stelt daarom de volgende motie:

„De Kamer, de heffing eener nieuw in te voeren bedrijfsbelasting op Atjeh en Onderhoorigheden ontijdig en niet wenschelijk achtende, gaat over tot de orde van den dag.” en voegt daaraan op voorstel van den heer Thomson de woorden toe: „zoolang het tot dusver gevolgde stelsel van boeteheffing in den een of anderen vorm bestendig blijft.” Deze motie wordt verworpen met 51 tegen 16 stemmen (de soc.-dem., 7 R. K., 3 anti-rev. en de heer Thomson).

Aan de orde is nu het voorstel, om in Den Haag

een Bestuurs-Akademie

te stichten voor de hoogere vorming van Indische ambtenaren. Van Kol noemt het knutselwerk; het houdt geen rekening met de verschillende behoeften; geeft geen zekerheid, dat ieder tot de hoogste rangen kan opklimmen zonder gunstbetoon en werkt de belangen der inlandsche ambtenaren tegen.

Met dit laatste onderwerp waren de Oost-Indische zaken afgehandeld. De belangstelling der Kamer was vooral niet grooter dan in de vorige jaren. Het feit, dat de begroting, hoe dan ook, ongeveer sluitend was, dat de zaken dus weer liepen, zonder dadelijk ongerustheid en zorg te wekken; dat het Javaan-

sche volk door blijft werken voor het Nederlandsche kapitaal en het onzen tijd nog wel uithouden zal, deed de Kamer de leiding overlaten aan den minister en den gouverneur-generaal en maakte het minder noodig te luisteren naar de klagtonen der inlanders, overgebracht door de sociaal-demokratische arbeiderspartij. Waar het noodig was, zouden er altijd genoeg leden in de buurt zijn, om te stemmen.

Niet grooter natuurlijk was de belangstelling voor Curaçao en Suriname, voor welke koloniën Van Kol, zonder kamp te geven, voortging, verschillende maatregelen aan te bevelen tot opheffing der bevolking.

K. TER LAAN,
Sekretaris.

's Gravenhage, 1 Febr.—3 Maart.

